

ANNEX III
CURRÍCULUM
DE LES MATÈRIES OPTATIVES
DE BATXILLERAT

ACTIVITAT FÍSICA PER A LA SALUT I EL DESENVOLUPAMENT PERSONAL

1. Presentació de la matèria

La matèria d'Activitat Física per a la Salut i el Desenvolupament Personal en el currículum de 2n de Batxillerat està orientada a consolidar, integrar i autogestionar els aprenentatges que l'Educació Física ha aportat a la cultura motriu de l'alumnat. Els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) i els desafiaments per al segle XXI continuen presents en aquesta matèria, facilitant les eines necessàries per a tindre un estat físic i mental òptim i poder conviure en comunitat, ajudant l'alumnat a construir la seua pròpia identitat.

El caràcter transdisciplinari de la matèria d'Activitat Física per a la Salut i el Desenvolupament Personal, especialment pel que fa a la seua funció catàrtica, agonística i propedèutica en el Batxillerat, fan que la matèria col·labore de manera directa a abordar l'Agenda 2030. El desenvolupament sostenible, la ciutadania activa i democràtica, la igualtat efectiva entre homes i dones, la prevenció de violència de gènere i el respecte a la diversitat són valors educatius inclosos en la LOMLOE que promouen la justícia social i que continuen el treball del primer curs de Batxillerat juntament amb altres matèries del currículum.

La contextualització de l'aprenentatge i les relacions amb l'entorn en qualsevol àmbit ha de promoure situacions d'aprenentatge més enllà del centre. El desenvolupament personal i social, la sensibilitat artística i la prevenció i actuació per a un estil de vida saludable concerneixen totes les competències específiques, de manera que es fa necessària la creació de tasques competencials per a la seua consecució. Així, s'ajudarà l'alumnat a demostrar la capacitat per aplicar els sabers apresos, mobilitzant-los i interrelacionant-los en contextos diversos alhora que es fomenta l'adopció d'una actitud crítica cap al món de l'activitat física i la salut, valorant les actituds proactives i el valor de l'esforç i la resiliència.

Atés el caràcter propedèutic del Batxillerat i l'augment de les professions i estudis superiors relacionats amb l'Educació Física, aquesta matèria ofereix a l'alumnat la formació i orientació laboral necessàries per a millorar el seu criteri de valoració enfront de la varietat d'alternatives laborals disponibles, tant de l'àmbit universitari com de la Formació Professional o dels ensenyaments esportius i altres sectors.

Amb l'Activitat Física per a la Salut i el Desenvolupament Personal continua la progressió dels aprenentatges de les etapes anteriors. Això fa que els principals canvis els trobem en les competències específiques, sabers i criteris d'avaluació, i que les connexions amb altres matèries i les situacions d'aprenentatge siguen similars a les de la matèria Educació Física de l'anterior curs. Igualment, l'objectiu fonamental és promoure un desenvolupament integral de l'alumnat i adquirir les competències específiques que identifiquen tot allò que l'alumnat ha de ser capaç de fer, així com les situacions i les condicions en les quals ho ha de poder fer, una vegada haja cursat la matèria.

La matèria s'organitza en cinc competències específiques (CE) que despleguen i concreten les competències clau, les que l'alumnat ha d'adquirir per al seu ple desenvolupament personal, social i professional, a més de permetre establir relacions amb altres matèries de l'etapa.

En l'apartat següent, sabers bàsics, s'estableixen el conjunt de coneixements que l'alumnat ha d'aprendre per adquirir i desenvolupar les competències específiques. Aquests sabers bàsics s'han organitzat en 4 blocs de continguts: 1. Vida activa i saludable, 2. Organització i gestió de l'activitat Física i l'esport, 3. Manifestacions de la comunicació i de la cultura motriu i 4. Interacció eficient i sostenible amb l'entorn. Aquests sabers s'agrupen atenent la seua capacitat intercompetencial amb la intenció de desenvolupar-se en diferents contextos i situacions d'aprenentatge per a col·laborar en l'adquisició de cadascuna de les competències específiques i seguint la lògica interna de la matèria.

Les situacions d'aprenentatge plantejades a l'alumnat han de promoure la implicació i l'empoderament, amb l'objectiu de transformar el seu entorn, tant des de l'autogestió com des de

contextos col·laboratius. A partir de la construcció crítica i col·laborativa de nous coneixements, habilitats i valors es pretén afavorir que l'aprenentatge responga als reptes que suposen els continus canvis socials i econòmics que s'estan produint en les últimes dècades i que provoquen un desajust entre les necessitats formatives de l'individu i les demandes de la societat actual. És important que les situacions d'aprenentatge capaciten l'alumnat a transferir els seus propis aprenentatges a altres contextos amb la finalitat no solament d'aplicar-los sinó de transformar i millorar el seu entorn.

El grau de desenvolupament i consecució de les diferents competències específiques de la matèria Activitat Física per a la Salut i el Desenvolupament Personal serà elaborat mitjançant els criteris d'avaluació que es presenten, vinculats als sabers, mitjançant la creació per part del i la docent de descriptors observables, i contextualitzats en les situacions d'aprenentatge adients per a fer efectiva la influència del moviment en l'aprenentatge i el desenvolupament integral de l'alumnat.

2. Competències específiques de la matèria

2.1. Competència específica 1

Implementar i valorar un programa d'activitat física i esportiva saludable, adequat a les característiques personals i dirigit al benestar físic, mental i social.

2.1.1. Descripció de la competència

L'adquisició d'aquesta competència es materialitza continuant l'enfocament holístic del concepte de salut tractat al llarg de tota l'etapa educativa, partint del fet que la connexió de la ment amb el cos i el moviment contribueix a la millora de tots els aspectes relacionats amb una vida activa i saludable.

Ateses les característiques intrínseques de la matèria, és necessari continuar prioritant l'aprenentatge vivencial i experimental de comportaments, hàbits, coneixements i capacitats que s'han d'adquirir que faciliten el fet de mantindre un estil de vida actiu i saludable amb responsabilitat, autonomia i capacitat de gestió per a una vida activa, dins i fora de l'entorn familiar i social.

És en aquesta etapa educativa en què l'alumnat ha d'integrar els hàbits de vida activa, ha de completar el desenvolupament de capacitats físiques i motrius ampliant la participació regular en diferents propostes d'activitats físiques i esportives, tant dins com fora del centre educatiu. Des d'aquesta participació es permet experimentar les sensacions intrínseques a l'esforç i al moviment, així com desenvolupar un sentit crític per prendre decisions i establir fites reals cap a la millora de la forma física i la salut amb seguretat i l'eficiència.

El focus d'aquesta competència es troba en l'aplicabilitat dels coneixements per a tota la vida, amb un nivell elevat d'autonomia, d'autogestió, i de capacitat d'aprendre, de decidir i d'assumir responsabilitats i compromisos cap a la salut individual i col·lectiva coherents amb la vida fora de l'àmbit educatiu.

En el curs de 2n de Batxillerat, l'alumnat ha de tindre interioritzat el concepte multidimensional, dinàmic i complex de salut física, mental, emocional i social, plantejat des de l'OMS amb la finalitat de garantir una vida saludable de totes les persones, tal com es descriu en els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

Els sabers que es vinculen a aquesta competència en aquest curs són els components físics i fisiològics amb impacte directe en la salut i el benestar, com els relacionats amb els aparells cardiorespiratori, musculoesquelètic, digestiu, i el sistema nerviós, especialment. Això es completa amb els components metabòlics, els processos energètics de les diferents exigències físicomotrius realitzades i l'aplicació de tècniques i mètodes que afavoreixen l'autonomia de l'alumnat, la regulació emocional i la motivació. Cal, a més, respectar la diversitat de pensament, la diversitat física i la diversitat de gènere. En aquest sentit, l'entorn de la pràctica física i educativa ha de ser necessàriament inclusiu per a possibilitar que tot l'alumnat participe d'aquesta i dels seus beneficis amb els mínims riscos.

Es busca facilitar el desenvolupament competencial d'hàbits i rutines saludables per a l'adolescència i transferibles a la vida adulta. Per aquesta raó, el bon ús de la tecnologia es presenta com a part del procés d'aprenentatge d'aquesta competència, aprofitant aquest recurs per a millorar les pràctiques físicoesportives, motivar els i les joves per a implicar-los en el seu procés de millora i que cresquen amb actitud crítica per una vida activa.

Aquesta competència específica es relaciona directament amb les altres quatre competències específiques de la matèria quant a la fita general d'aconseguir afrontar els nous reptes que planteja la societat, per tal d'adoptar un estil de vida saludable i assentar les bases cap a possibles eixides acadèmiques i professionals, a més de consolidar les adquirides en el curs anterior i d'aquesta manera facilitar-ne l'assoliment. Així mateix, el coneixement adquirit amb aquesta competència específica connecta amb les competències clau i especialment amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre desenvolupant en l'alumnat una personalitat autònoma, adaptabilitat als canvis, capacitat de dirigir aprenentatges, proposar idees i resoldre problemes amb autonomia.

2.2. Competència específica 2

Planificar i promoure situacions físicoesportives aplicant els elements tècnics, tàctics i reglamentaris adients.

2.2.1. Descripció de la competència

Aquesta competència permet a l'alumnat elaborar programes d'educació física relacionats amb l'activitat física i esport per a contribuir a millorar la capacitat de lideratge de projectes motors en diferents contextos relacionats amb una vida sana i activa, exercitant els atributs i habilitats de lideratge i aprofundir en la comprensió de les dinàmiques de grup i l'aplicació d'habilitats de treball en equip.

A través d'aquesta competència, l'alumnat demostra una comprensió de la importància social i cultural que té l'activitat física i l'esport com a recurs per a utilitzar en la seua vida, analitzarà els problemes socials actuals associats i reflexionarà sobre els beneficis individuals i socials de la participació en activitats físiques i esportives. D'altra banda, és important el treball de la planificació i coordinació d'esdeveniments esportius, així com la comprensió dels procediments de seguretat necessaris per a la prevenció de lesions, de manera que es contribuïska al creixement i desenvolupament dels agents implicats.

Un aspecte clau d'aquesta competència és la demostració de la capacitat d'ajudar els altres a desenvolupar i implementar aquests tipus d'activitats motrius en la seua vida quotidiana. Es tracta que l'alumnat dispose dels recursos necessaris per a ser crítics enfront de les pràctiques físiques i esportives que tinguen efectes negatius per al seu benestar físic, mental i social, i siga capaç de crear un clima motivacional adequat perquè es despleguen identitats actives i es produïska un canvi favorable en els coneixements i valors bàsics dels participants relacionats amb la pràctica d'activitat física. Aquests tipus de propostes contribueixen a desenvolupar la capacitat de l'alumnat d'avaluar les seues pròpies capacitats físiques i el seu propi comportament relacionant-les amb el seu estil de vida.

Es pretén que, a través de la planificació i l'organització d'activitats motrius relacionades amb els jocs i esports individuals, col·lectius i d'adversari, l'alumnat incorpore els elements de la cultura motriu que l'envolta, incorpore aspectes de crítica social i de compromís ètic amb la igualtat i la cohesió social en què el diàleg i la pluralitat de valors i idees contribuïsqen a una interacció dialogada i es rebutge tota classe de discriminació i violència.

Aquesta competència desenvolupa aprenentatges relacionats amb la presa de decisions i la seqüenciació d'accions motrius, adaptant les habilitats específiques a les exigències canviants dels diferents jocs i esports. A més, l'organització i planificació d'esdeveniments esportius permet a l'alumnat anar més enllà de la simple pràctica esportiva i desenvolupar un rol proactiu que transforme el seu context social més pròxim per a fomentar la difusió de les diferents manifestacions esportives. Aquestes pràctiques motrius estan al servei d'una convivència democràtica i d'una resolució dialogada dels conflictes mitjançant l'intercanvi cooperatiu i respectuós d'informació cuidant la relació interpersonal i adoptant un punt de vista creatiu i crític en la construcció del nou coneixement. La selecció d'aquestes propostes està condicionada per les característiques i interessos de l'alumnat, el

context pròxim, així com els aspectes culturals de les activitats motrius implicades i la possibilitat de reutilitzar-les dins dels projectes que es realitzen.

Aquesta competència específica s'interrelaciona amb les altres quatre competències específiques de la matèria i especialment amb la tercera competència específica relacionada amb l'esport com a manifestació de la cultura motriu. A més a més, el coneixement relacionat amb aquesta competència específica connecta amb les competències clau i especialment amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre la qual cosa desenvoluparà en l'alumnat una personalitat autònoma per a gestionar constructivament els canvis i fomentar la participació social. Addicionalment, contribueix a l'assoliment de la competència clau emprenedora, possibilita la creació d'idees innovadores i de presa de decisions, amb sentit crític i ètic, aplicant coneixements tècnics i estratègies específiques, per a considerar tant les experiències d'èxit com les de fracàs com oportunitats per a aprendre.

2.3. Competència específica 3

Analitzar i promoure projectes de naturalesa artisticoexpressiva amb l'ús del cos i el moviment com a elements comunicatius de la cultura motriu.

2.3.1. Descripció de la competència

Aquesta competència consisteix a dominar autònomament les capacitats comunicatives assolides durant l'etapa d'ESO i el primer curs de Batxillerat. La comunicació no és només una interacció amb l'entorn, sinó que implica una gran varietat d'habilitats i valors alguns dels quals s'han adquirit en els cursos anteriors, de manera que en aquest curs cal dur a terme propostes de més complexitat que impliquen una perspectiva reflexiva, crítica i responsable. Es continua amb aprenentatges que ajuden al desenvolupament integral de l'individu ja en l'últim estadi abans de la vida adulta. Per això, aquesta competència implica la unió de l'educació emocional i l'expressió corporal a través de pràctiques corporals artístiques que centren els seus objectius en les experiències motrius vivenciades i en la consolidació d'hàbits de salut, en el seu sentit més ample. Per aquest camí es continua un treball de consciència, percepció, domini del llenguatge i gestió de les emocions, a través de situacions variades i obertes, col·laborem així en una relació directa amb les competències clau, competència de comunicació lingüística, la competència social i ciutadana i aprendre a aprendre.

Aquests continguts més elaborats són els que impliquen un pas més cap a la creació i l'autonomia per a desenvolupar elements artístics. Segon de Batxillerat implica un tancament d'etapa en què l'alumnat tindrà l'oportunitat de mostrar i evolucionar en la seua capacitat expressiva i comunicativa de manera que puga desenvolupar-se de plenament per a començar el següent cicle acadèmic, laboral, o en la vida adulta en general.

L'Educació Física tancarà un cicle de desenvolupament de les capacitats de caràcter cognitiu, motor i les habilitats socials i afectivomotivacionals. D'aquesta manera, l'alumnat de segon de Batxillerat ha de ser capaç, no sols de gestionar les seues emocions i mostrar les seues habilitats socials, sinó d'actuar per a resoldre conflictes de manera dialogada i madura, mostrant accions i actituds de coneixements dels factors socials, econòmics i culturals que formen els valors universals, respectant i fent respectar la diversitat.

L'alumnat de segon de Batxillerat ja té un bagatge competencial i de requeriments adaptatius que conformen la seua personalitat i les seues motivacions cap al futur.

Aquesta competència específica s'interrelaciona amb les altres quatre competències específiques de la matèria i especialment amb la segona competència específica relacionada amb els jocs i esports. De la mateixa manera, el coneixement relacionat amb aquesta competència específica connecta amb les competències clau i especialment amb la competència en consciència i expressió culturals i investiga les especificitats i intencionalitats de les manifestacions artístiques i culturals del patrimoni, analitzant els seus llenguatges i elements i seleccionant diverses tècniques corporals per al disseny i la producció de propostes artístiques i culturals. Addicionalment, contribueix a l'assoliment de la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre i mostra sensibilitat cap a les emocions i

experiències dels altres i a la competència en comunicació lingüística participant en interaccions comunicatives amb actitud cooperativa i respectuosa.

2.4. Competència específica 4

Dissenyar, adoptar i valorar actuacions que fomenten estils de vida saludables i sostenibles amb seguretat i eco-responsabilitat dirigits a transformar i millorar l'entorn natural i urbà.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència implica la consolidació dels aprenentatges i coneixements adquirits per l'alumnat en l'etapa de l'Educació Secundària Obligatoria i del primer curs de Batxillerat relacionats amb el desenvolupament d'estils de vida saludables i sostenibles aplicant principis d'ètica ambiental i de seguretat que tenen impacte en la comunitat i l'entorn.

Aquesta consolidació s'aborda des d'una perspectiva crítica, reflexiva i eco-responsable, en la qual l'alumnat de Batxillerat no solament dissenya i implementa actuacions per a preservar l'entorn natural i urbà mentre duu a terme activitats físiques i esportives que poden incloure en el seu temps d'oci, sinó que també valora el seu impacte en la societat.

Per a l'assoliment d'aquesta competència, s'han d'establir pautes de disseny, organització i implementació d'activitats físiques i esportives adaptades al medi aplicant principis de sostenibilitat i responsabilitat social que reduïsquen l'impacte ambiental, com per exemple reduir els residus i fomentar-ne la recollida. En aquest sentit, s'adoptaran protocols relacionats amb la protecció de l'entorn i els principis de prevenció, seguretat i activació dels serveis d'emergència. A més a més, es continuen desenvolupant les competències específiques i aprofundint en els sabers adquirits corresponents assolits en les etapes educatives anteriors relacionats amb la mobilitat activa i sostenible, el consum responsable i l'alimentació saludable.

Amb l'assoliment d'aquesta competència es desenvolupa de manera integral el perfil d'eixida de l'alumnat, que augmenta la seua autonomia personal i social en la planificació, gestió i pràctica d'activitat física i esportiva en entorns naturals i urbans, ampliant i aprofundint en les competències relacionades amb estils de vida saludables i sostenibles treballades en cursos anteriors.

Aquesta competència específica s'interrelaciona amb les altres quatre competències específiques de la matèria, especialment amb la CE1, relacionada amb la millora de la salut i l'assoliment d'estils de vida saludables i sostenibles.

Així mateix, el seu desenvolupament contribueix a l'assoliment de les competències clau i destaca significativament la relació amb la competència clau matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, empenent accions amb evidència científica per a preservar la salut física i mental i el medi ambient, practicant el consum responsable i transformant l'entorn de manera sostenible, i també amb la competència personal, social i d'aprendre a aprendre contribuint a adoptar una vida saludable i sostenible orientada al futur.

2.5. Competència específica 5

Explorar i planificar actuacions i projectes futurs en els àmbits personal, laboral i acadèmic relacionats amb l'activitat física, l'esport i l'oci actiu, mitjançant experiències viscudes i l'ús de les noves tecnologies.

2.5.1. Descripció de la competència

La pràctica en general, la visita d'espais de relació amb el món de l'activitat física i l'esport, i l'acompanyament que durant tota l'ESO i el Batxillerat a la recerca d'una pròpia identitat de la seua cultura motriu ha seguit el nostre alumnat ajuden a aconseguir aquesta competència. A més, l'ús de la tecnologia pot ser facilitadora d'aquest fet i millorar la gestió, la recerca i cura de continguts i la comparativa i estadística en l'àmbit laboral i acadèmic.

La competència contribueix a completar el perfil d'eixida de l'alumnat que marca la LOMLOE quant al Batxillerat i fa un pas avant respecte al curs anterior planificant i avaluant de manera directa i

indirecta les diferents fonts d'informació, accions i pràctiques que marquen fites reals pels seus objectius futurs al món de l'activitat física, l'esport o una Educació Física per a tota la vida. Consolidant en contextos locals i globals el sentit crític i ètic que han après durant l'Educació Obligatoria i el primer curs de Batxillerat.

Aquesta competència específica s'interrelaciona especialment amb les altres quatre CE i consolida les adquirides en el curs anterior, la qual cosa facilita el seu assoliment. Especialment amb la primera relacionada amb l'oportunitat que comporta la planificació saludable de l'activitat física en diferents àmbits professionals, així com la possibilitat de planificar una millora de la condició física, ja que és un requisit laboral en alguns casos tant en el funcionariat com en l'empresa privada. Hi ha una relació especialment significativa amb la competència CE2 en entendre l'esport com a element que abasta quasi totes les esferes de la nostra societat, en el cas del món laboral això és evident. A més, el coneixement relacionat amb aquesta competència específica connecta amb les competències clau i especialment contribueix a l'assoliment de la competència clau emprenedora, i d'aquesta manera possibilita la creació d'idees innovadores a l'hora de prendre decisions, amb sentit crític i ètic, aplicant coneixements tècnics i estratègies específiques i considerant tant les experiències d'èxit com de fracàs com oportunitats per a aprendre.

Amb la planificació i col·laboració real dins i fora del centre, en esdeveniments esportius o visites a empreses i instal·lacions relacionades amb l'activitat física, esport i l'oci actiu, l'alumnat pot acumular i consolidar experiències per a millorar el seu pensament crític, des d'un punt de vista inclusiu, de comerç just, sostenibilitat, i altres temes de transcendència social que l'ajuden a orientar-se cap a una autonomia personal, en una visió propedèutica o directament cap al món laboral.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

L'assoliment de les competències específiques presentades en l'anterior apartat requereix l'aprenentatge, l'articulació i la mobilització dels sabers que es detallen seguidament i que es presenten organitzats en quatre blocs atenent la naturalesa i l'estructura interna de l'Educació Física.

3.2. Bloc 1. VIDA ACTIVA I SALUDABLE.

Aquest bloc aborda els tres elements bàsics que integren el concepte de salut segons l'Organització Mundial de la Salut: salut física, mental i social.

BLOC 1. VIDA ACTIVA I SALUDABLE // CE1, CE3, CE4, CE5

SUB-BLOC 1.1. Salut física

Grup 1. Característiques de les activitats físiques saludables

Mètodes d'avaluació i autoavaluació de les capacitats físiques i coordinatives per a la millora personal i l'accés laboral.

Actituds, hàbits posturals i ergonomia.

Programes d'activitat física (FITT-PV). Sistemes d'entrenament.

Tecnologies facilitadores de l'avaluació i anàlisi fisiològica de l'exercici físic.

Grup 2. Cura del cos

Mites i falses creences de l'activitat física, l'esport, la nutrició i altres continguts relacionats amb la cura del cos en altres àmbits.

Mètodes i tècniques de recuperació de lesions i l'esforç.

SUB-BLOC 1.2. Salut social

Actuacions de prevenció del consum de tabac, alcohol, altres drogues i la ludopatia associada a l'esport.

Diversitat, perspectiva de gènere i inclusivitat al món de l'esport, l'activitat física i l'oci actiu.

Ajudes ergogèniques legals i dopatge.

SUB-BLOC 1.3. Salut mental

Grup 1. Mètodes i tècniques de relaxació i meditació

Mètodes de relaxació i estiraments.

Tècniques de meditació.

Hàbits de descans.

Valoració de l'activitat física i l'esport com a components resolutius d'estats depressius.

Grup 2. Ús i abús de la tecnologia

Autogestió del temps d'ús de la tecnologia per a la millora de la salut.

Hàbits de correcció en relació amb la netiqueta aplicada a l'activitat física i l'esport.

3.3. Bloc 2. ORGANITZACIÓ I GESTIÓ DE L'ACTIVITAT FÍSICA I L'ESPORT.

Els sabers d'aquest bloc de continguts tenen a veure amb la gran varietat d'experiències motrius desenvolupades a través de jocs i esports i les seues capacitats condicionals així com amb la planificació, organització i mesures preventives en la pràctica física. El bloc se subdivideix en mesures preventives i de seguretat, eines digitals per a la gestió de l'activitat física, jocs i esports, i aprofitament del temps d'oci mitjançant el joc.

BLOC 2. ORGANITZACIÓ I GESTIÓ DE L'ACTIVITAT FÍSICA I L'ESPORT

CE1, CE2, CE4, CE5

SUB-BLOC 2.1. Mesures preventives i de seguretat

Protocols, normes de seguretat i tècniques per a la prevenció i actuació en una situació d'emergència a les nostres pràctiques i en la vida quotidiana.

Política crítica i sostenible sobre la gestió de materials i espais per a la pràctica física i esportiva.

SUB-BLOC 2.2. Eines digitals per a la gestió de l'activitat física

Actitud proactiva respecte a l'ús de la tecnologia relacionada amb el moviment, l'activitat física, l'esport i la salut, en diferents entorns d'aprenentatge digital: planificació, control i anàlisi. Creació i cura de continguts.

Eixides professionals relacionades amb l'Educació Física.

SUB-BLOC 2.3. Jocs i esports

Jocs i esports individuals, col·lectius i d'adversari.

Jocs i esports inclusius.

Organització i assistència a esdeveniments o jornades esportives, tornejos i competicions esportives.

Normativa i reglament esportiu.

Rols esportius: àrbitre, organitzador, entrenador, practicant, espectador i altres.

Valors esportius i olímpics.

Activitats i dinàmiques d'animació sociocultural.

3.4. Bloc 3. MANIFESTACIONS DE LA COMUNICACIÓ I DE LA CULTURA MOTRIU.

Aquest bloc té com a focus les formes de gestió de conflictes, la identificació dels sentiments per a la regulació emocional, el coneixement de les respostes comunicatives del propi cos davant de diferents missatges i contextos emocionals i l'aprofundiment dels coneixements relacionats amb les manifestacions artisticoexpressives i l'esport des d'una perspectiva social i cultural. El bloc se subdivideix en gestió emocional i habilitats comunicatives, elements comunicatius i cultura artisticoexpressiva i cultura motriu tradicional i esport com a manifestació cultural.

BLOC 3. MANIFESTACIONS DE LA COMUNICACIÓ I DE LA CULTURA MOTRIU//
CE1, CE2, CE3, CE4, CE5
SUB-BLOC 3.1. Gestió emocional i habilitats comunicatives
Grup 1. Gestió emocional
Control i gestió d'emocions. El diàleg i la mediació.
Tècniques corporals de regulació física i emocional.
Grup 2. Habilitats comunicatives
Habilitats comunicatives: escolta activa, negociació, assertivitat i comunicació efectiva.
Gestió de grups: estil de lideratge, organització i dinamització de grups.
SUB-BLOC 3.2. Elements comunicatius i cultura artisticoexpressiva
Elements comunicatius, cultura i contracultura.
Muntatges i intervencions artisticoexpressives.
Arts escèniques.
Activitats i arts circenses.
El ritme i el cos en moviment. Dansa i ball.
Expressió corporal i les seues aplicacions.
SUB-BLOC 3.3. Cultura motriu tradicional
Contribucions de l'esport a la inclusió.
La pilota valenciana com a bé d'interés cultural. Pilota com a esport professional.
Intervencions en el desenvolupament esportiu local.

3.5. Bloc 4. INTERACCIÓ EFICIENT I SOSTENIBLE AMB L'ENTORN

Aquest bloc inclou els sabers relacionats amb la promoció i participació en activitats físicoesportives en entorns naturals i urbans, interactuant de manera segura i sostenible, reduint l'impacte ambiental i desenvolupant actuacions dirigides a la conservació i millora d'aquests contextos. En aquest bloc s'inclouen també els sabers relacionats amb l'alimentació saludable i sostenible, el consum responsable i la mobilitat activa i segura.

BLOC 4. INTERACCIÓ EFICIENT I SOSTENIBLE AMB L'ENTORN (CE1, CE4, CE5)

SUB-BLOC 4.1. Iniciatives i activitats saludables i sostenibles en l'entorn

Evidència científica dels beneficis de la pràctica física i esportiva en el medi natural.

Mesures per a reduir la petjada de carboni en activitats a l'aire lliure.

Transport actiu, segur i sostenible.

Oportunitats de l'entorn per a l'oci actiu, segur i sostenible. Promoció i usos creatius.

Prevenió de riscos en la pràctica fisicoesportiva en entorns naturals i urbans. Protocols d'emergència, primers auxilis i supervivència.

Propostes de millora de la salut i la sostenibilitat amb impacte en la comunitat i l'entorn.

Riquesa natural i topogràfica de l'entorn.

SUB-BLOC 4.2. Alimentació saludable i sostenible

Consum responsable: perspectiva crítica i alternatives saludables i sostenibles.

Hàbits nutricionals saludables i sostenibles.

Nutrició esportiva.

SUB-BLOC 4.3. Tecnologia i medi natural

Tecnologia i aplicacions facilitadores de la pràctica física i esportiva al medi natural, urbà i per al temps d'oci.

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge han de preveure el conjunt de competències específiques, així com la interrelació dels sabers bàsics que hi té associats. Aquest enfocament és clau per a crear situacions que permeten treballar simultàniament competències específiques relacionant-les entre si. També han de facilitar l'evocació de coneixements anteriors per a la seua consolidació i l'adopció d'hàbits en les pràctiques que se'n deriven.

Per tal de promoure l'adquisició i el desenvolupament de les competències específiques formulades, les situacions d'aprenentatge han de tindre les característiques i complir els criteris següents:

Ser significatives per a l'alumnat. Per això, en el seu disseny s'ha de tindre en compte que l'alumnat siga conscient del seu grau inicial d'expertesa. A més, s'establiran connexions entre els seus coneixements, les habilitats, les experiències, les actituds i els valors, i es promourà que aprenguen de manera efectiva a vincular-los i aplicar-los en diferents contextos d'aprenentatge de manera significativa i contextualitzada. En aquest sentit, cal assenyalar que no és el mateix partir dels interessos de l'alumnat que connectar el que es pretén ensenyar amb els interessos de l'alumnat. Fer-ho d'aquesta manera afavoreix la relació de les tasques amb els coneixements, habilitats i valors de la societat actual, al mateix temps que amplien i ajusten les seues formes actuals de pensar i d'actuar.

La variabilitat metodològica adaptable, mitjançant una avaluació continua del procés, facilita aquesta tasca i ajuda a fer que l'alumnat desenvolupe al màxim el seu potencial.

Ser funcionals i transferibles a la vida quotidiana de l'alumnat, a més d'orientar-se cap a les seues necessitats futures. Les situacions es dissenyaran des d'una perspectiva de funcionalitat, de manera que l'alumnat siga capaç de plantejar-se preguntes més enllà del context escolar i gaudisca de les emocions generades per la superació personal que li fa plantejar-se qüestions més profundes i estimulants que li permeten adaptar el contingut aprés a noves situacions, reflexionant sobre les seues causes i efectes. Aquest tipus de situacions desenvolupen en l'alumnat la capacitat d'aplicar i transferir els aprenentatges a diversos contextos de l'àmbit escolar i social. Les situacions d'aprenentatge connectades a la vida quotidiana de l'alumnat ajuden a mantindre el seu interés i això condueix a una millora de l'aprenentatge. Aquesta transferibilitat de l'aprenentatge, juntament amb l'augment del nivell de desenvolupament competencial, permetrà a l'alumnat respondre a preguntes i resoldre els problemes i reptes amb sentit crític en diferents contextos.

Implicar cognitivament l'alumnat, la qual cosa fomenta l'autonomia, la creativitat i augmenta la seua capacitat de produir idees resolutives i innovadores. S'entén la creativitat com la necessitat reflexiva de donar solucions alternatives a un problema o acostar-nos a la seua resolució. Aquest procés reflexiu permet abordar futurs desafiaments i dificultats quotidianes i, juntament amb actituds resilients, afavoreix la capacitat de gestió emocional. El treball del pensament crític mitjançant situacions d'aprenentatge que impliquen la resolució de problemes per a la mobilització de sabers de manera individual o en equip promou una ciutadania activa i desperta, necessària en l'àmbit de l'Educació Física en la lluita contra els mites i els pseudoexperts. També la tecnologia pot ser facilitadora a l'hora de plantejar tasques competencials. L'alumnat té l'oportunitat d'interactuar, compartir i debatre fent una curació prèvia de continguts i, el que és més important, aprenent a gestionar el seu bon ús.

Millorar la pràctica autònoma, potenciant la capacitat de raonament de l'alumnat, plantejant-li tasques i propostes que el porten a prendre decisions, a reflexionar i a resoldre problemes a partir de la interpretació de la informació. Aquest tipus de situacions han d'incentivar capacitats relacionades amb l'autoreflexió i el pensament crític que li permeten en el futur prendre les decisions adequades per a la seua vida. Per això, s'han de provocar situacions en què el discent haja de revisar i reflexionar com està conduint els seus aprenentatges. En aquest sentit, és necessari que hi haja moments i situacions per a guiar i acompanyar activament el progrés i poder proporcionar més informació del que s'espera de l'alumnat o en quin grau ha de fer determinada tasca o mostrar determinat comportament, i per a fer-ho es facilitaran els recursos i instruments necessaris per a l'acompliment dels indicadors de resolució dels criteris d'avaluació.

Ser flexibles, tant des del punt de vista del temps com del material necessari per desenvolupar-les, de manera que el procés educatiu es puga adaptar als canvis i imprevistos del dia a dia en un centre educatiu. L'atenció al ritme individual de l'alumnat en el procés d'aprenentatge implica en bona mesura aquesta flexibilitat. Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal, assegurant-nos que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

Fomentar la capacitat d'autoeficàcia de l'alumnat. L'augment d'aquest sentiment de competència es fomenta a través de nous reptes i activitats amb més grau de dificultat. A mesura que l'alumnat avança en la seua pràctica se li proporcionen o retiren progressivament les ajudes i la situació es fa cada vegada més exigent. Aquesta progressiva eliminació de les ajudes, juntament amb el reforç informatiu i les oportunitats de rebre suport al llarg del procés, manté l'alumnat en aquest nivell de desafiament òptim a mesura que progressa en el seu desenvolupament competencial. Cal recordar també que l'entorn d'aprenentatge ha de ser segur, tant des d'un punt de vista físic com emocional, més encara si cal en una matèria com Educació Física, ja que aquest aspecte és una condició prèvia perquè es produïska l'aprenentatge efectiu.

5. Criteris d'avaluació

CE 1. Implementar i valorar un programa d'activitat física i esportiva saludable, adequat a les característiques personals i dirigit al benestar físic, mental i social.

	2n Batxillerat
Criteri 1.1	Aplicar de manera autònoma un programa d'activitat física adequat al nivell de condició física i a les necessitats i interessos propis i valorar-ne els components que contribueixen al benestar físic, mental i social.
Criteri 1.2	Difondre propostes d'intervenció d'activitats físiques i hàbits saludables, dins i fora del centre.
Criteri 1.3	Identificar i valorar els components d'un estil de vida saludable en l'àmbit educatiu i l'àmbit sociofamiliar, discriminant les conductes de risc per a la salut física, mental i social.

CE 2. Planificar i promoure situacions fisicoesportives aplicant els elements tècnics, tàctics i reglamentaris adients.

	2n Batxillerat
Criteri 2.1	Afrontar situacions motrius en diferents contextos, adaptant els elements tècnics, tàctics i reglamentaris a les condicions canviants de l'activitat, i utilitzant les habilitats socials per a la resolució de conflictes.
Criteri 2.2	Organitzar i adaptar esdeveniments recreatius i esportius aplicant polítiques sostenibles de gestió i ús de materials i instal·lacions.
Criteri 2.3	Promoure situacions d'activitat física i esportiva en diferents contextos atenent als elements inherents de justícia social com la participació i la igualtat d'oportunitats.

CE 3. Analitzar i promoure projectes de naturalesa artisticoexpressiva amb l'ús del cos i el moviment com a elements comunicatius de la cultura motriu.

	2n Batxillerat
Criteri 3.1	Desenvolupar i valorar propostes artisticoexpressives mostrant un domini dels elements corporals i escènics des d'una perspectiva de gènere i inclusiva.
Criteri 3.2	Organitzar i practicar diverses activitats motrius adoptant un comportament personal i social respectuós i responsable, mostrant actituds d'empatia i inclusió davant la diversitat i autoregulant-se les emocions.
Criteri 3.3	Organitzar partides i participar en la difusió de les diferents modalitats de pilota valenciana com a bé d'interés cultural.

CE 4. Dissenyar, adoptar i valorar actuacions que fomenten estils de vida saludables i sostenibles amb seguretat i eco-responsabilitat dirigits a transformar i millorar l'entorn natural i urbà.

	2n Batxillerat
Criteri 4.1	Practicar i avaluar activitats físicoesportives inclusives en el medi natural i urbà dissenyades amb eco-responsabilitat i fomentant els estils de vida sostenibles.
Criteri 4.2	Promoure actuacions saludables i sostenibles per a la protecció, conservació i millora de l'entorn natural i urbà, establint relacions amb entitats relacionades amb l'educació ambiental i la sostenibilitat i avaluant el seu impacte en la comunitat.
Criteri 4.3	Analitzar, practicar i aplicar protocols de seguretat i tècniques de primers auxilis i supervivència en contextos naturals i urbans per a controlar els riscos intrínsecs de les activitats respecte als equipaments, l'entorn i l'actuació i interacció dels participants.

CE 5. Explorar i planificar actuacions i projectes futurs en els àmbits personal, laboral i acadèmic relacionats amb l'activitat física, l'esport i l'oci actiu, mitjançant experiències viscudes i l'ús de les noves tecnologies

	2n Batxillerat
Criteri 5.1	Elaborar una proposta en l'àmbit del centre o col·laborar amb entitats de l'entorn relacionades amb l'activitat física i la salut, l'esport, les activitats artísticodexpressives o la natura, analitzant les possibilitats de l'entorn més pròxim i tenint en compte la sostenibilitat.
Criteri 5.2	Participar en la creació i difusió de continguts relacionats amb escenaris de pràctica activa saludable utilitzant les tecnologies digitals.
Criteri 5.3	Cooperar en experiències informatives d'eixides acadèmiques i laborals, relacionades amb l'activitat física, l'esport i l'oci actiu.

COMUNICACIÓ AUDIOVISUAL

1. Presentació

L'expansió de la societat de la informació, els mitjans de comunicació de massa, la globalització i les tecnologies digitals en el món contemporani propicien la interrelació entre les persones i la immediatesa dels processos comunicatius. Tot plegat ha configurat un entorn en el qual la imatge i la narrativa audiovisual formen part essencial de la comunicació mediàtica que caracteritza la nostra època. En la societat actual les imatges són omnipresents, la seua influència en la visió del món es reforça cada dia, i configuren una realitat econòmica, política i social dominada per l'anomenada "cultura de la imatge", sense precedents en la història de la humanitat. Assumir els avantatges que això té també ha d'implacar necessàriament fer-ne una valoració crítica.

S'entén la comunicació audiovisual com el conjunt d'intercanvis de missatges creats i produïts per les persones amb la mediació d'instruments tecnològics que presenten informació mitjançant sistemes acústics, òptics, o una combinació dels dos, amb finalitats informatives, artístiques o ideològiques. Els mitjans audiovisuals utilitzats en aquest tipus de comunicació se centren especialment en el maneig i el muntatge d'imatges i en el desenvolupament i la inclusió de components sonors associats a aquestes.

L'important paper de la comunicació en la societat contemporània, per a informar, entretenir i donar suport a la formació dels ciutadans, es pot reconèixer clarament en el context polític, social i cultural en què ens situem. I és en aquest context on els mitjans de comunicació de masses s'han concebut com a instruments per a fer arribar o difondre a un gran públic informació i entreteniment. Però també publicitat i propaganda que, segons els interessos, poden emmarcar-se en la promoció comercial i la influència en els hàbits de consum o bé en la manipulació i la imposició d'una forma de coneixement de la realitat poc rigorosa, superficial, estereotipada i falsa, per a aconseguir l'adherència a una determinada ideologia, afiliació partidària o creença.

Tot el que ens transmeten els grans mitjans de comunicació, la premsa, el cinema, la televisió, la ràdio, Internet, les xarxes socials o els videojocs constitueix la via essencial per la qual la ciutadania adopta models ideològics, visions del món i pautes de vida. L'alumnat està exposat i immers en aquest món audiovisual al qual tenen fàcil accés. Amb les pantalles poden informar-se, relacionar-se, jugar, crear, transgredir, però també córrer riscos. La realitat que reflecteixen les imatges és polièdrica, de manera que la seua comprensió dependrà de factors personals com l'experiència, la memòria, els propis coneixements previs, la cultura, el context i els codis de cada societat. El consum i la difusió d'informació comunicada essencialment per la imatge pot tindre molts avantatges, però també comportar un menyspreu cap a l'accés crític i raonat al coneixement, en favor de l'espectacularització, cosa que prepara el terreny per a la postveritat, les notícies falses i la desinformació.

Cal tindre una mirada crítica i reflexiva que enfoque la relació entre els joves i les pantalles, dotar d'un aprenentatge específic que ajude a comprendre els textos mediàtics, aquells que combinen diferents llenguatges o formes de comunicació: imatge, vídeo, so i text, d'una educació mediàtica que aporte una competència descrita com una forma d'alfabetització.

L'alfabetització mediàtica, en analogia a l'aprenentatge d'una llengua, ha d'oferir els instruments necessaris per a llegir i interpretar imatges i sons dels diferents mitjans, però també per a escriure'ls. Ha de proporcionar a la ciutadania les claus per a expressar-se, seleccionar la informació, ordenar-la, utilitzar-la, interpretar-la i valorar-la.

Aquesta és la finalitat de l'assignatura de Comunicació Audiovisual, anar més enllà de la simple capacitat en l'ús eficient de les tecnologies i procurar un conjunt de competències que tenen com a objectiu fonamental dotar l'alumnat d'instruments tant per a la interpretació analítica i crítica dels continguts mediàtics com per a la participació activa. Això implica conèixer els llenguatges de la comunicació i aprendre a expressar-se de manera creativa, respectuosa i ètica. Conèixer els processos de construcció de la realitat mediatitzada i ser capaç de diferenciar la realitat de la seua representació mediàtica amb l'estudi, l'anàlisi i la pràctica de la creació fotogràfica, la ficció cinematogràfica, o l'audiovisual de no-ficció, el còmic, la ràdio, la

televisió o les xarxes, que han esdevingut una eina bàsica per al desenvolupament de la creativitat, la mirada personal, la identitat, la construcció de valors socials i la contribució al patrimoni cultural humà.

Es pretén assolir la capacitat de l'alumnat de Batxillerat per a comprendre tota la càrrega comunicativa, estètica, de valors i contravalors que tenen els missatges audiovisuals i com es transmeten aquests significats, potenciant la capacitat de l'alumnat per a observar, analitzar, relacionar i comprendre la diversitat d'elements i fenòmens que constitueixen la cultura del seu temps.

L'enfocament de la matèria Comunicació Audiovisual ha de ser fonamentalment procedimental, atès que el disseny i la producció és la manera més adequada per a adquirir el coneixement sobre els llenguatges audiovisuals. Juntament amb la recepció activa, l'anàlisi crítica i la teorització conceptual que comporta, contribuirà a la formació de ciutadanes i ciutadans il·lustrats en comunicació, més lliures, competents, reflexius, participatius, selectius i consumidors crítics respecte de la realitat audiovisual que els envolta.

Contribueix a la construcció de la identitat dels estudiants, així com a diferents habilitats de la intel·ligència per a percebre, comprendre, interpretar la realitat, apreciar les produccions audiovisuals i comunicar les idees, els valors i els somnis propis amb creacions individuals o col·lectives, indagant i incidint en l'entorn cultural, social i públic en el qual estan immersos, fent ús de llenguatges simbòlics específics.

Com a creador, l'alumnat ha d'abordar les produccions audiovisuals amb uns propòsits comunicatius concrets que impliquen un missatge i uns destinataris prèviament definits fora del seu cercle, parant atenció a la recerca de l'autenticitat en l'exteriorització d'idees, sentiments i emocions, la innovació i el pensament crític i autocrític, així com aquelles d'expressió personal, que es difonen i es fomenten especialment per les xarxes socials.

Aquesta matèria optativa de Batxillerat té un caràcter polivalent i interdisciplinari i connecta amb aspectes bàsics de l'alfabetització audiovisual previstos en les competències específiques, criteris d'avaluació i sabers de diferents matèries de l'Educació Secundària Obligatoria, i permet cercar els vincles amb la resta d'àrees de coneixement de l'àmbit lingüístic, humanístic, científic i artístic, atenent en aquest cas l'especial relació amb la llengua i la literatura, la música, les arts plàstiques i visuals i la tecnologia, molt presents en els mitjans en totes les fases dels seus processos.

Tot plegat suposa una aportació important de la matèria Comunicació Audiovisual a la consecució del perfil competencial de l'alumnat en finalitzar el Batxillerat, especialment pel que fa a l'assoliment de la competència en consciència i expressió cultural que demana respectar i valorar críticament la manera en què les idees i els significats són expressats i comunicats creativament en les diferents societats.

La competència clau ciutadana que situa l'alumnat plenament en la vida social i cívica s'assoleix amb les competències específiques d'una matèria que entén els mitjans audiovisuals com a eines culturals fonamentals d'expressió i comunicació d'uns continguts que fan referència a temàtiques socials, culturals i comunicatives, com ara l'educació per la pau, la igualtat, la solidaritat, la democràcia, els valors cívics, la convivència intercultural o la sostenibilitat ambiental.

La contribució de la matèria resulta sens dubte rellevant pel que fa a la competència en comunicació lingüística i a la competència plurilingüe, ja que el llenguatge verbal forma part indissoluble dels elements constitutius dels mitjans audiovisuals i, a més, comporta una interacció oral i escrita adequada en uns àmbits, contextos i propòsits comunicatius diversos, incloent-hi la cultura literària i la seua relació amb la narrativa visual.

Comunicació Audiovisual contribueix a l'assoliment de la competència clau digital, ja que les tecnologies necessàries per a la percepció, l'anàlisi, la creació i la difusió de continguts audiovisuals són actualment digitals en les diferents parts dels processos.

Les línies que ordena aquesta proposta curricular es dirigeixen, per tant, a dotar l'alumnat d'unes competències específiques que es desenvolupen de manera interactiva i enriquidora mútuament. La presentació no implica cap jerarquia ni ordenació cronològica i el lloc que es concedirà al desenvolupament de cada competència dependrà de la naturalesa particular de cada situació d'aprenentatge.

Les competències específiques requereixen un conjunt de sabers relacionats amb els llenguatges i procediments bàsics del món de la imatge i els mitjans de comunicació audiovisual per a fer una anàlisi crítica dels missatges percebuts i posar en pràctica les principals tècniques utilitzades en la producció audiovisual.

En les situacions d'aprenentatge es presenten un conjunt de principis que orienten el disseny d'activitats destinades al treball de l'alumnat per a assolir les competències específiques.

Per a acabar, els criteris d'avaluació orientats a conèixer el grau d'adquisició de cadascuna de les competències específiques de la matèria, és a dir, el nivell amb què l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers, conceptuals, procedimentals i els relatius a actituds i valors a escala personal i social.

En síntesi, Comunicació Audiovisual té com a objectiu que l'alumnat hauria de ser capaç d'identificar i valorar de manera crítica els components de la comunicació audiovisual, les tipologies de mitjans, els elements que constitueixen els llenguatges audiovisuals, la representació que fan els mitjans de la realitat i la influència que tenen els mitjans sobre els models ideològics, les visions del món i les pautes de vida del públic.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica CE1

Analitzar i valorar de manera crítica els components de la comunicació audiovisual, relacionant-los amb el context sociocultural, polític, econòmic, ideològic i estètic, i amb el potencial impacte que tenen sobre el públic.

2.1.1. Descripció de la competència CE1

Aquesta competència aborda el poder dels mitjans de comunicació de masses, la inevitable influència que la comunicació mediàtica, de masses i persuasiva, aquella que es vehicula a través dels mitjans de comunicació audiovisual, té sobre la societat actual a l'hora de determinar les pautes de conducta i fins i tot les ideologies.

El concepte general que té l'alumnat de la comunicació humana cal reelaborar-lo en l'àmbit audiovisual i descriure'n la complexitat quant a la diversitat de codis i normes de funcionament.

Valorar els components del procés comunicatiu audiovisual implica identificar-los i prendre consciència, entre altres, de la seua finalitat, la transmissió d'uns determinats missatges, que fan una representació de la realitat, però que no són en cap cas la realitat mateixa. Missatges que amb el pas del temps es converteixen en transmissors d'uns determinats valors.

Treballar per a assolir la competència permet abordar la complexitat del fenomen comunicatiu mediàtic en relació als diferents contextos en els quals es produeix el context sociocultural amb un coneixement bàsic de l'evolució històrica dels mitjans en determinades societats i entorns culturals.

Prendre en consideració el context polític i conèixer les implicacions econòmiques que hi ha darrere de qualsevol producció mediàtica implica identificar quins són els emissors en els diferents mitjans, distingint, per exemple, els de titularitat pública dels privats i els valors, els contravalors i les ideologies que transmeten.

Investigar l'impacte que els mitjans audiovisuals tenen sobre la vida quotidiana permet aprofundir en les raons d'aquesta influència. Per exemple, el concepte de fascinació per la imatge, exacerbat a partir de la segona meitat del segle passat. El grau d'expressivitat i emotivitat del conglomerat d'imatges i sons estructurats provoca en les persones un mecanisme quasi espontani de credulitat i credibilitat, ja que apel·la sovint a les emocions primàries.

Contribueix al perfil competencial del final d'etapa del Batxillerat pel que fa a la competència clau en comunicació lingüística, o la competència clau ciutadana, pel fet de demanar interpretar i valorar amb actitud crítica textos orals, escrits i multimodals amb un èmfasi especial en l'àmbit dels mitjans de comunicació, per a afavorir un ús eficaç i ètic de la comunicació, lliure d'abusos de poder a través dels codis verbals i no verbals, participant en diferents contextos de manera activa i informada i construint coneixement al servei de la igualtat de drets de totes les persones, la convivència democràtica, buscant l'adopció d'un judici propi i argumentat

davant de problemes ètics i filosòfics fonamentals i d'actualitat amb actitud dialogant, respectant la pluralitat de valors, creences i idees i rebutjant tota mena de discriminació i violència.

I pel que fa a la competència clau en consciència i expressió culturals, contribueix a investigar les especificitats i intencionalitats de manifestacions comunicatives artístiques i culturals procedents del patrimoni de l'entorn i global, mitjançant una postura de recepció activa, lúdica i crítica.

2.2. Competència específica CE2. Anàlisi

Analitzar produccions audiovisuals d'èpoques, tipologies i gèneres diferents des d'un punt de vista crític i estètic, relacionant els elements formals amb el contingut, la intenció comunicativa, l'estètica, i la representació subjectiva que fan de la realitat.

2.2.1. Descripció de la competència CE2

Amb aquesta competència específica es pretén un grau d'aprofundiment en la relació entre forma i contingut a través de l'anàlisi.

La capacitat per a comprendre tota la càrrega comunicativa, estètica, de valors i contravalors que comporten els diferents llenguatges de la comunicació mediàtica s'assolirà anant més enllà de la simple participació com a espectador passiu.

Practicar l'anàlisi d'imatges fotogràfiques, pel·lícules de cinema, vídeos publicitaris, peces informatives de la ràdio o televisió o qualsevol altre tipus de producció audiovisual demana convertir-se en consumidors conscients que sàprien diferenciar les imatges del seu referent real. És a dir, constatar que els missatges audiovisuals no són mai la realitat, sinó una representació subjectiva d'aquesta, i conèixer quins són els elements que contribueixen a desfigurar la realitat i prendre consciència de com els diferents mitjans poden contribuir a la creació d'estereotips sexuals, ètnics, professionals, polítics, etc.

Com a conseqüència, desenvolupar la capacitat de pensament crític i sentit estètic, així com ampliar els coneixements culturals.

L'anàlisi dirigeix els seus esforços a aclarir el que diu una manifestació audiovisual i la manera com ho diu, identificar-ne els components significatius específics i estructures de cada mitjà i les seues intencionalitats.

Cal ser conscient, però, que la impossibilitat pràctica de l'estudi exhaustiu d'un objecte fílmic, fotogràfic, etc. obligarà a triar els criteris de valoració, és a dir, a prendre en consideració no només determinats aspectes de l'obra analitzada en detriment dels altres, sinó a estudiar-los apropant la lent d'augment només a certs fragments representatius de l'obra.

La competència porta implícit haver de comunicar les anàlisis i interpretacions fetes, és a dir, compartir les indagacions sobre els elements importants de la pròpia experiència audiovisual, establir vincles amb les experiències prèvies o identificar el que s'ha après i els mètodes utilitzats.

La sensibilització amb el món més ampli de l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions incidirà en abordar amb més rigor l'execució de les pròpies produccions audiovisuals que es treballaran en l'assoliment d'altres competències específiques de la matèria.

La contribució més significativa d'aquesta competència al perfil final de l'alumnat del Batxillerat recau en el coneixement i la valoració crítica de les diferències que hi ha entre la realitat i la representació de la realitat en el món contemporani, els seus antecedents històrics i els principals factors de la seua evolució. També en el desenvolupament de la sensibilitat artística i el criteri estètic, com a fonts de formació i enriquiment cultural.

Per a assolir la competència d'anàlisi seran condicions necessàries refermar els hàbits de lectura, estudi i disciplina i dominar, tant en la seua expressió oral com escrita, les llengües d'aprenentatge de l'alumne amb fluïdesa, coherència, correcció i adequació als diferents contextos de la competència clau lingüística. Així com la cerca avançada i amb criteri de la informació necessària i la creació, integració i reelaboració de continguts de la competència digital.

Analitzar críticament idees relatives a la dimensió social, històrica, cívica i moral de la comunicació mediàtica a través dels mitjans audiovisuals, que remeten a la competència clau ciutadana.

A més, contribueix de manera fonamental a l'assoliment de la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que exigeix implicar-se, de diferents maneres i en diferents contextos, en la comprensió, el desenvolupament i l'expressió de les idees pròpies i valorar el sentit del paper que desenvolupen les persones com a elements actius de la societat.

2.3. Competència específica CE3. Expressió

Dissenyar accions i missatges comunicatius de diferents tipologies, gèneres i formats utilitzant les tecnologies audiovisuals, orientant l'ús estructurat dels elements i codis cap a diferents objectius estratègics i argumentant sobre la influència que tenen sobre els receptors potencials.

2.3.1. Descripció de la competència CE3

L'acompliment d'aquesta competència ha de permetre a l'alumnat participar en la dinàmica creativa dels mitjans audiovisuals i mobilitzar simultàniament el pensament divergent i convergent.

Dissenyar implica estar obert a diferents estímuls per a la creació i aplicar idees, imatges, emocions, sensacions o sentiments i explorar les diverses maneres de transmetre-les mitjançant els elements i codis per a generar continguts en diferents mitjans i suports comunicatius.

Per a dur a terme un disseny audiovisual, individual o col·lectiu, caldrà conèixer els elements, les tècniques, els processos, comuns i específics, dels diferents llenguatges i experimentar-hi. Fer ús de les pròpies experiències personals i triar els elements més significatius en relació a la intenció creativa, perfeccionar els mètodes per a utilitzar-los valorant la possible influència sobre els receptors. El disseny implica planificació en la tria creativa d'idees i elements, organitzar de manera coherent i eficaç el material fotogràfic, cinematogràfic, videogràfic o sonor, així com les fases del procés, la gestió del temps, la revisió constant d'aquests per a fer-hi ajustos i establir convencions per a gestionar el grup i el treball col·lectiu de manera integradora i respectuosa.

Les produccions audiovisuals creades a l'aula haurien d'intentar transmetre els interessos afectius, cognitius, socials i culturals, així com la percepció de la realitat de l'alumnat, buscant l'autenticitat i l'expressivitat, comptant amb la doble possibilitat de treball individual i la importància de la interacció i cooperació entre les persones del grup en el treball col·lectiu. Així, la distribució en un grup de tasques, recursos i responsabilitats de manera equànime, segons els objectius inherents amb una bona planificació d'un projecte, en aquest cas audiovisual, formen part de les capacitats que requereixen la competència clau personal, social i aprendre a aprendre.

Aquesta competència específica contribueix a l'assoliment fonamental de la competència clau en consciència i expressió culturals, ja que suposa seleccionar i integrar amb creativitat diversos mitjans, suports i tècniques per a dissenyar i planificar projectes amb creativitat i eficàcia, utilitzant llenguatges, tècniques, eines i recursos diversos.

Se situa en relació a la competència clau emprenedora pel fet de dur a terme un procés de creació i presa de decisions, amb sentit crític i ètic, aplicant coneixements tècnics específics, estratègies àgils de planificació i gestió de projectes, i reflexionant sobre el procés creatiu com una oportunitat per aprendre. Pel que fa a la competència digital, el disseny de continguts digitals aplicant mesures de seguretat i respectant drets d'autoria per a ampliar-ne els recursos i generar nou coneixement.

Independentment que la competència en comunicació lingüística constitueix la base per al pensament propi i per a la construcció del coneixement en tots els àmbits del saber, està especialment vinculada a una competència específica de disseny audiovisual, tenint en compte l'especial relació del llenguatge audiovisual amb els usos de l'oralitat, l'escriptura de textos, la dimensió estètica del llenguatge i la cultura literària narrativa i en general.

2.4. Competència específica CE4

Fer projectes comunicatius audiovisuals, individuals o col·lectius de manera creativa, crítica i responsable planificant-ne les fases de producció, difusió a través de diferents canals i contextos i els recursos necessaris d'acord amb criteris ètics, emprant amb correcció tècnica i expressiva els codis, les estructures, els processos i les tecnologies dels diferents mitjans i avaluant-ne el procés i el resultat.

2.4.1. Descripció de la competència CE4

Aquesta competència específica ajuda a valorar, analitzar i dissenyar per a la consecució d'un producte que culmina un projecte comunicatiu de caràcter audiovisual.

La realització de produccions permet a l'alumnat experimentar el repte de posar en pràctica tota l'experiència audiovisual conjugant de manera col·lectiva tots els elements seleccionats prèviament de creació al servei de l'expressió final de les idees, la visió del món, els valors i els interessos propis.

Realitzar implica seleccionar elements narratius, expressius i plàstics específics de les arts audiovisuals, integrant-los amb creativitat i de manera col·laborativa, per a elaborar un projecte que responga a una finalitat determinada.

Produir permet conèixer característiques i tipologies bàsiques, abordar la seqüenciació del projecte, les àrees de treball, la tècnica, l'estètica, creativa i de producció, el repartiment de tasques i l'assumpció de rols per a la consecució d'una peça audiovisual.

Permet el contacte amb les diferents professions vinculades a la comunicació audiovisual, experimentar les funcions de la direcció de projectes audiovisuals en les fases de preproducció, rodatge o gravació i postproducció amb la gestió eficaç del temps disponible.

La producció audiovisual, a més, invoca la relació amb altres matèries, especialment les arts escèniques, la música i la resta d'arts plàstiques i visuals, els vincles entre els respectius llenguatges simbòlics i la interacció amb elements tecnològics multimèdia.

Pel que fa a la difusió, compartir públicament les creacions artístiques implica exposar-se davant d'un públic divers i comunicar les expressions de les idees, les emocions o els sentiments vinculats a la peça, així com la representació d'inquietuds col·lectives i temàtiques d'interès social subjacents en l'obra.

Explorar canals i contextos diferents per a la comunicació pública dels projectes requereix la coordinació amb diversos agents, espais i plataformes de difusió tant presencials com virtuals, a més de la utilització dels mitjans físics o digitals necessaris.

La competència contribueix al perfil del final d'etapa, ja que ajuda l'alumnat a adaptar i organitzar coneixements, destreses i actituds per a respondre amb creativitat i eficàcia als reptes de producció comunicativa, cultural o artística, atenent la coherència entre la intenció creativa, la conformació final de l'obra valorant el producte final. A més de la competència clau en consciència i expressió culturals, contribueix a la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre que fa referència a la mostra de sensibilitat cap a les emocions i les experiències dels altres, la necessitat de prendre decisions, amb sentit crític i ètic, aplicant-hi coneixements tècnics específics i estratègies com una oportunitat per a aprendre.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

S'ha estructurat l'àrea en dos blocs interrelacionats, que han de ser treballats de manera integrada amb els subblocs corresponents. El primer, Percepció i anàlisi, amb sabers relatius als contextos històrics i culturals de la comunicació, la imatge estàtica i en moviment, els mitjans de comunicació audiovisual, així com el conjunt d'elements que configuren els llenguatges audiovisuals i la relació amb els significats que transmeten.

El segon bloc, Comunicació i expressió audiovisual, presenta sabers relacionats amb el disseny, la producció i la difusió de projectes comunicatius audiovisuals.

3.2. Bloc 1. Percepció i anàlisi

Els sabers d'aquest subbloc són transversals a totes les competències, tot i estar especialment vinculats a CE1, CE2 i CE3.

3.2.1. La imatge estàtica

- Imatge fotogràfica. Característiques i gèneres contemporanis. Patrimoni valencià i de diferents cultures.
- Tipologia, característiques i funcions de les imatges. Capacitat expressiva i comunicativa.
- Dimensió estètica, lúdica i ideològica de les imatges. Lectura crítica.
- Llenguatge fotogràfic. Tecnologia digital. Correcció tècnica i expressiva.
- La imatge seqüencial: el còmic.

3.2.2. La imatge en moviment

- De la imatge estàtica a la imatge en moviment: fonaments i tecnologies històriques. Manifestacions cinematogràfiques i audiovisuals contemporànies. Patrimoni valencià i de diferents cultures.
- Context històric, sociocultural, artístic i comunicatiu del cinema.
- Dimensió estètica, lúdica i ideològica de les imatges. Lectura crítica de la imatge en moviment. Capacitat expressiva i comunicativa de la imatge en moviment.

3.2.3. Mitjans de comunicació audiovisuals

- Percepció visual.
- Característiques i evolució dels mitjans audiovisuals. L'audiovisual en la societat contemporània: tecnologies, mitjans, estratègies i entorns relacionats. Formats audiovisuals.
- Codis audiovisuals contemporanis: fotogràfic, cinematogràfic, radiofònic, televisiu i multimèdia. Ràdio i podcast: característiques tècniques i expressives. Televisió: característiques tècniques i expressives. La imatge en moviment en les xarxes socials.
- Terminologia relativa als diferents llenguatges i mitjans.
- Perspectiva de gènere i diversitat en els llenguatges audiovisuals.

3.3. Bloc 2. Comunicació i expressió audiovisual

Els sabers d'aquest bloc són transversals a totes les competències, tot i estar especialment vinculats a CE1, CE2, CE3 i CE4.

3.3.1. Comunicació

- Comunicació: procés comunicatiu.
- Comunicació mediàtica: característiques, funcions i efectes de la comunicació de masses.
- Relació entre comunicació, cultura, política i economia.
- Comunicació i drets: llibertat d'expressió, proteccions i limitacions legals. Tractament de la diversitat i la igualtat.
- Actituds ètiques d'emissor i receptor.

3.3.2. Producció audiovisual

3.3.2.1. Planificació

- Tipologia de projectes.
- Fases del treball: preproducció, rodatge, gravació/presa d'imatges, postproducció.
- Estratègies de creativitat i presa de decisions.
- Rols en la producció audiovisual. Distribució inclusiva.
- Pautes d'atenció, escolta activa, responsabilitat i sentit crític.

3.3.2.2. Producció i postproducció

- Narrativa audiovisual. El relat de ficció i no ficció.
- Estructura fílmica: pla, escena i seqüència.
- El guió. Fases d'elaboració: idea, sinopsi, trama, argument, escaleta, tractament. Tipologia: literari, tècnic, gràfic. Elements: personatges, diàlegs, seqüència, conflicte.
- Posada en escena: localitzacions, elements visuals, interpretació, caracterització i moviment dels personatges.
- Mitjans tècnics per a la realització: elements d'enregistrament d'imatge i so, il·luminació i eines digitals per a disseny i manipulació d'imatges. Muntatge audiovisual. Comunicació radiofònica i podcast.
- Elements tècnics de gravació. Relació imatge i so. Funcions expressives del so.
- Introducció a l'edició no lineal. Continuitat, transicions, ritme. Efectes visuals. Retoc digital. Etalonatge i sonorització.
- Valoració i avaluació de processos i resultats.

3.3.2.3. Difusió

- Recursos digitals aplicats a la difusió de projectes audiovisuals.
- Normativa vigent en relació amb llicències d'ús.
- Espais d'exhibició convencionals i alternatius.
- Estudis i professions relacionades: oportunitats de desenvolupament personal, social i econòmic.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

La Comunicació Audiovisual ha de permetre la construcció de coneixements integradors basats en un aprenentatge essencialment procedimental, sense obviar, però, la teoria i la conceptualització, ni les actituds i els valors que aquests aprenentatges necessàriament comporten.

Les dimensions de la matèria Comunicació Audiovisual s'hauran d'implementar plenament a l'aula parant atenció a l'entorn pedagògic en què es desenvolupa l'alumnat.

El mateix caràcter de la matèria fa que els continguts procedimentals esdevinguen força rellevants, i proporcionen a l'alumnat les eines necessàries amb les quals interaccionar dins del marc d'una comunicació mediàtica audiovisual, que és dinàmica i en evolució constant.

L'aula de Comunicació Audiovisual ha de ser un lloc on es produeixen accions i intercanvis nombrosos en un clima de respecte i confiança, que proporcione als estudiants un entorn de suport en el qual se senten lliures d'assumir riscos, mostrar iniciativa i ser creatius i autònoms, parlar, debatre, reflexionar sobre temes determinats entre alumnat i professorat i activitats per a reflexionar sobre els mitjans, per tal de contribuir a l'objectiu de l'alfabetització mediàtica.

Les competències que cal assumir impliquen una obertura cap al treball creatiu, l'expressió d'idees pròpies, l'intercanvi de punts de vista, la implicació i la perseverança en l'elaboració de projectes.

Caldria establir espais d'aprenentatge adaptats als requisits de recepció, valoració, anàlisi, disseny, producció i difusió de projectes audiovisuals, i oferir un entorn ric en recursos documentals, tècnics i artístics de qualitat. Posar a la disposició de l'alumnat eines i suports tecnològics, llibres i material multimèdia per a estimular el coneixement i la creativitat i proporcionar elements per a la reflexió i l'enriquiment del coneixement sobre la comunicació audiovisual.

Les situacions d'aprenentatge s'haurien d'ampliar, en determinats moments, fora de l'aula, per a propiciar la interacció entre l'alumnat i els creadors audiovisuals. Per a donar suport al desenvolupament de totes les competències específiques és important que l'alumnat participe en la major quantitat d'esdeveniments de l'entorn possible.

El professorat té un paper determinant en el disseny de situacions d'aprenentatge que comença per una bona selecció de peces i fragments audiovisuals. Aquest és un element fonamental del qual depèn la possibilitat no només de treballar amb rigor i precisió sobre un objecte limitat i manejable, sinó de fer fàcilment accessible la lectura proposada i contribuir així a l'alfabetització mediàtica que es busca. Per exemple, pel que fa a una situació d'aprenentatge que consisteix a analitzar, caldrà una selecció amb un criteri de representativitat, tenint en compte la claredat i eloqüència amb què una determinada peça curta o fragment reflecteixen el fenomen concret subjecte d'anàlisi.

El professorat, en segon lloc, ha de procurar ajudar els estudiants a implicar-se a escala personal en el procés de recepció i anàlisi, interpretació, creació i comunicació, a integrar les seues experiències i a desenvolupar la consciència pròpia, parant una atenció especial a les necessitats físiques, cognitives i socials particulars. De vegades caldrà assumir la funció de facilitador en el foment de la reflexió i l'intercanvi d'idees.

A mesura que els estudiants siguen capaços d'assumir la responsabilitat total d'una anàlisi crítica o del disseny i la realització, caldrà deixar el màxim marge possible, oferint, però, una opinió externa sobre les seues propostes, ajudant a gestionar el seu aprenentatge i orientant-los cap a altres recursos dins del centre o de l'entorn.

Finalment, els docents haurien de fer el paper de "mediador cultural", capaç de comunicar la importància de la comunicació audiovisual en el món contemporani i establir vincles entre el passat i el present o entre les diferents formes de les arts o disciplines implicades, mantindre's al dia de l'evolució del món audiovisual i mediàtic i compartir aquest coneixement amb l'alumnat.

Les situacions d'aprenentatge han de ser variades, adequades per a una instrucció diferenciada, riques i obertes, en el sentit d'oferir als estudiants opcions entre un ventall de solucions possibles. Proposar tasques complexes i reptes adients que involucren tots els aspectes de les competències i mobilitzen diferents recursos. Ajudar l'alumnat a desenvolupar, consolidar i dominar les seues capacitats atenent la importància de la transferència dels aprenentatges amb activitats que els permeten contextualitzar els seus coneixements i habilitats. D'aquesta manera, l'alumnat podrà adquirir nous aprenentatges, establir relacions amb els seus aprenentatges anteriors i descobrir-ne la importància i influència en la seua vida quotidiana.

S'ha de posar èmfasi en l'autenticitat, entesa com a demostració d'un esforç d'implicació personal per part de l'alumnat per a anar més enllà dels tòpics i estereotips i buscar solucions noves.

Siga en situacions de creació, realització o valoració, els estudiants han d'experimentar els avantatges, els reptes i la sinergia del treball en equip. També han de considerar el grup com a primer públic, i fer servir el seu judici crític i estètic per a ajudar-se mútuament a progressar en el treball creatiu.

Les situacions d'aprenentatge de l'aula de Comunicació Audiovisual han de permetre vincular-se amb les àmplies àrees d'aprenentatge i generar un o més estímuls de creació i valoració donant suport a l'adquisició d'actituds essencials per al desenvolupament comunicatiu, induir l'ús dels recursos presentats com a continguts del programa, implicar referents culturals i artístics i fomentar l'ús d'eines de reflexió.

Amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'hi hauran d'incorporar els principis del disseny universal, assegurant-nos que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i l'aprenentatge.

Finalment, les situacions d'aprenentatge dissenyades han de permetre al professorat observar el desenvolupament de les competències dels alumnes mitjançant els criteris d'avaluació.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1

CA1. Investigar els components de la comunicació audiovisual, valorant-ne de manera crítica la complexitat en relació al context sociocultural, polític, econòmic, ideològic i estètic, i el potencial impacte que tenen sobre el públic.

5.1.1. Descriure el procés de la comunicació audiovisual i els elements que hi intervenen.

5.1.2. Identificar els emissors en els diferents mitjans segons pertanguen a diferents agents responsables de la producció, públics o privats, i els potencials receptors.

5.1.3. Reconéixer, a través de la reflexió i el debat argumentat, el paper de les variables socioculturals, polítiques, econòmiques, ideològiques i estètiques en la construcció de missatges audiovisuals.

5.2. Competència específica 2

CA2. Analitzar produccions audiovisuals d'èpoques, gèneres i tipologies diferents des d'un punt de vista crític i estètic, relacionant els elements formals amb el contingut, la intenció comunicativa, l'estètica i la representació subjectiva que fan de la realitat.

5.2.1. Identificar elements expressius de produccions audiovisuals buscant informació addicional, establint connexions amb referents culturals i determinant-ne el significat.

5.2.2. Argumentar sobre produccions audiovisuals, descrivint quina representació fan de la realitat i comunicant valoracions personals crítiques i estètiques, fent un ús adequat del vocabulari específic dels diferents llenguatges i mitjans.

5.2.3. Compartir arguments i criteris de valoració sobre produccions audiovisuals a través de diferents canals i contextos, mostrant responsabilitat i crítica respecte als missatges que emeten els diferents mitjans públics o privats.

5.3. Competència específica 3

CA3. Dissenyar accions i missatges comunicatius de diferents tipologies, gèneres i formats utilitzant les tecnologies audiovisuals com a mitjà d'expressió, orientant l'ús estructurat dels elements i codis cap a diferents objectius estratègics i argumentant sobre la influència que tenen sobre els receptors potencials.

5.3.1. Explorar diferents aproximacions en la transmissió d'idees, sentiments o emocions mitjançant el disseny de missatges i accions audiovisuals diverses adaptades a diferents grups i tipus de receptors.

5.3.2. Elaborar un projecte audiovisual valorant-ne la dimensió informativa, lúdica, artística i ideològica, justificant les decisions preses i exercint, amb criteri i respecte, la llibertat d'expressió personal.

5.3.3. Planificar les fases d'una producció audiovisual senzilla, individual i/o col·lectiva mitjançant un procés creatiu de tria d'idees i gestió de recursos materials i humans de manera sostenible i integradora, i valorant la dimensió professional vinculada a les diferents àrees.

5.4. Competència específica 4

CA4. Executar projectes comunicatius audiovisuals, individuals o col·lectius, de manera creativa, crítica i responsable planificant-ne les fases de producció, difusió a través de diferents canals i contextos i els recursos necessaris d'acord amb criteris ètics, emprant amb correcció tècnica i expressiva els codis, les estructures, els processos i les tecnologies dels diferents mitjans i avaluant-ne el procés i el resultat.

5.4.1. Aplicar eines tecnològiques de producció audiovisual en la realització de projectes comunicatius diversos, desenvolupant diferents dinàmiques de treball individual i en grup, de manera activa, planificada, respectuosa i responsable.

5.4.2. Crear produccions audiovisuals que donen forma coherent a la intencionalitat comunicativa, fent ús dels elements de la narrativa visual i la integració del so amb exigència a la qualitat de l'acabat.

5.4.3. Explorar diferents maneres de difondre les produccions audiovisuals valorant l'impacte en la recepció segons els diferents contextos i considerant aspectes ètics, legals, de seguretat, de sostenibilitat i d'identitat digital.

5.4.4. Compartir l'experiència creativa de selecció i presa de decisions en funció del missatge que es vol comunicar, valorant la relació entre la intenció, el procés i la producció, i avaluant-ne el resultat.

CULTURA JURÍDICA I DEMOCRÀTICA

1. Presentació

La matèria Cultura Jurídica i Democràtica engloba sabers relacionats amb el dret. El dret, inspirat en valors de llibertat, justícia i igualtat, estableix l'ordre necessari de la convivència humana, i té una important influència en qualsevol àmbit social, que afecta la persona tant de manera individual com col·lectiva.

El dret i la cultura jurídica estan presents en l'àmbit educatiu no universitari, no sols regulant-lo, sinó a través dels seus continguts. D'aquesta manera, la matèria Cultura Jurídica i Democràtica mobilitza aprenentatges que ja s'han treballat en l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria, concretament connecta amb les competències adquirides en les matèries de Geografia i Història i Valors Ètics i Cívics. Aquests coneixements previs poden servir d'ancoratge a la formació en aquesta matèria que busca una anàlisi i una reflexió superiors, vinculant les seues competències específiques amb l'etapa educativa de Batxillerat i l'estat maduratiu d'aquest alumnat. A més, l'article 33 de la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, indica que l'etapa del Batxillerat contribueix a desenvolupar en l'alumnat les capacitats que li permeta exercir la ciutadania democràtica, des d'una perspectiva global, i adquirir una consciència cívica responsable que fomenti la corresponsabilitat en la construcció d'una societat justa i equitativa, inspirada pels valors de la Constitució Espanyola, així com pels drets humans.

Aquest objectiu del Batxillerat enllaça amb l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible, de les Nacions Unides, que destaca, en la meta 4.7 dels ODS, la necessitat de fomentar una educació global, amb la finalitat d'assegurar que tot l'alumnat adquirisca els coneixements teòrics i pràctics necessaris per a promoure un desenvolupament sostenible, entre altres coses, mitjançant l'educació per als drets humans, la igualtat de gènere, la ciutadania mundial, la valoració de la diversitat cultural i la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible.

A més, connecta amb les competències clau per a l'aprenentatge permanent, contingudes en la Recomanació del Consell de 22 de maig de 2018 (DOUE C189/1 de 4 de juny de 2018) necessàries per a l'ocupabilitat, el desenvolupament personal i la salut, la ciutadania activa i responsable i la inclusió social, especialment amb la competència clau número 6, "Competència ciutadana", que inclou "la comprensió dels conceptes i les estructures socials, econòmics, jurídics i polítics, així com la sostenibilitat i els esdeveniments mundials". També ho fa, en més o menys mesura, amb la resta de les competències contingudes en la Recomanació de la Unió Europea, ja que resulta indubtable que la formació en cultura jurídica té aparellada la formació en competència digital o competència personal, social i d'aprendre a aprendre, entre d'altres.

Aquestes competències poden desenvolupar-se a través de l'estudi d'aquesta matèria, per això es justifica la presència en el Batxillerat d'una àrea curricular concreta i diferenciada que puga proporcionar a l'alumnat uns coneixements bàsics, però suficients i necessaris, per a la una formació millor en l'exercici d'una ciutadania responsable i crítica.

S'entén que la persona és responsable i crítica quan exerceix una ciutadania democràtica; té una consciència cívica responsable; resol els conflictes de manera pacífica, a través del diàleg i les normes establides a aquest efecte; respecta la llibertat i els drets de tots i totes; valora críticament el món actual i les desigualtats existents, i participa, d'una manera activa, en la millora del seu entorn. Per a fer-ho, són importants l'estudi i l'anàlisi dels drets i les obligacions propis i aliens reconeguts pel nostre ordenament jurídic, així com del funcionament de l'estat de dret, a través de l'exploració de les diferents institucions i normes que el conformen.

A les possibilitats formatives del dret i la cultura jurídica ja comentades s'uneixen les possibilitats que presenta com a font informativa i propedèutica, ja que proporciona criteris vàlids per a la presa de decisions respecte del futur acadèmic i professional que ha de realitzar l'alumnat quan acaba aquesta etapa. La seua importància deriva de la presència dels sabers jurídics en una part important dels estudis superiors, als quals s'accedeix a través del Batxillerat, i també que, en l'àmbit personal i professional, és un saber interessant, i a vegades necessari, de coneixement.

L'enfocament competencial es basa en metodologies actives i interactives, la qual cosa suposa que l'alumnat "aprenga fent", mobilitzant coneixements en situacions-problemes significatius. Aquestes situacions han de connectar la matèria amb les necessitats, interessos i capacitats de l'alumnat, connectant els coneixements en l'àrea jurídica amb la seua realitat diària. Aquestes metodologies actives han de fomentar l'aprenentatge basat en projectes, problemes o reptes i, fins i tot, l'aprenentatge servei, en el qual el treball col·laboratiu ha de jugar un paper primordial. A més, es fomenten el diàleg i el debat com a eines per a expressar i identificar opinions, ja que suposen un instrument poderós per a promoure l'autoregulació emocional, el respecte, la tolerància i l'empatia.

Més enllà del paper de l'alumnat com a mer espectador, es busca involucrar-lo en l'exercici de la ciutadania responsable, de tal manera que, després de l'anàlisi crítica de la seua realitat, pugui arribar a convertir-se en un vertader agent de canvi d'aquesta, que denuncie situacions d'injustícia o desigualtat.

La proposta curricular comença definint sis competències específiques que es vinculen directament amb les competències clau, concretament amb la competència en comunicació lingüística, la competència digital, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre, la competència ciutadana i la competència en consciència i expressió culturals.

Les competències específiques impliquen sabers bàsics determinats que en la matèria s'estructuren en huit blocs de continguts. El bloc "Societat i dret" és una introducció a l'univers jurídic, en què s'analitzen i s'estudien els principals conceptes de l'àmbit del dret. El segon bloc, titulat "Societat i relacions supranacionals", posa en valor les relacions internacionals i la incidència que tenen en la realitat diària de l'alumnat. En aquest bloc té un interès especial l'anàlisi de la Unió Europea, com a organisme supranacional, al qual s'ha cedit part de la nostra sobirania. El tercer bloc, "Persona i poders de l'Estat", permet a l'alumnat entrar en contacte amb la Constitució Espanyola de 1978, investigant i examinant l'organització institucional i territorial continguda en la nostra carta magna. El quart bloc, "Persona i relacions interpersonals", suposa una immersió en la disciplina jurídica del dret civil com a regulador de la persona i les seues relacions amb altres. El bloc cinqué, denominat "Persona i relacions laborals", suposa una introducció a la regulació del treball en el nostre ordenament i les implicacions que té el dret laboral i de Seguretat Social sobre la futura vida laboral de l'alumnat. El sisé bloc, que té el títol "Persona i impostos", permet adquirir uns coneixements bàsics del sistema tributari espanyol des d'un enfocament eminentment pràctic. El bloc seté, "Persona i comportaments socials", col·loca l'alumnat enfront de l'aprenentatge de disciplines jurídiques com el dret penal o el dret administratiu, que tenen incidència sobre la vida personal i social de les persones. El huité i últim bloc es titula "Persona i tutela judicial efectiva", i s'hi aborda el tema de l'acció de la justícia en el nostre ordenament, a través dels mitjans de solució judicial i extrajudicial de conflictes.

En la concreció dels sabers, s'ha intentat no considerar l'estudi del dret des d'un punt de vista aïllat de la realitat social, sinó, per contra, inserit en la nostra societat. D'aquesta manera es pretén que l'alumnat veja que el dret pot ser analitzat des de diferents perspectives, però s'afirma que sense la integració de tot això en el context social en què es produeix no hi ha comprensió real del fenomen jurídic, tant més que aquesta matèria pretén ser un instrument que induïska a la reflexió crítica del dret i des del dret.

En el document es presenten, finalment, els criteris d'avaluació que concreten el grau d'aprenentatge de cada competència, i es precisen les actuacions, els sabers o el context que s'espera que assolisca l'alumnat.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Identificar, analitzar i apreciar la presència de valors de llibertat, justícia i igualtat, a través de l'anàlisi de casos concrets, en la cultura democràtica, i relacionar-los amb els principis constitucionals que regeixen la nostra vida en societat.

2.1.1. Descripció de la competència 1

Aquesta competència habilita l'alumnat per a avançar cap a una ciutadania responsable i plenament conscient de la vida social i cívica i s'encasta amb la competència ciutadana, competència clau número 6 de la Unió Europea. Suposa conèixer i assumir els ideals i valors que conté la Constitució, per a participar en la societat amb una actitud fundada en els principis i procediments democràtics a més d'un compromís amb la igualtat i la cohesió social, d'acord amb els principis de la cultura democràtica.

La cultura democràtica és el conjunt d'elements que permeten a la ciutadania desenvolupar un judici crític i suposa la base sobre la qual es construeix qualsevol estat modern. El nostre país es defineix com un estat democràtic i social de dret que propugna com a valors superiors del nostre ordenament jurídic la llibertat, la justícia i la igualtat, i han de sustentar el funcionament de les nostres relacions.

Quan es parla de democràcia es fa referència al nostre sistema polític formal, ja que és una manera d'interacció quotidiana entre l'Estat i la ciutadania. Però democràcia és molt més que el sistema polític en què es trien els representants per majoria; fa referència al sistema que ha de regir en les relacions i interaccions de ciutadans i ciutadanes entre si, generador de les condicions perquè les persones exercisquen el seu dret a exposar i desenvolupar el seu punt de vista i projectes de vida.

L'assumpció dels valors i principis constitucionals suposa actuar d'acord amb aquests en les diferents àrees de la vida de la persona, exercint la ciutadania democràtica, responsable, lliure i crítica, que resulta indispensable per a la constitució de societats avançades, dinàmiques i justes en tot moment.

El centre educatiu és l'entorn en què l'alumnat desenvolupa gran part de les interaccions socials, però els i les adolescents interactuen en altres espais, com són la família, la comunitat, els grups de pares, també en espais virtuals que les TIC permeten i, fins i tot, en espais laborals.

D'aquesta manera la cultura democràtica i els valors superiors del nostre ordenament actuen com a fars que han de guiar el comportament de la persona, com a estudiant i com a ciutadà o ciutadana, ja que s'aborda aquesta competència al llarg de tots els blocs de sabers que componen la matèria.

2.2. Competència específica 2

Investigar i analitzar el nostre ordenament jurídic estatal i autonòmic a partir d'un examen contrastat de fonts fiables, i explicar, des d'una perspectiva crítica, la repercussió que té en el funcionament de la societat.

2.2.1. Descripció de la competència 2

Aquesta competència permet a l'alumnat reconèixer i diferenciar l'estructura jurídica bàsica del nostre ordenament, que explica quines són i com funcionen les principals institucions d'aquest. D'igual manera, l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència permet a l'alumnat actuar de manera autònoma, prendre decisions i desenvolupar el projecte vital com a ciutadà o ciutadana responsable i crítica.

El funcionament correcte d'una societat requereix l'establiment d'un conjunt de normes. El dret és l'àrea de coneixement que estudia i estableix les normes que regeixen el comportament de la societat, ja que es converteix en regulador de les relacions i processos de la vida social de les persones.

La relació entre normativa i societat és indissoluble, de tal manera que la societat influeix en la normativa i viceversa. Aquesta competència permet aprofundir en com la societat i els grups humans responen als condicionants normatius, però també permet analitzar com la societat és el motor d'innombrables canvis en el nostre ordenament jurídic.

Més enllà de la comprensió d'aquesta relació entre normativa i societat es troben l'estudi i investigació de l'entramat jurídic regulador del nostre ordenament, que identifica l'estructura autonòmica com l'opció triada per la nostra Constitució per a l'organització territorial del nostre Estat.

A més, s'han d'identificar i diferenciar les diferents branques de l'ordenament jurídic, regulador de les relacions entre membres de la societat, a partir de la investigació i anàlisi de la nostra normativa.

La dimensió crítica ha de formar part de l'aprenentatge de l'ordenament jurídic. Amb l'aprenentatge crític no es pretén substituir el coneixement del dret positiu, sinó complementar-lo i que l'alumnat pugua adquirir una formació jurídica més integral. En aquest sentit, l'alumnat necessita rebre una formació bàsica que li permeta actuar en l'ordenament jurídic, conèixer els valors i principis que reconeixen les normes i aprendre a raonar i a resoldre problemes de naturalesa social i econòmica.

Aquesta competència està associada a la competència ciutadana, competència clau número 6 de la Unió Europea, i al compromís ciutadà en els àmbits local i global com a repte del segle XXI. Persegueix la capacitat d'analitzar críticament una situació determinada, un supòsit teòric o un cos de coneixements, amb vista a la producció d'un judici informat. Es tracta, en definitiva, de plantejar situacions a partir de l'anàlisi de les quals l'alumnat pugua extraure les seues pròpies conclusions. Aquest tipus de situacions es desenvolupen al llarg de tota la matèria, perquè aquesta competència es reflecteix en tots els seus blocs de sabers bàsics.

El pensament crític també és fonamental per a la resolució de problemes. L'habilitat de pensament crític, com a element de la competència clau emprenedora, ajuda a identificar problemes i convertir-los en oportunitats. L'adolescència és una etapa decisiva en la formació i desenvolupament de l'autonomia. És ací quan comencen a prendre les seues pròpies decisions i, per això, és fonamental que adquirisquen la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament. És fonamental entendre la realitat per a poder viure-la amb autonomia.

2.3. Competència específica 3

Identificar i analitzar críticament els principis i valors que regeixen el marc jurídic internacional, especialment els vinculats amb la Unió Europea, i explicar les repercussions que tenen sobre el nostre ordenament jurídic i sobre la vida quotidiana de les persones.

2.3.1. Descripció de la competència 3

En un món global i canviant com l'actual és fonamental la comprensió dels fenòmens internacionals. L'alumnat, d'una banda, ha d'identificar les competències dels subjectes i actors de les relacions socials i econòmiques, dins del marc jurídic internacional i, d'una altra, ha d'establir connexions amb la realitat del nostre ordenament jurídic a fi de comprendre la problemàtica que genera la integració de les normes internacionals en els ordenaments jurídics interns.

En aquest ordre de coses, és especialment important l'adquisició de sabers que permeten l'anàlisi i la comprensió del fenomen de la Unió Europea, contextualitzat en la realitat internacional actual. La Unió Europea està fundada sobre els valors de dignitat humana, llibertat, igualtat i solidaritat, basant-se en els principis de democràcia i estat de dret.

El dret comunitari situa la persona en el centre, perquè institueix la ciutadania europea i crea un espai de llibertat, seguretat i justícia. Però la ciutadania europea suposa molt més que un conjunt de drets; suposa un vincle de pertinença a un poble i una nova manera de solidaritat cívica a escala europea.

Això enllaça, directament, amb un dels desafiaments als quals ha d'enfrontar-se tota persona en el món actual, "el compromís ciutadà en l'àmbit local i global". Aquest compromís requereix sentir-se part d'un projecte col·lectiu i exigeix articular el benestar personal amb la meta del bé comú. La ciutadania del segle XXI està unida al compromís amb l'entorn en què ens desenvolupem.

Amb aquesta competència l'alumnat ha de ser capaç de poder pensar i actuar, localment i globalment, en la resolució de desafiaments i reptes cada dia més complexos, així com exercir una ciutadania global.

2.4. Competència específica 4

Reconéixer i denunciar, de manera argumentada, els atacs als valors de llibertat, justícia i igualtat en situacions concretes de la vida quotidiana, així com en les que afecten la societat global, i proposar possibles solucions.

2.4.1. Descripció de la competència 4

La societat és heterogènia i està plena de diferències, de diversitat, d'elements, trets, realitats, circumstàncies, majors i menors, de tal manera que la pluralitat és el que defineix la nostra societat i la fa més rica. El nostre ordenament reconeix aquesta realitat plural i heterogènia i, emparant-se en els valors de llibertat, justícia i igualtat, té com a objectiu protegir les persones que la integren. Però la diversitat, a més de ser enriquidora, genera tensions i col·lisions entre els membres d'aquesta. Comportaments basats en estereotips i prejudicis poden generar discriminacions a subjectes o grups de la societat, tant a escales macro (a escala internacional, nacional o regional), meso (en les diferents institucions que componen la societat) o micro (de comportament individual o de grup).

En la realitat diària de l'alumnat estan presents comportaments que vulneren els valors democràtics. En les seues interaccions diàries, tant dins del centre educatiu com fora d'aquest, es poden detectar conductes i actituds que conculquen els valors emanats de la nostra carta magna. Però aquesta identificació va més enllà, perquè suposa observar l'existència d'aquesta mena d'actuacions en entorns més allunyats del seu dia a dia, com poden ser les institucions o la societat en general.

La societat actual s'enfronta a desafiaments com la igualtat real entre gèneres, la violència contra les dones, la discriminació racial i ètnica, els atacs a les persones per la seua orientació sexual o per les seues creences. Identificar uns certs col·lectius com a més vulnerables a aquests atacs i identificar comportaments que atempten contra els seus drets és fonamental. Reconéixer aquesta realitat suposa el primer pas cap al canvi.

Però el canvi sense acció no serveix de res, d'ací la necessitat de denunciar i combatre aquests comportaments. Una interiorització dels valors democràtics suposa que l'alumnat propose i desenvolupe alternatives a aquests comportaments i plantege accions lliures de discriminacions i injustícia, d'acord amb el seu marc ètic.

2.5. Competència específica 5

Crear, expressar i interpretar idees i missatges, orals i escrits, amb correcció, coherència i adequació en contextos acadèmics i socials, emprant un llenguatge jurídic eficaç, argumentant les opinions de manera coherent i evitant usos discriminatoris de la llengua.

2.5.1. Descripció de la competència 5

La competència de crear, expressar i interpretar missatges de contingut jurídic implica la capacitat d'interpretar el significat i comprendre les idees expressades en missatges jurídics continguts en la normativa, així com en notícies i un altre tipus de documents. De la mateixa manera, implica també la capacitat d'aplicar el raonament jurídic i l'ús de registres que siguen comprensibles per als altres.

Aquesta competència es connecta amb la competència en lectoescriptura, competència clau número 1 de la Unió Europea, i es refereix, per tant, al maneig del llenguatge jurídic, especialment a l'ús comunicatiu. Aquesta gestió del llenguatge jurídic inclou la comprensió i la comunicació clara i eficaç d'idees jurídiques sobre el món real o sobre la mateixa disciplina, així com la capacitat d'integrar els missatges de contingut jurídic dins d'un discurs argumentatiu o d'una discussió. L'alumnat d'aquesta etapa interpretarà i comunicarà missatges sobre el dret. A més, serà capaç de debatre i intercanviar idees generals i complexes alhora que integra el llenguatge jurídic en el seu discurs, utilitzant quan siguen necessàries eines TIC que canalitzen o òbriuen noves vies de comunicació.

L'alumnat ha de comunicar-se, recurrent al coneixement i al llenguatge jurídic, en contextos d'àmbit personal, educatiu, social, així com en contextos d'iniciació a l'àmbit professional, fent referència tant a situacions concretes, reals i rellevants, com a contextos purament jurídics i formals.

Aquesta competència es desenvolupa a través de tots els blocs de sabers, la qual cosa permet que l'alumnat es familiaritze i adquireixca nocions sobre vocabulari jurídic, de manera que els seus mitjans d'expressió siguin rics i aconseguisquen un domini dels diferents significats i matisos dels termes que emprà, i puga comunicar amb claredat, concisió, rigor i precisió les seues idees sobre el dret. L'alumnat comprendrà i produirà missatges amb els quals puga comunicar les seues reflexions sobre situacions generals d'interés social, natural o cultural de manera crítica, i emprà el llenguatge jurídic com a eina comunicativa apropiada per a expressar idees precises i rigoroses basades en dades i evidències. A més, l'alumnat serà capaç d'establir un debat fructífer amb els seus companys i companyes, comparant i connectant les idees jurídiques que els uns i els altres comuniquen.

2.6. Competència específica 6

Buscar, contrastar i compartir informació i continguts digitals en l'àmbit jurídic i social, incorporant l'ús responsable i segur de les TIC, argumentant les potencialitats, repercussions i riscos, personals i jurídics, de les seues accions quotidianes tant en el seu entorn d'aprenentatge com en el seu entorn personal i social.

2.6.1. Descripció de la competència 6

Les tecnologies digitals han suposat grans canvis en tots els àmbits i sectors de la societat. La transcendència d'aquests canvis implica que qualsevol persona necessita adquirir un grau determinat de desenvolupament de competència digital per a actuar en la vida quotidiana, exercir un lloc de treball i desenvolupar la seua carrera professional. La competència digital i l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital ha passat a formar part de l'alfabetització elemental del segle XXI, que constitueix un dels desafiaments als quals ha d'enfrontar-se tota persona en el segle XXI. A més, la competència digital forma part de les competències clau de la Unió Europea, concretament la competència 4.

El món jurídic no és alié a aquesta alfabetització digital. Internet i les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) han alterat la manera en què treballen juristes i professionals del dret, en com es relacionen amb els seus clients, amb els tribunals, amb els seus proveïdors o amb col·legues de professió. La tecnologia ofereix vies essencials d'accés a la informació i, per tant, al coneixement, la col·laboració i la creació de sabers.

Però, de la mateixa manera en què s'observen i utilitzen les potencialitats que té, també s'han d'analitzar els riscos per a poder actuar en conseqüència. La irrupció de la tecnologia fa necessari plantejar temes relacionats amb la identitat digital o la protecció de les dades personals, els drets d'autor en el món digital, la protecció i seguretat enfront de frauds, ciberassetjament i, fins i tot, perills per a la integritat física i psicològica de les persones, com ara problemes ergonòmics o addiccions.

En el desenvolupament d'aquesta competència, l'educació i la formació juguen un paper determinant, ja que potencien la utilització de metodologies i estratègies pedagògiques per a millorar l'aprenentatge i oferir eines i recursos personalitzats. La mateixa normativa educativa estableix que s'ha de facilitar el desenvolupament d'una cultura digital a l'aula i el treball darrere de la sostenibilitat.

El desenvolupament d'aquesta competència digital ha de permetre a l'alumnat, d'una banda, localitzar i compartir informació, dades i continguts digitals en l'àmbit jurídic, però també reconèixer els riscos i perills relacionats amb la tecnologia, per a poder actuar d'una manera responsable, perquè es treballarà al llarg de tots els blocs de sabers.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics seleccionats són els que es requereixen per al desenvolupament de les competències específiques. En l'organització s'han atés les diverses disciplines o branques de l'ordenament jurídic.

Els sabers bàsics de la matèria Cultura Jurídica i Democràtica s'han estructurat en huit blocs diferenciats. En el primer bloc, denominat "Societat i dret", s'hi inclouen els conceptes bàsics del dret, així com les fonts i disciplines o branques del nostre ordenament jurídic.

A partir d'aquest apartat tots els blocs posen l'accent en la relació de la persona amb les diferents àrees jurídiques, de tal manera que el segon bloc té el títol "Persona i relacions supranacionals". En aquest es recullen els coneixements vinculats amb la globalització i les relacions internacionals i la incidència que tenen en el dia a dia de la nostra societat. A més, s'hi aborda l'existència de diferents entitats supranacionals, a les quals s'ha adherit Espanya, i que dicten normes que afecten la nostra realitat jurídica.

En el tercer bloc, titulat "Persona i poders de l'Estat", s'analitza el sistema polític espanyol i es presta una atenció especial a la Constitució Espanyola de 1978 i a les diverses institucions que regula, entre aquestes, la Corona, les Corts o el Govern. També s'analitza el tema de l'estructura territorial de l'estat, es posa l'accent principalment en l'estructura autonòmica del nostre Estat, i s'analitza el contingut de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.

El bloc quart es denomina "Persona i relacions interpersonals", i en aquest es busca que l'alumnat adquireisca uns coneixements bàsics de dret civil i com aquesta disciplina jurídica afecta totes les persones al llarg de la seua vida, ja que tracta temes relacionats amb els drets de la persona, la propietat o el dret de família.

El bloc cinqué, que es titula "Persona i relacions laborals", se centra en l'anàlisi de les relacions laborals i l'estudi del dret laboral com a regulador de les relacions entre la persona treballadora i l'empresa. A més, el bloc conclou amb una valoració sobre la importància del nostre sistema de Seguretat Social.

El sisé bloc, anomenat "Persona i impostos", s'enfronta al tema de l'obligació de contribuir a l'Estat i l'anàlisi dels principals tributs que hi ha en el nostre ordenament jurídic.

El bloc seté, titulat "Persona i comportaments socials", centra el focus en l'estudi de les disciplines jurídiques involucrades amb la interacció social. Per a fer-ho, mobilitza sabers relacionats amb el dret penal o el dret administratiu. S'hi aborden, a més, disciplines jurídiques més noves com el dret digital o el dret ambiental, que suposen un repte per al dia a dia de la persona.

L'últim bloc, denominat "Persona i tutela judicial efectiva", suposa una introducció a la matèria de dret processal, que regula els processos judicials i la tutela judicial de les persones. Per a fer-ho, aborda qüestions com la tipologia de tribunals i les característiques dels judicis, així com la justícia gratuïta. El bloc conclou amb una anàlisi dels procediments de solució extrajudicial de conflicte.

3.1. Bloc 1: Societat i dret (transversal a totes les competències)

- Societat, organització i poder: el dret com a marc regulador de la convivència.
- Entenent el dret: conceptes jurídics bàsics.
- Identificació i anàlisi de les fonts del dret i de les principals normes jurídiques espanyoles.
- Investigació de les disciplines jurídiques i els efectes que tenen sobre la vida de les persones.

3.2. Bloc 2: Persona i relacions supranacionals (transversal a totes les competències)

- Consciència de ciutadania global: societat i globalització.
- Consideració dels subjectes i actors de les relacions supranacionals i del dret internacional.
- Drets humans com a garants de la persona. Funcionament de l'Organització de les Nacions Unides: convenis i tractats internacionals.
- Anàlisi de la Unió Europea i acostament a les seues institucions. Patrimoni comunitari.

3.3. Bloc 3: Persona i poders de l'Estat (C1, C2, C4, C5, C6)

- Estructura del sistema polític espanyol. Constitució de 1978 i Estat social i democràtic de dret.
- Les Corts Generals i poder legislatiu: sobirania popular i elecció de representants polítics. Les lleis.

- Poder executiu. Govern i Administració: potestat reglamentària. Valoració de la ciutadania activa: Govern obert.
- Prefectura de l'Estat: la Corona. Reflexió sobre les seues funcions de representació.
- Organització territorial. Estat autònomic: Comunitat Valenciana i Estatut d'Autonomia. Ajuntaments i diputacions.

3.4. Bloc 4: Persona i relacions interpersonals (C1, C2, C4, C5, C6)

- El dret civil regulador de les relacions interpersonals. Implicacions de la responsabilitat civil.
- Drets de la personalitat: personalitat física i personalitat jurídica. Anàlisi dels principals drets de la persona.
- Persona i família: dret de família i successions. Matrimoni i filiació. Testament i herència.
- Persona i drets de la propietat. Contractes de compravenda, arrendament, préstec i donació. Propietat intel·lectual i la seua protecció.
- Cotitularitat de la propietat: propietat horitzontal i comunitat de béns.

3.5. Bloc 5: Persona i relacions laborals (C1, C2, C4, C5, C6)

- Dret laboral com a regulador de relacions entre empresa i persona treballadora. Treball per compte d'altri i treball per compte propi.
- Identificació de les característiques del contracte de treball i les seues diverses modalitats.
- Retribució del treball: el salari. La nòmina i el seu procediment de càlcul.
- Canvis i finalització de la relació laboral. Acomiadament i liquidació: procediment de càlcul.
- Valoració de la importància del sistema de Seguretat Social. Detecció de les prestacions principals. Assumpció de la problemàtica relacionada amb la desocupació i les conseqüències que té per a la societat.

3.6. Bloc 6: Persona i impostos (C1, C2, C4, C5, C6)

- Aportacions de les persones a l'Estat: el dret tributari. Compromís amb l'obligació de contribuir econòmicament.
- Distinció entre impostos directes i indirectes.
- Impost sobre les rendes obtingudes. Impost sobre Renda de les Persones Físiques i Impost de Societats.
- Impostos sobre el consum. Anàlisi de l'Impost sobre el Valor Afegit.
- Un altre tipus d'impostos: Impost sobre Transmissions Patrimonials i Actes Jurídics Documentats, Impost sobre Béns Immobles o impostos especials.

3.7. Bloc 7: Persona i comportaments socials (C1, C2, C4, C5, C6)

- Problemàtica de l'activitat criminal: el dret penal. Identificació dels principals delictes i faltes continguts en el nostre ordenament.
- Dret administratiu. Actuacions de la persona davant de l'Administració. Multes i sancions administratives.
- Dret i TIC. Identitat digital, protecció de dades i ciberseguretat.
- Valoració del repte del canvi climàtic i les seues implicacions jurídiques. Protecció del medi ambient i dret ambiental.

3.8. 3.9. Bloc 8: Persona i tutela judicial efectiva (C1, C2, C4, C5, C6)

- Solució judicial de conflictes. Estructura i competència dels jutjats i tribunals.
- Judici i procés judicial. Justícia gratuïta i assistència a la ciutadania. Demanda, sentència i recursos.
- Solució extrajudicial de conflictes: mediació, arbitratge i conciliació.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria

L'enfocament competencial de l'ensenyament i de l'aprenentatge es basa en metodologies actives i interactives, que l'alumnat "aprença fent", i mobilitze els sabers en situacions-problemes significatius.

La matèria Cultura Jurídica i Democràtica pretén vincular la reflexió de l'alumnat amb els problemes de la societat i promoure el compromís actiu amb la transformació de la realitat, a partir de l'anàlisi crítica de l'ordenament jurídic. Per tant, les situacions d'aprenentatge recomanables han de transcendir els espais propis de l'aula. Això suposa involucrar, al llarg del procés d'ensenyament aprenentatge, no sols el professorat de la matèria, sinó també la resta de la comunitat educativa, inclòs el professorat d'altres àrees o matèries, i, fins i tot, agents externs al centre, que poden col·laborar en les diverses situacions d'aprenentatge dissenyades.

S'ha d'impulsar un aprenentatge valuós i significatiu, que, d'una banda, facilite la comprensió i assimilació progressiva dels sabers i, d'una altra, promoga l'aprenentatge significatiu amb exemples i models vinculats als interessos de l'alumnat, a propostes d'accions i serveis rellevants per a millorar l'entorn més pròxim i la societat en general.

Les situacions d'aprenentatge en què intervenen metodologies actives, com ara el treball cooperatiu o el basat en reptes, tasques i projectes, entre altres, fomenten l'autonomia i la responsabilitat de l'alumnat, ja que li ofereixen la possibilitat de gestionar el seu temps, decidir entre diverses propostes de treball, resoldre els desafiaments i els problemes de diverses formes i triar la manera de demostrar els seus aprenentatges. També són molt adequades les iniciatives que impliquen la relació d'alumnat de diferents edats, ja que estimulen la responsabilitat individual i col·lectiva i, a més, propicien l'adquisició de valors democràtics essencials com la solidaritat i el sentit del bé comú.

El benestar emocional és bàsic per a l'èxit de l'aprenentatge i de la convivència. Un factor que el condiciona és la capacitat d'expressar emocions i sentiments propis i d'identificar i comprendre els aliens. Diàlegs, debats, produccions textuais orals i escrites, anàlisis de situacions lúdiques i de convivència i, especialment, d'aquelles en què l'alumnat no veu satisfetes les seues expectatives, exerciten l'expressió d'emocions, opinions i posicionaments, promouen l'autoregulació emocional i reforcen el respecte, la tolerància i l'empatia.

És fonamental que s'estimulen la reflexió, el pensament divergent i l'esperit crític mitjançant la pràctica freqüent d'aquestes pràctiques de diàleg i debat. L'organització de debats a l'aula, a partir de notícies o informacions d'actualitat, permet veure tots els angles que pot plantejar el plantejament jurídic, i què, a més, pot relacionar-se fàcilment amb els conflictes i situacions quotidianes de l'entorn habitual de l'alumnat. Amb el debat, a més, es fomenta la discrepància, el dubte i la legitimitat de les opcions minoritàries.

Amb l'adopció dels ODS, el Marc Educació 2030 i els reptes del segle XXI, l'equitat se situa en el centre de l'agenda internacional de desenvolupament. L'ODS 4 exigeix garantir una educació inclusiva i equitativa, promovent oportunitats d'aprenentatge per a tots i totes. La nostra normativa educativa estableix, com a pedra angular d'una educació transformadora, l'equitat i la inclusió. Un sistema educatiu compleix aquests principis d'equitat i inclusió quan és just, accessible, amb oportunitats de desenvolupament per a tot l'alumnat, aprenentatge personalitzat i desenvolupament personal i social. En el compliment d'aquestes exigències, les situacions d'aprenentatge es plantejaran amb el compromís de fer front a tota manera de discriminació i exclusió, i incorporaran els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge, que asseguren que no hi ha barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir-ne la participació i aprenentatge.

En un altre ordre de coses, en el marc de la lluita contra la desigualtat i la injustícia, i a la vista de les dramàtiques dades estadístiques, es revela com a prioritària la promoció de la igualtat entre dones i homes. D'acord amb la normativa educativa, es prestarà una atenció especial a la perspectiva de gènere. D'ací la importància de cuidar, entre d'altres, l'ús del llenguatge no sexista, la participació

equilibrada de les i els adolescents en totes les activitats, les aportacions de les dones als sabers de la matèria o la presència d'estereotips de gènere en els materials i recursos utilitzats.

L'Agenda 2030 també preveu l'objectiu prioritari de combatre el canvi climàtic i per això és recomanable plantejar, en la mesura que siga possible, situacions d'aprenentatge que impulsen la interiorització de la perspectiva sostenible en relació amb els sabers d'aquesta matèria.

A més, convé tindre en compte les situacions que faciliten l'avaluació competencial. L'objectiu és avaluar en lloc de qualificar o sancionar l'error, posant el focus en la valoració dels processos, ja que el model competencial ensenya a aplicar els coneixements, davant de les situacions desconegudes i relacionades amb una societat en canvi continu. Quan s'avalua es reconeix l'acompliment, s'observa la pràctica, es calibra l'escala d'assoliment en aquest acompliment i s'orienta cap a la millora personalitzada. Per a dur a terme aquesta avaluació és recomanable comptar amb instruments d'autoavaluació i coavaluació com ara dianes, rúbriques, escales d'observació, portafolis, diaris d'aprenentatge, etc. que presenten molts avantatges, entre aquestes, l'oportunitat de reflexionar sobre els sabers i els processos d'aprenentatge. En tot cas es pretén que l'avaluació siga més integradora, flexible i personalitzada.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Identificar, analitzar i apreciar la presència de valors de llibertat, justícia i igualtat, a través de l'anàlisi de casos concrets, en la cultura democràtica, i relacionar-los amb els principis constitucionals que regeixen la nostra vida en societat.

5.1.1. Identificar i explicar els valors que sustenten el nostre ordenament jurídic i l'abast d'aquests en la consecució d'una cultura democràtica.

5.1.2. Buscar, seleccionar i exposar informació, de fonts fiables, referida a la situació dels valors democràtics del nostre país i en la resta del món.

5.1.3. Vincular els valors superiors del nostre ordenament amb la realitat diària a partir de l'anàlisi de supòsits pròxims.

5.1.4. Proposar conductes i desplegar accions per a fomentar la cultura democràtica en la vida diària.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Investigar i analitzar el nostre ordenament jurídic estatal i autonòmic a partir d'un examen contrastat de fonts fiables, i explicar, des d'una perspectiva crítica, la repercussió que té en el funcionament de la societat.

5.2.1. Explorar i examinar l'estructura i contingut bàsic del nostre ordenament, tant en la vessant estatal com autonòmica.

5.2.2. Explicar les característiques més rellevants de les principals institucions regulades en el nostre ordenament jurídic.

5.2.3. Comparar l'àmbit jurídic amb altres àmbits normatius reguladors de la convivència social, i establint els elements comuns i diferencials entre aquests.

5.2.4. Analitzar problemes concrets i d'actualitat a partir de fonts jurídiques diverses adequades, elaborant, contrastant i utilitzant críticament aquesta informació.

5.2.5. Valorar i fer una crítica constructiva de la normativa reguladora del nostre ordenament jurídic.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Identificar i analitzar críticament els principis i valors que regeixen el marc jurídic internacional, especialment els vinculats amb la Unió Europea, i explicar les repercussions que tenen sobre el nostre ordenament jurídic i sobre la vida quotidiana de les persones.

5.3.1. Interpretar fenòmens determinats de la realitat regional i local diferenciant els elements globals dels locals.

5.3.2. Identificar les característiques dels diferents sistemes normatius internacionals i comparar-los entre si, especialment l'Organització de les Nacions Unides, i posar exemples de la influència que tenen en la realitat més pròxima.

5.3.3. Explicar i valorar els objectius que persegueix la Unió Europea, les institucions que formen part d'aquesta, així com la tipologia de normativa que elabora, l'aplicació que tenen als països membres i com afecta aspectes determinats de la vida quotidiana de la ciutadania.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Reconèixer i denunciar, de manera argumentada, els atacs als valors de llibertat, justícia i igualtat en situacions concretes de la vida quotidiana, així com en les que afecten la societat global, i proposar possibles solucions.

5.4.1. Detectar situacions d'injustícia i desigualtat, a escala estatal i internacional, a partir de l'anàlisi de l'ordenament jurídic i la vinculació amb la realitat actual.

5.4.2. Denunciar la comissió d'abusos contra els drets humans, a escala local i global.

5.4.3. Desplegar accions en contra dels atacs a la llibertat, justícia i igualtat que es donen en la nostra societat amb actituds que afavorisquen la col·laboració, el diàleg raonable, la comprensió, l'acceptació i el respecte mutu.

5.4.4. Promocionar, en la vida quotidiana, una cultura de pau, que persegueixca la col·laboració i el benefici comú.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE5. Crear, expressar i interpretar idees i missatges, orals i escrits, amb correcció, coherència i adequació en contextos acadèmics i socials, emprant un llenguatge jurídic eficaç, argumentant les opinions de manera coherent i evitant usos discriminatoris de la llengua.

5.5.1. Planificar i redactar textos senzills en l'àmbit del dret, utilitzant, amb propietat i rigor, els termes jurídics emprats.

5.5.2. Dialogar i debatre de manera assertiva, respectuosa i argumentada correctament sobre les finalitats del dret, identificant i explicant la normativa jurídica.

5.5.3. Analitzar problemes concrets i d'actualitat a partir de fonts jurídiques diverses i adequades, elaborant, contrastant i utilitzant críticament la informació esmentada.

5.5.4. Utilitzar un llenguatge, oral i escrit, inclusiu i igualitari.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació

CE6. Buscar, contrastar i compartir informació i continguts digitals en l'àmbit jurídic i social, incorporant l'ús responsable i segur de les TIC, argumentant les potencialitats, repercussions i riscos, personals i jurídics, de les accions quotidianes tant en l'entorn d'aprenentatge com en l'entorn personal i social.

5.6.1. Localitzar, manejar i seleccionar informació en diferents fonts jurídiques i valorar-ne la validesa i seguretat.

- 5.6.2. Editar, integrar i estructurar la informació utilitzant elements multimèdia per a exposar-la i compartir-la.
- 5.6.3. Argumentar la influència i potencialitat de les TIC en l'àmbit jurídic i la relació que tenen amb altres àmbits de la societat actual i assenyalar els riscos i les conseqüències en la construcció de la ciutadania digital, especialment en allò relacionat amb l'àmbit jurídic.
- 5.6.4. Fer un ús sostenible de les TIC tant en l'àmbit acadèmic com en el personal.

ESBORRANY

GEOGRAFIA I HISTÒRIA VALENCIANES

1. Presentació

La matèria de Geografia i Història valencianes té com a objecte l'explicació d'aquells processos, tant en la seua dimensió espacial com temporal, que han configurat la realitat social valenciana al llarg del temps en els seus aspectes específics que la diferencien d'altres realitats d'àmbit més ampli, amb les quals és necessari establir també relacions.

El plantejament didàctic general de la matèria s'enfoca a l'adquisició d'elements que permeten a l'alumnat involucrar-se críticament en la construcció de la societat en la qual viuen, la qual cosa implica una reflexió que ha de secundar-se en els marcs teòrics que aporten les disciplines històrica i geogràfica en tant que ajuden a informar l'actuació sobre la realitat. La Geografia i la Història de la Comunitat Valenciana poden contribuir a enriquir la reflexió i el coneixement d'altres disciplines, aprofundint en l'explicació dels processos espacials i històrics mitjançant la comparació, la diferenciació o la relació amb processos més amplis, que facen intel·ligibles aquells altres que tenen lloc en l'àmbit més restringit al qual es refereix aquesta matèria. Això farà que puguem valorar-se millor aquells aspectes que identifiquen la societat valenciana actual en contextos més amplis sense perdre de vista la contribució que el coneixement d'aquest context puga aportar a la seua comprensió i explicació. Tot això no fa sinó subratllar el caràcter propedèutic d'aquesta matèria.

Respecte de l'etapa d'Educació Secundària Obligatoria i la matèria Geografia i Història, la matèria Geografia i Història valencianes suposa un progrés en el coneixement de la realitat social immediata de l'alumnat, en la societat en la qual viu i de la qual participa. Aquesta matèria comporta aprofundir en l'estudi de processos socials complexos en una escala més pròxima, local fins i tot, a partir d'instruments d'anàlisi de les disciplines geogràfica i històrica que permeten a l'alumnat ampliar el coneixement de la seua realitat social per a comprometre's i involucrar-se en la seua millora. Aquesta progressió, al costat de la reflexió sobre el propi coneixement que aporten la Geografia i la Història, confereixen a aquesta matèria un important valor educatiu i una sòlida formació intel·lectual.

Per la seua estreta vinculació amb la competència ciutadana, la matèria Geografia i Història valencianes contribueix als objectius del Batxillerat referits a consolidar una maduresa personal que permeta actuar de manera respectuosa, conèixer les realitats de la societat valenciana contemporània, analitzar i valorar críticament les desigualtats existents, exercir la ciutadania democràtica i manifestar una actitud responsable i compromesa en la lluita contra el canvi climàtic i en la defensa del desenvolupament sostenible. Igualment, el seu recurs constant a les habilitats lingüístiques de comprensió i expressió afavorirà afermar hàbits de lectura, estudi i disciplina, dominar l'expressió oral i escrita, accedir als coneixements científics i tecnològics fonamentals i afermar l'esperit emprenedor amb actituds de creativitat.

Igualment, la Geografia i Història valencianes contribueix al perfil d'eixida de l'alumnat al final del Batxillerat en el doble vessant de les competències clau i dels desafiaments del segle XXI. Respecte a les competències clau, connecta amb les competències en comunicació lingüística, matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, personal, social i d'aprendre a aprendre, ciutadana i en consciència i expressió culturals. Pel que fa als reptes del segle XXI, l'estudi de la geografia física, humana i econòmica de la Comunitat Valenciana, així com l'anàlisi de l'evolució de la societat valenciana en el temps, es relacionen amb el respecte al medi ambient i la consecució dels Objectius de Desenvolupament Sostenible, i igualment amb el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la diversitat personal i cultural, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, el compromís davant les situacions d'inequitat i exclusió, i la resolució pacífica dels conflictes.

Respecte a la contextualització en els principis pedagògics de la LOMLOE, la matèria es connecta amb la capacitat d'aprendre per si mateix, treballar en equip i aplicar els mètodes d'investigació apropiats, i incorpora la perspectiva de gènere. Així mateix, estimula l'interés i hàbit

de lectura, i la capacitat d'expressar-se bé en públic. En aquest sentit, s'hi té també en compte la incorporació de les alternatives organitzatives i metodològiques i les mesures d'atenció a la diversitat per a l'alumnat que en necessita en el disseny de les situacions d'aprenentatge.

La matèria Geografia i Història valencianes s'estructura sobre la base de huit competències específiques vinculades al perfil d'eixida de l'alumnat. Cadascuna d'aquestes competències específiques s'enuncia i es descriu, incloent-hi la seua contribució al perfil d'eixida de l'alumnat al final del Batxillerat en el doble vessant de competències clau i d'afrontament dels desafiaments del segle XXI. A continuació, s'inclouen els sabers bàsics de la matèria, agrupats en cinc blocs. Li segueixen les propostes per al disseny de situacions d'aprenentatge i es conclou amb els criteris d'avaluació.

Els sabers bàsics es presenten organitzats en quatre blocs. El primer, Mètodes i Tècniques de Geografia i Història, inclou sabers procedimentals propis de la Geografia i Història, i transversals a la resta de blocs. Els blocs segon i tercer tracten, respectivament, de la Geografia i la Història de la Comunitat Valenciana, integrant sabers factuais, conceptuals i procedimentals, mentre que el quart bloc, Valors Cívics i Compromís Ciutadà, conté sabers que constitueixen una reflexió ètica sobre els problemes i perspectives que ha d'afrontar la societat valenciana i que dona sentit a aquesta matèria; la seua finalitat és l'adquisició de valors i actituds transversals que contribuïran al desenvolupament d'una consciència cívica responsable.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Cercar, identificar i seleccionar la informació referent a fets històrics, geogràfics i artístics de la Comunitat Valenciana a partir de diferents fonts documentals, realitzant-ne un tractament correcte quant a investigació, classificació, recollida, organització, crítica i respecte.

2.1.1. Descripció de la competència

La cerca, identificació i selecció de la informació són els passos bàsics que hem de donar per a poder accedir al coneixement. Les ciències socials es nodreixen de les fonts documentals per a assegurar que les seues conclusions són fruit d'una investigació científica. Els treballs de recerca en el camp de la Història, la Geografia o la Història de l'Art es basen en el tractament de les fonts que realitzen els investigadors i les investigadores. L'alumnat ha d'estar familiaritzat amb aquest mètode científic per a comprendre que tota aportació científica naix del tractament correcte de les fonts. L'actualitat planteja multitud de reptes relacionats amb aquesta competència i la converteix en fonamental. Conèixer, usar i interpretar la informació afavoreix el desenvolupament de l'esperit crític en l'alumnat i el dota de les eines necessàries per a poder enfrontar-se als desafiaments que ens planteja el món digital i les noves tecnologies. L'era de la hiperinformació ens obliga a plantejar una competència que tinga en compte aquesta circumstància i ajude l'alumnat en la seua avaluació. L'alumnat serà capaç de buscar i identificar recursos informatius, tant digitals com no digitals, utilitzant per a això diverses fonts d'informació (escrites, gràfiques, audiovisuals, artístiques i altres).

Aquesta competència contribueix a l'adquisició i el desenvolupament de les competències clau en comunicació lingüística, digital, personal, social i d'aprendre a aprendre, i en consciència i expressió culturals. Així mateix, connecta amb els reptes del segle XXI, contribuint a enfortir la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, perquè ajuda a entendre la realitat per a desenvolupar-s'hi amb autonomia, desplegant habilitats que permeten continuar aprenent al llarg de la vida; i promou l'aprofitament ètic i responsable de la cultura digital, afavorint el desenvolupament d'una nova alfabetització relacionada amb les TIC i amb les noves tecnologies.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica s'espera que l'alumnat siga capaç de realitzar cerques d'informació, seleccionant la més rellevant

per a l'explicació dels processos històrics, geogràfics i artístics de la Comunitat Valenciana, i contrastant-ne la veracitat.

2.2. Competència específica 2

Descriure la diversitat natural de la Comunitat València i confrontar-la amb el context peninsular i europeu a través de les seues característiques de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

2.2.1. Descripció de la competència

Per la seua situació geogràfica en l'est peninsular, les seues dimensions i disposició territorial costanera i longitudinal, la Comunitat Valenciana registra tres variants de l'ecosistema mediterrani: el mediterrani marítim, el mediterrani continental i el semiàrid. La descripció dels trets geomorfològics, climàtics, vegetals i hídrics d'aquests ecosistemes ens permet caracteritzar l'espai geogràfic de la Comunitat Valenciana i entendre'n la naturalesa sistèmica, revelant al seu torn en termes de condicionants, inconvenients i avantatges el que representa per als grups humans que l'habiten.

Aquesta diversitat natural posseeix a més una dimensió sociocultural rellevant, perquè el paisatge, correlat visual dels territoris i ecosistemes, constitueix el referent bàsic de la percepció que genera vincles i sentiments de pertinença a un o diversos llocs que, al seu torn, són un dels elements fonamentals en la construcció de les identitats col·lectives.

D'altra banda, la confrontació dels trets distintius de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat de la Comunitat Valenciana amb els del seu context geogràfic, a escala peninsular i europea, facilita la comprensió de la diversitat i les peculiaritats, pròpies i alienes, respecte de la resta de territoris que constitueixen el marc de referència en què s'enquadra la Comunitat Valenciana.

Aquesta competència contribueix al perfil d'eixida de l'alumnat del Batxillerat connectant amb les competències clau en comunicació lingüística, i matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria. Es relacionen també amb els reptes del segle XXI de respecte al medi ambient, perquè implica la compressió del medi ambient com a sistema, el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament, i pel que suposa d'enteniment de la realitat i el progrés d'habilitats per a continuar aprenent; igualment es pot enllaçar amb la valoració personal i cultural, pel que implica en l'aprenentatge de diferents concepcions i relacions culturals i personals amb els territoris.

En resum, el desenvolupament d'aquesta competència habilitarà l'alumnat per a explicar el territori que constitueix la Comunitat Valenciana en les seues característiques naturals fonamentals, contrastant-les amb el seu context peninsular i europeu, i vinculant-les a les concepcions identitàries dels grups humans que els ocupen.

2.3. Competència específica 3

Descriure, explicar i comparar les interaccions entre els grups socials que al llarg de la història han ocupat el territori de la Comunitat Valenciana, la utilització de l'espai geogràfic i l'aprofitament dels seus recursos naturals, així com la relació que això té amb les esferes econòmica, social, política i mediambiental.

2.3.1. Descripció de la competència

La descripció, explicació i comparació de les interaccions entre els grups humans i el medi natural s'aborden a través d'un conjunt de caracteritzacions significatives de la geografia de la Comunitat Valenciana, concretament la dualitat entre litoral/interior o pla/muntanya i les peculiaritats climàtiques, distingides aquestes últimes per posseir un factor de risc notable. L'una i les altres han condicionat la interacció amb grups humans que han poblat el territori valencià, generant respostes diferents segons el nivell d'evolució tècnica i cultural de cada societat.

El resultat de la interacció entre naturalesa i població ha sigut la conformació d'un territori els límits del qual han estat sotmesos en l'esdevenidor històric, en funció del diferent aprofitament i ocupació de l'espai geogràfic, el valor del qual ha canviat depenent dels interessos dels diversos grups socials i de les funcions que li han assignat. En conseqüència, els grups socials són el principal agent dels canvis espacials, i aquests al seu torn repercuteixen en les esferes econòmica, social, política i mediambiental d'aqueixos grups humans.

La contribució al perfil d'eixida de l'alumnat enllaça amb les competències clau matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, en consciència i expressió culturals, ciutadana, i personal, social i d'aprendre a aprendre. Pel que fa als reptes del segle XXI, aquesta competència posa el focus en el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la diversitat personal i cultural, el respecte al medi ambient, el compromís davant situacions d'inequitat i exclusió, l'acceptació i maneig de la incertesa, i la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament.

2.4. Competència específica 4

Identificar i analitzar els trets i factors que fan de la Comunitat Valenciana una realitat social i cultural diferenciada en relació a marcs històrics i geogràfics més amplis, reconeixent i valorant les actuacions democràtiques de tolerància i respecte.

2.4.1. Descripció de la competència

Com tota comunitat política i social, la Comunitat Valenciana és el resultat d'una suma de processos històrics, socials i culturals que la diferencien d'altres comunitats i constitueixen la seua identitat col·lectiva.

La identitat valenciana es configura en relació amb un conjunt de trets i herències comunes, entre els quals destaca la història comuna que part del sorgiment del Regne de València, dotat d'institucions polítiques pròpies i integrat des de la seua fundació en el context medieval occidental. L'evolució d'aquesta entitat política ha estat marcada per la seua progressiva incorporació a les institucions de la Monarquia hispànica i de l'estat liberal espanyol fins a l'actualitat. Tot plegat, no obstant això, no ha impedit la preservació i recuperació de les formes culturals pròpies al llarg dels segles. No menys significatives són altres característiques identitàries com els mitjans d'accés als recursos naturals i les formes econòmiques, la peculiaritat lingüística, el riquíssim patrimoni natural i cultural valencià, material i immaterial, o la dualitat ètnica inicial, suprimida durant l'Edat Moderna, però que va deixar una profunda petjada en aspectes territorials, lingüístics i culturals. Partint de la realitat valenciana actual, l'alumnat serà capaç de reconèixer i analitzar de manera crítica aquests processos històrics de construcció identitària, per a determinar els que s'han caracteritzat per una major inclusió i tolerància, diferenciar-los d'aquells que s'han desenvolupat per mitjà de l'exclusió o la intolerància, i desenvolupar així actituds de valoració dels primers i rebuig dels segons.

Aquesta competència s'orienta al fet que l'alumnat adquireixca els coneixements i les habilitats necessàries per a identificar i explicar històricament els trets identitàris propis que defineixen la Comunitat Valenciana com una entitat política, social i cultural diferenciada, però també amb trets en comú respecte al context espanyol, europeu i global. Igualment, s'espera que contribueixca a desenvolupar actituds d'estima de la pròpia herència cultural, així com de tolerància i respecte cap a altres cultures i cosmovisions.

Aquesta competència assistirà l'alumnat en l'adquisició de les competències clau ciutadana i en consciència i expressió culturals. D'una banda, l'habilitarà per a l'anàlisi crítica de la pròpia identitat i per a la comprensió dels seus orígens, al mateix temps que li permetrà formar judicis propis i argumentats sobre l'expressió i comunicació d'aquesta identitat, i mantindre relacions de tolerància respecte a altres identitats per al foment de la cohesió social. D'altra banda, l'estudi dels trets històrics i culturals valencians fomentarà en l'alumnat un millor coneixement i estima del valor social del patrimoni més pròxim, i el capacitarà per a l'anàlisi

autònoma i el gaudi de les especificitats naturals i culturals de la Comunitat Valenciana, i per a expressar de manera creativa i oberta les seues pròpies opinions.

2.5. Competència específica 5

Descriure i contextualitzar en el temps i l'espai els processos, fets i esdeveniments històrics més rellevants de la Comunitat Valenciana, identificant i explicant referents de l'evolució cap a la societat actual i valorant la seua diversitat.

2.5.1. Descripció de la competència

Descriure i contextualitzar els fets i processos de la història valenciana i determinar la seua relació amb el present requereix, en primer lloc, la seua identificació i anàlisi a partir del recurs a fonts històriques diverses, tant digitals com analògiques, així com del coneixement dels conceptes i mètodes bàsics de la ciència històrica, apresos en l'etapa educativa anterior. La informació obtinguda a partir d'aquest treball permetrà a l'alumnat articular un relat coherent, raonat i cronològicament ordenat sobre l'origen de les principals característiques i problemes que afecten la societat, economia, cultura i sistema polític de l'actual Comunitat Valenciana.

Establir vincles de causalitat entre els fets i processos del passat i les grans qüestions que afecten en l'actualitat la Comunitat Valenciana requereix la identificació d'uns fets i processos històrics com a causes i conseqüències d'uns altres. Serà necessària també la classificació de les causes segons el seu àmbit, durada en el temps i importància relativa, així com una correcta contextualització de les actuacions de les persones en el passat, tenint en compte que van actuar condicionades per entorns, expectatives i escales de valors diferents als de l'actualitat.

Per al desenvolupament d'aquesta competència s'analitzarà principalment el període posterior a la fundació del regne medieval de València en el segle XIII i, amb una major profunditat, el període post-foral i l'època contemporània.

Acabat el curs, l'alumnat reconeixerà i serà capaç d'explicar les relacions de canvi i permanència, causalitat i interrelació en l'espai i en el temps entre els principals successos i processos històrics de la història de la Comunitat Valenciana i les grans qüestions del present, analitzant les seues conseqüències geogràfiques, polítiques, econòmiques, socials o culturals. Alhora, l'estudi de contextos històrics diferents a l'actual però que s'hi relacionen, permetrà un millor coneixement i valoració de la pluralitat social i cultural de l'entorn vital, afavorirà la comprensió de la riquesa que suposa la diversitat i promourà actituds democràtiques, obertes a la convivència i tolerants amb la diferència.

Aquesta competència es relaciona amb les competències clau de *comunicació lingüística* i *ciutadana*. Per mitjà de l'accés a fonts d'informació i de la construcció de síntesis històriques sobre el passat i sobre la relació d'aquest amb el present, l'alumnat exercitarà la seua competència en comprensió i interpretació crítica de textos, i en expressió oral i escrita amb coherència, correcció i adequació. D'altra banda, el reconeixement de les repercussions dels fets i processos del passat sobre el present fomentarà la seua actuació en societat des de la ciutadania responsable i la seua participació activa en la vida social i política, ja que comptarà amb un coneixement més informat dels fets i problemes del present en el seu entorn més immediat.

2.6. Competència específica 6

Identificar el patrimoni cultural i natural de la Comunitat Valenciana, participant en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la seua preservació i valoració, i incloent-hi específicament elements vinculats amb la Memòria Democràtica.

2.6.1. Descripció de la competència

El patrimoni cultural i natural de la Comunitat Valenciana constitueix un llegat que transmetem de generació en generació, convertint-se en un bé social comú que ens identifica

com a societat en un món globalitzat. Aquesta competència ofereix a l'alumnat la possibilitat de descobrir el nostre patrimoni en tota la seua riquesa i diversitat, geogràfica, històrica i artística, incloent entre els seus elements tots aquells que tenen a veure amb la memòria democràtica del poble valencià, afavorint-ne la preservació per a les generacions futures i contribuint també al seu gaudi i valoració. Al mateix temps, fomentarà l'estima per la diversitat patrimonial mundial des d'una actitud més tolerant amb societats diferents a la pròpia.

Aquesta competència contribueix al perfil d'eixida de l'alumnat en finalitzar el Batxillerat connectant amb les competències clau en comunicació lingüística, personal, social i d'aprendre a aprendre, ciutadana i en consciència i expressió culturals. Es relaciona també amb els reptes del segle XXI de respecte al medi ambient, ja que implica la presa de consciència dels problemes mediambientals; també es relaciona amb la valoració de la diversitat personal i cultural, perquè implica mobilitzar l'interés per conèixer diferents cultures, i finalment amb el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, ja que ajuda a sentir-se part d'un projecte col·lectiu.

En síntesi, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència específica s'espera que l'alumnat siga capaç d'elaborar propostes de conservació i difusió del patrimoni valencià, així com que adquirisca un coneixement sobre el fet patrimonial i les diferents categories de la seua protecció i el porte a valorar el patrimoni natural i cultural que l'envolta.

2.7. Competència específica 7

Analitzar i explicar els canvis i permanències dels diferents grups socials en la societat valenciana, investigant les seues aportacions als processos històrics, i adoptant una posició crítica enfront de les situacions de desigualtat i discriminació, així com una actitud proactiva sobre la consecució de la igualtat efectiva entre homes i dones.

2.7.1. Descripció de la competència

Aquesta competència està orientada a l'estudi històric de la diversitat i evolució de la societat valenciana, incloent-hi tots els seus sectors i components, des de les elits polítiques, econòmiques i culturals de cada període, passant per les classes treballadores, fins als sectors més desfavorits o minoritzats per raó del seu origen, cultura o gènere.

L'alumnat serà capaç, en primer lloc, de reconèixer i explicar els trets que permeten caracteritzar els grups socials que històricament s'han donat en l'actual territori de la Comunitat Valenciana, segons el seu accés a la riquesa, posició social, condicions de vida, mentalitats, costums i accés a la cultura. En segon lloc, podrà analitzar les diferents formes històriques d'organització social en el territori valencià, des del feudalisme fins a la societat de classes i la societat de masses, valorant les repercussions de cada sistema sobre la vida de les persones i les situacions de discriminació o de foment de la igualtat d'oportunitats provocades en cada cas. En tercer lloc, serà capaç d'analitzar els principals conflictes i moviments socials que s'han donat històricament en l'àmbit territorial, investigar-ne les causes, valorar el paper exercit per cada sector social, i reflexionar i debatre sobre la seua contribució a la millora de les condicions de vida i treball de les persones.

El desenvolupament d'aquesta competència s'enfocarà tenint en compte que la historiografia tradicional ha minimitzat la presència de les dones en la història, per la qual cosa serà necessari fer un triple esforç: per a la inclusió de referents femenins en camps com la filosofia, la política, la ciència o l'art; per a la superació per part de l'alumnat dels estereotips de gènere que s'han aplicat a les dones al llarg del temps; i per a l'efectiu coneixement de l'aparició, desenvolupament i assoliments dels moviments feministes en l'àmbit valencià.

L'alumnat identificarà i incorporarà al seu relat històric les característiques de les diferents estructures socials que s'han donat al llarg de la història en l'actual territori valencià, i serà capaç d'explicar les dinàmiques que han marcat la seua evolució cap a la societat actual. Així mateix, estarà capacitada per a reflexionar críticament sobre situacions d'injustícia, iniquitat i desigualtat que s'han donat en el passat i que es donen en el present en el seu entorn més

pròxim, i es mostrarà compromés amb el respecte cap a aquells sectors històricament minoritzats que encara hui necessiten ser visibilitzats, valorats i defensats.

Aquesta competència específica es relaciona amb la competència clau ciutadana. Proporcionarà a l'alumnat coneixements, habilitats i recursos per a la comprensió crítica de la societat en la qual viu i de la dimensió social i ciutadana de la seua pròpia identitat. Paral·lelament, fomentarà el seu compromís amb la cohesió social, el respecte per la diversitat i la consecució de la igualtat efectiva entre homes i dones, així com el rebuig a la violència de gènere i totes les formes de discriminació i violència.

2.8. Competència específica 8

Participar en la realització i exposició de treballs que analitzen, contrasten i integren informacions de fonts fiables i diverses sobre problemes rellevants de la Comunitat Valenciana, des d'una perspectiva crítica i fonamentada en els coneixements històrics i geogràfics.

2.8.1. Descripció de la competència

La participació i exposició de treballs que aborden problemes rellevants de la Comunitat Valenciana des d'una perspectiva crítica suposa l'aplicació d'una àmplia gamma de sabers geogràfics i històrics, i d'altres disciplines, així com capacitats de cerca d'informació, anàlisi i elaboració de conclusions. D'altra banda, encara que aquesta competència no descarta que els treballs puguin ser individuals, la utilització de l'infinitiu "participar" l'orienta clarament cap als projectes grupals col·laboratius. Aquest tipus de treballs comporta, a més de les capacitats esmentades, habilitats socials com ara arribar a consensos sobre la planificació i organització de la tasca i l'argumentació en el debat sobre anàlisis i propostes. D'altra banda, el fet que l'objecte del treball siga els problemes més rellevants de l'actual Comunitat Valenciana, promou la seua implicació personal i el seu compromís cívic amb la societat més pròxima.

El desenvolupament de les actuacions i capacitats que componen aquesta competència específica (planificar, proposar solucions, treball en equip, compromís cívic) implica la reflexió sobre les pròpies possibilitats i limitacions de partida, i el que l'aprenentatge pot aportar per a incrementar-les i superar-les. El fet de detallar-les entranya la seua exposició i difusió argumentada, i possibilita sotmetre-les a debat i contrastar-les amb altres opinions que enriqueixen o critiquen les propostes.

Quant a les contribucions d'aquesta competència específica a l'adquisició i desenvolupament de les competències clau, les més significatives són les relatives a les competències en comunicació lingüística, ciutadana, en consciència i expressió culturals, i personal, social i d'aprendre a aprendre. Referent als reptes del segle XXI, impulsa el respecte al medi ambient, el compromís ciutadà en àmbit local i global, la confiança en el coneixement com a motor de desenvolupament, el consum responsable, la valoració de la diversitat personal i cultural, i el compromís davant situacions d'inequitat i exclusió.

En suma, mitjançant l'adquisició i desenvolupament d'aquesta competència, l'alumnat serà capaç de treballar en equip per a identificar i abordar els principals problemes socials de la Comunitat Valenciana, comproment-se i reflexionant sobre la importància de l'autoaprenentatge com a procés permanent.

3. Sabers bàsics

La geografia i la història aporten coneixement sobre l'evolució en el temps i en l'espai de les societats humanes. Cal tindre en compte que les competències específiques de la matèria aborden l'origen i comprensió de les grans qüestions socials, polítiques, econòmiques i mediambientals de la Comunitat Valenciana, la cerca i el tractament de la informació en ciències socials i humanitats, el compromís cívic i ètic amb la democràcia i els valors de la convivència, la inclusió i el respecte a la diferència i, finalment, el patrimoni cultural i natural.

En aquest sentit, el criteri fonamental ha sigut seleccionar els sabers bàsics en funció de la seua capacitat per a afavorir la comprensió de l'origen i configuració de l'actual Comunitat Valenciana. S'han prioritzat, així, sabers que refereixen a processos de rellevància més que a fets puntuals, tractats des d'un enfocament multicausal que aprofundeix en les seues dimensions política, econòmica, social i cultural. Convé destacar la importància atorgada en la selecció als sabers que, encara que tinguen un caràcter dominant de tipus conceptual, presenten també una dimensió rellevant de naturalesa procedimental, actitudinal o axiològica.

Així mateix, s'ha prioritzat, com a criteri complementari, l'elecció de sabers que posen de manifest connexions rellevants entre l'escala local, la Comunitat Valenciana, i una altra més global però pròxima, Espanya i Europa, amb la finalitat d'afavorir la rellevància dels aprenentatges. De la mateixa manera, s'ha donat prioritat a sabers relatius a la realitat social i cultural de l'alumnat, així com als que fomenten l'esperit crític, el compromís ètic i permeten afrontar els desafiaments del segle XXI i el desenvolupament cívic. Finalment, s'ha donat un major pes als sabers referits a l'època post-foral i contemporània, donada l'especial rellevància d'aquest període per a la comprensió de l'actual Comunitat Valenciana, encara que sense deixar de banda l'atenció als orígens històrics de la nostra societat.

Els sabers bàsics recullen aquesta concepció de la matèria, prioritzant aquells processos que confereixen singularitat a la realitat valenciana, sense que això impedisca establir les relacions oportunes amb processos comuns en àmbits i escales més amplis.

Així, el primer dels blocs referits als aspectes metodològics s'integrarà en el desenvolupament de la resta dels blocs de sabers. Està orientat a fomentar l'adquisició d'habilitats per a la cerca i contrast d'informació útil i veraç entre fonts diverses, així com per a l'aplicació dels mètodes d'investigació més adequats davant les preguntes que puguem formular-se, i afavorir el desenvolupament d'habilitats d'aprenentatge autònom.

El segon bloc està dedicat a la geografia física, humana i econòmica de la Comunitat Valenciana. Aquests sabers mostren el procés de conformació del territori valencià, així com el seu ús i aprofitament pels grups humans.

Els sabers bàsics del tercer bloc, referits a processos històrics, no han de ser entesos exclusivament en el sentit d'una història lineal i progressiva cap a la societat actual, sinó que hi preval el criteri de la rellevància dels processos històrics seleccionats per a explicar millor la singularitat i l'origen dels principals reptes i problemes que concerneixen la societat, economia, cultura i sistema polític de la realitat valenciana actual. Es pretén així afavorir el desenvolupament de la consciència històrica de l'alumnat, facilitant que es plantegen preguntes sobre el present en el seu entorn més pròxim i puga resoldre-les millor i formar el seu propi criteri a partir del coneixement del passat.

3.1. Bloc 1: Mètodes i tècniques de Geografia i Història. Transversal a totes les CE

• Tipus i característiques de problemes i hipòtesis de treball referits a qüestions geogràfiques o històriques.
• Elements i factors que configuren els processos socials abordats des de la Geografia i la Història. Procediments i instruments d'anàlisi.
• Fonts i material geogràfic i historiogràfic. Estratègies de cerca, identificació i anàlisi.
• Elaboració de síntesis geogràfiques i històriques, utilitzant diversos codis per a l'elaboració i comunicació de síntesis geogràfiques i històrica: verbal, cartogràfic, gràfic i estadístic.

3.2. Bloc 2: Geografia de la Comunitat Valenciana. CE 1, 2, 3, 4, 8

Sub-bloc de sabers bàsics. 2.1. El medi físic i el poblament
• Caracterització del medi físic de la Comunitat Valenciana

• La configuració del territori de la Comunitat Valenciana.
• Distribució i característiques de la població. Comportaments i tendències demogràfiques.
• L'espai rural i l'espai urbà de la Comunitat Valenciana.

Sub-bloc de sabers bàsics 2.2. Territori, recursos, riscos i desequilibris
• Els espais dels sectors econòmics.
• Desequilibris socioeconòmics i espacials.
• Problemes i riscos mediambientals.
• Principals compromisos i polítiques de protecció, conservació i recuperació. El patrimoni natural.
• Dificultats de vertebració territorial de la Comunitat Valenciana i respecte al seu context nacional i europeu.

3.3. Bloc 3: Història de la Comunitat Valenciana. CE 1, 5, 6, 7, 8

Sub-bloc de sabers bàsics 3.3.1. Prehistòria i Antiguitat del territori valencià
• Prehistòria i primeres societats urbanes: l'herència mediterrània.
• La romanització.
• L'ocupació musulmana.
• La societat andalusina en vespres de la conquesta.

Sub-bloc de sabers bàsics 3.3.2. El Regne foral de València
• Conquesta, repoblació i creació institucional del Regne de València.
• La societat feudal valenciana.
• L'esplendor econòmica i cultural del segle XV.
• La integració en la Monarquia hispànica: Germanies, neoforalisme i bandolerisme.
• La crisi cultural i econòmica del segle XVII.

Sub-bloc de sabers bàsics 3.3.3. La València post-foral i contemporània
• Guerra de Successió i pèrdua dels furs.
• L'expansió econòmica i demogràfica del segle XVIII.
• La Il·lustració valenciana.
• Les lluites antisenyorials i la crisi de l'Antic Règim
• La Guerra d'Independència.
• La dinàmica del canvi: de l'ascens del liberalisme a la crisi del sistema. La formació de la burgesia valenciana.
• Transformacions del capitalisme: el camp i la indústria. La integració en el mercat mundial.
• La formació de la classe obrera valenciana. Republicanisme i valencianisme polític. La consolidació de la cultura burgesa.
• Modernització política i social: la II República
• La Guerra Civil i la dictadura franquista

• La recuperació democràtica i la institucionalització de l'autonomia.
• El desenvolupament econòmic i el canvi social. Predomini industrial i crisi de l'agricultura.
• La Memòria Democràtica de la Comunitat Valenciana
• Els moviments feministes i els nous moviments socials en l'àmbit valencià.

3.4. Bloc 4: Valors cívics i compromís ciutadà. Transversal a totes les CE

• El patrimoni cultural i llegat artístic, local i de la Comunitat Valenciana.
• Compromís amb els drets i normes de la Declaració Universal dels Drets Humans.
• Mesures per a l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.
• Consciència i memòria democràtica.
• La ciutadania global i els principis de l'europisme.
• La igualtat efectiva entre home i dones.
• Estratègies de prevenció de la manipulació de la informació i de la desinformació.
• La importància de les institucions internacionals i la cultura de la pau.

4. Situacions d'aprenentatge

Aquesta matèria aborda l'estudi de la Comunitat Valenciana, l'entitat política administrativa autònoma en la qual habita l'alumnat, a través de la combinació de dues disciplines acadèmiques caracteritzades pel seu enfocament crític i humanístic, i de gran arrelament docent. Les seues competències específiques contribueixen al desenvolupament de les competències clau i dels objectius del Batxillerat, tot mobilitzant multitud de sabers referits a les qüestions socials més rellevants de la Comunitat Valenciana des de la perspectiva de la Geografia i la Història, facilitant la comprensió de la relació entre el local i el global. A més, totes dues disciplines, en tant que pertanyents a la humanitat i les ciències socials, estan estretament vinculades amb els valors humanístics, i en conseqüència contribueixen a promoure posicionaments ètics clars sobre els desafiaments del segle XXI, com el compromís ciutadà en l'àmbit local i global, la valoració de la diversitat personal i cultural, el compromís davant situacions d'iniquitat i exclusió, la resolució pacífica dels conflictes, l'acceptació i maneig de la incertesa, el respecte al medi ambient, o el compromís amb la preservació de l'herència social que suposa el patrimoni en les seues múltiples tipologies.

Les situacions d'aprenentatge són aquells aspectes rellevants que s'haurien de tindre en compte en la pràctica docent d'aquesta matèria. Posen en relació les competències específiques de l'assignatura amb metodologies didàctiques i contextos d'aprenentatge desitjables. Com a marc general dels situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'aconseguir la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del disseny universal d'aprenentatge, assegurant que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge. Tenint en compte també que l'alumnat aconsegueix un grau de pensament abstracte avançat respecte de l'etapa anterior, el disseny de les situacions d'aprenentatge ha de realitzar-se d'acord amb uns criteris didàctics clars que afavorisquen l'adquisició de les competències.

La construcció significativa d'aprenentatges constitueix el principi rector, de manera que l'alumnat ha de partir dels aprenentatges de l'etapa obligatòria, en concret de la matèria de Geografia i Història. El caràcter explicatiu i integrador de la Geografia i la Història suposa mobilitzar també un altre tipus de sabers, siguen de disciplines afins com l'Economia, l'Antropologia, la Filosofia, la Geologia o la Biologia, siguen aprenentatges provinents de

l'experiència personal de l'alumnat, a més relacionant així els uns amb els altres i afavorint la interdisciplinarietat.

A partir d'aquesta mobilització de sabers, es plantegen situacions d'aprenentatge de diversos tipus. Una situació d'aprenentatge desitjable seria l'elaboració de treballs de recerca, ja que engloben la utilització de metodologies i tècniques pròpies de la Geografia i la Història en la cerca, anàlisi i interpretació de la informació, la concreció de resultats, la seua redacció i eventual exposició o difusió. Entre les tècniques, cal destacar les de Tecnologies de la Informació Geogràfica, eines corrents en l'actual investigació geogràfica i de gran potencial didàctic; les cerques en bases de dades d'arxius i a les biblioteques i hemeroteques; o les tècniques normatives de citació i reconeixement. Aquesta situació constitueix, a més, una oportunitat per a generar aprenentatges de diversa mena de manera autònoma, i també per a la reflexió personal, tant sobre les qüestions investigades, com sobre el propi procés d'aprenentatge.

Eixir fora de l'aula constitueix una situació d'aprenentatge pràcticament ineludible. És l'ocasió d'observar directament els sabers teòrics, o d'aplicar sobre el terreny, experimentant o afirmant sabers procedimentals, contrastant-los al seu torn amb l'experiència pròpia. El patrimoni, cultural i natural, i el paisatge, natural o humanitzat, són objectes amb un enorme potencial didàctic per a aquestes situacions d'aprenentatge.

Els debats argumentats sobre qüestions rellevants serien una altra situació d'aprenentatge desitjable. Els debats no sols afavoreixen la generació d'aprenentatges conceptuals i procedimentals, sinó també els posicionaments ètics i el compromís cívic, de la mateixa manera que les destreses necessàries per a exposar i defensar els diferents arguments contribueixen al desenvolupament del pensament crític i informat. A més, les qüestions que s'hi debaten impliquen la mobilització d'aprenentatges previs i permeten integrar les experiències personals i les vivències compartides, establint els vincles pertinents amb les competències específiques.

Una variant dels debats consisteix en el plantejament de solucions i alternatives a les problemàtiques més importants de la Comunitat Valenciana. Aquestes situacions d'aprenentatge suposen mobilitzar aprenentatges previs, però també posar en marxa destreses com la creativitat, el pensament alternatiu per a dissenyar solucions, concretar resultats, planificar i redactar com es portaran a terme. Impliquen l'alumnat amb el que ocorre en el seu entorn pròxim, el local, i el comprometen des del punt de vista global.

També seria convenient introduir l'autoavaluació de l'alumnat com a espai específic en les situacions d'aprenentatge. Reflexionar sobre l'après, sobre el procés d'ensenyament i aprenentatge i el seu resultat, ajuda l'alumnat a conèixer-se com a aprenents i, en definitiva, a madurar. L'autoavaluació inclou, a més, la coavaluació entre alumnat i professorat, amb la qual cosa la reflexió s'amplia a tot el procés d'ensenyament i aprenentatge.

Respecte a les metodologies didàctiques més aconsellables per a assolir les competències específiques, cal esmentar l'aprenentatge cooperatiu, l'aprenentatge basat en projectes, l'aprenentatge basat en problemes, la indagació col·lectiva, l'estudi en profunditat de casos, l'aprenentatge dialògic i els jocs de rol, per esmentar-ne algunes. Aquestes metodologies prioritzen els processos de treball en equip i l'aprenentatge col·laboratiu, afavoreixen la motivació, l'autonomia i la reflexió, i estan orientades a connectar amb les experiències individuals de l'alumnat dins i fora de l'institut. El treball en equip suposa una oportunitat per a ampliar referents i explorar els matisos que proporciona la multiplicitat de mirades i respostes a reptes que són comuns. A més, no exclouen l'aprenentatge individual, sinó que el potencien, al mateix temps que afavoreixen l'adquisició i desenvolupament de sabers competencials, així com el diàleg democràtic i la formació d'una consciència ciutadana.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació

CE1. Cercar, identificar i seleccionar la informació referent a fets històrics, geogràfics i artístics de la Comunitat Valenciana a partir de diferents fonts documentals, realitzant un tractament correcte de la mateixa quant a investigació, classificació, recollida, organització, crítica i respecte.

5.1.1. Buscar informació en fonts documentals, tant digitals com no digitals, que resulten d'interés per a conèixer aspectes geogràfics, històrics i artístics de la Comunitat Valenciana.

5.1.2. Identificar i seleccionar la informació més rellevant que ajude a explicar els diferents processos històrics, geogràfics i artístics que podem trobar en àmbit territorial de la Comunitat Valenciana.

5.1.3. Contrastar la informació continguda en les fonts documentals i utilitzar la informació oferida per institucions i organismes oficials.

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació

CE2. Descriure la diversitat natural de la Comunitat Valenciana, i confrontar-la amb el context peninsular i europeu a través de les seues característiques de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.2.1. Localitzar i identificar en mapes les principals regions naturals, geomorfològiques i bioclimàtiques de la Comunitat Valenciana, la Península Ibèrica i resta d'Europa.

5.2.2. Descriure i explicar l'espai geogràfic de la Comunitat Valenciana, com a sistema compost de subsistemes abiòtics, biòtics i l'acció antròpica, interrelacionats entre si.

5.2.3. Descriure sintèticament la diversitat de les regions naturals de la Península Ibèrica, a través de les seues característiques més destacades de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.2.4. Descriure sintèticament la diversitat natural de les principals regions naturals d'Europa, a través de les seues característiques més destacades de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat.

5.2.5. Confrontar les característiques de relleu, clima, hidrografia i biodiversitat de les regions naturals de la Península Ibèrica amb les del context europeu.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació

CE3. Descriure, explicar i comparar les interaccions entre els grups socials que al llarg de la història han ocupat el territori de la Comunitat Valenciana, la utilització de l'espai geogràfic i l'aprofitament dels seus recursos naturals, així com la relació que això té amb les esferes econòmica, social, política i mediambiental.

5.3.1. Identificar i localitzar en un mapa les principals zones d'ocupació humana de la Comunitat Valenciana, i relacionar-les amb l'aprofitament dels seus recursos naturals i la utilització de l'espai.

5.3.2. Descriure i explicar sintèticament les interaccions més rellevants entre els grups socials contemporanis que ocupen el territori de la Comunitat Valenciana, en relació amb l'aprofitament dels seus recursos naturals i la utilització de l'espai geogràfic.

5.3.3. Identificar i explicar les principals repercussions de l'aprofitament dels recursos naturals i de la utilització de l'espai geogràfic per part dels grups socials contemporanis que ocupen el territori de la Comunitat Valenciana.

5.3.4. Comparar i contrastar les principals repercussions econòmiques, socials, polítiques i mediambientals, derivades de l'aprofitament dels recursos i la utilització de l'espai per part dels grups socials contemporanis que ocupen el territori de la Comunitat Valenciana.

5.3.5. Identificar i descriure les repercussions històriques més rellevants derivades de l'aprofitament dels recursos naturals i de la utilització de l'espai geogràfic del territori de la Comunitat Valenciana.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació

CE4. Identificar i analitzar els trets i factors que fan de la Comunitat Valenciana una realitat social i cultural diferenciada, en relació a marcs històrics i geogràfics més amplis, reconeixent i valorant les actuacions democràtiques de tolerància i respecte.

5.4.1. Identificar i descriure els trets geogràfics, històrics, socials, lingüístics, culturals i patrimonials que permeten reconèixer la Comunitat Valenciana com a realitat social amb identitat pròpia.

5.4.2. Explicar l'origen de les principals característiques que defineixen la Comunitat Valenciana com una realitat social amb identitat pròpia.

5.4.3. Detectar i valorar les actituds de tolerància i respecte en la construcció històrica de la identitat pròpia de la Comunitat Valenciana.

5.4.4. Identificar les situacions històriques d'intolerància i exclusió en l'espai valencià, i debatre sobre les seues causes i repercussions.

5.4.5. Adoptar i manifestar actituds de tolerància i respecte cap a la diversitat social i cultural en l'anàlisi de situacions problemàtiques i conflictives, i formular propostes per a abordar-les.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació

CE5. Descriure i contextualitzar en el temps i l'espai els processos, fets i esdeveniments històrics més rellevants de la Comunitat Valenciana, tot identificant i explicant referents de l'evolució cap a la societat actual i valorant la seua diversitat.

5.5.1. Construir relats històrics descriptius i explicatius sobre els fets, processos i personatges més rellevants de la història de la Comunitat Valenciana.

5.5.2. Explicar les connexions de causa i efecte entre els fets i processos més rellevants de la història de la Comunitat Valenciana i les qüestions polítiques, econòmiques, socials i culturals més destacades del present.

5.5.3. Analitzar críticament i extraure informació rellevant i veraç referida a la història i el present de la Comunitat Valenciana a partir de fonts, tant primàries com secundàries.

5.5.4. Reconèixer la diversitat de la Comunitat Valenciana al llarg de la seua història i en el present, aprecià-la com una font de riquesa social i cultural.

5.6. Competència específica 6. Criteris d'avaluació

CE6. Identificar el patrimoni cultural i natural de la Comunitat Valenciana, participant en l'elaboració i difusió de propostes que afavorisquen la seua preservació i valoració, i incloent-hi específicament elements vinculats amb la Memòria Democràtica.

5.6.1. Identificar les característiques dels elements patrimonials valencians, relacionant-los amb estils artístics, època històrica i entorn geogràfic.

5.6.2. Elaborar i exposar propostes que contribuïsquen a la preservació i difusió del patrimoni valencià.

5.6.3. Definir les categories de protecció del patrimoni cultural i natural de la Comunitat Valenciana.

5.6.4. Valorar el patrimoni cultural i natural de la Comunitat Valenciana com a part fonamental dels atractius turístics del territori.

5.7. Competència específica 7. Criteris d'avaluació

CE7. Analitzar i explicar els canvis i permanències dels diferents grups socials en la societat valenciana, investigant les seues aportacions als processos històrics i adoptant una posició crítica enfront de les situacions de desigualtat i discriminació, així com una actitud proactiva sobre la consecució de la igualtat efectiva entre homes i dones.

5.7.1. Identificar, analitzar i explicar la diversitat i la conflictivitat social en els principals processos de canvi històric en l'àmbit valencià.

5.7.2. Identificar, analitzar i explicar l'aportació dels grups socials als principals processos de canvi històric a la Comunitat Valenciana.

5.7.3. Identificar les desigualtats socials i altres situacions de discriminació de col·lectius socials en la història de la Comunitat Valenciana i adoptar una posició crítica cap a elles.

5.7.4. Manifestar una actitud proactiva cap a la igualtat efectiva entre homes i dones i de compromís amb la prevenció de la violència de gènere.

5.8. Competència específica 8. Criteris d'avaluació

CE8. Participar en la realització i exposició de treballs que analitzen, contrasten i integren informacions de fonts fiables i diverses sobre problemes rellevants de la Comunitat Valenciana, des d'una perspectiva crítica i fonamentada en els coneixements històrics i geogràfics.

5.8.1. Identificar problemes actuals rellevants de la Comunitat Valenciana, susceptibles de ser analitzats des d'una perspectiva crítica i fonamentada en coneixements històrics i geogràfics.

5.8.2. Localitzar i identificar informacions de fonts fiables i diverses, especialment de caràcter històric i geogràfic, per a elaborar treballs individuals i en equip sobre problemes rellevants de la Comunitat Valenciana.

5.8.3. Analitzar, contrastar i integrar informacions de fonts fiables i diverses en treballs individuals i d'equip sobre problemes rellevants de la Comunitat Valenciana.

5.8.4. Participar en l'elaboració i exposició de treballs individuals i d'equip sobre problemes rellevants de la Comunitat Valenciana, des d'una perspectiva crítica i fonamentada en els coneixements històrics i geogràfics.

GESTIÓ DE PROJECTES D'EMPRENEDORIA

1. Presentació

Ens trobem en un món subjecte, més que mai, a transformacions ràpides i profundes. Per aqueixa raó, la societat actual requereix una ciutadania capaç de desembolicar-se i adaptar-se a entorns en constant canvi en els quals el risc i la presa de decisions sempre són presents. Aprendre a moure's amb soltesa i amb la seguretat suficient en entorns incerts permetrà a l'alumnat desenvolupar la seua mentalitat de creixement i progressar com a persones autònomes i autosuficients per a enfocar el seu desenvolupament personal i professional.

L'educació secundària postobligatòria ha de dotar al nostre alumnat d'una formació adequada i capacitadora per a resoldre els reptes que planteja l'entorn econòmic. Amb els ensenyaments del batxillerat els estudiants han de progressar en l'adquisició de totes les competències d'una forma plena i adaptada a la seua personalitat. El batxillerat ofereix una formació general imprescindible per a comprendre el món en el qual vivim i donar resposta a molts dels seus interrogants, i ho fa de manera molt eficaç a través d'una matèria com aquesta, totalment pràctica i competencial en la qual els continguts teòrics s'han reduït al mínim i en tot cas no hi ha cap que no s'aplique directament a la pràctica. L'assignatura permet posar a l'alumnat davant desafiaments vitals i professionals com poden ser l'autoconeixement, el desenvolupament de les habilitats com l'empatia, assertivitat, el treball en equip, el lideratge, entre altres, i l'aproximació al món empresarial simulat mitjançant el desenvolupament d'un projecte emprenedor que tinga impacte en el seu entorn i en l'economia local.

Aquesta assignatura és optativa d'oferta obligatòria per a tot l'alumnat de Batxillerat. La matèria aportarà un suport pràctic que afavorirà una comprensió més global del món de l'empresa, desenvolupant iniciatives que posen en valor els recursos locals i que creen valor, al seu torn, en l'entorn pròxim per als qui continuen els seus estudis en matèries econòmiques, tant universitàries com de formació professional. A més, és molt interessant per als qui no seguisquen itineraris centrats en l'econòmic, ja que la matèria els aportarà un contacte amb l'emprenedoria i l'economia real que els resultarà fonamental per a afrontar qualsevol iniciativa en el seu futur laboral i professional.

En aquesta matèria l'alumnat desenvoluparà un projecte d'emprenedoria pròpia relacionada amb les seues àrees d'interés, enfocant-se especialment en la contribució de l'emprenedoria al desenvolupament econòmic local, en harmonia amb les necessitats de progrés social i la sostenibilitat del sistema. La matèria posa en valor el talent divers que posseeix el nostre alumnat, i sabem que la diversitat és clau en els processos d'innovació.

La matèria de Gestió de Projectes d'Emprenedoria té continuïtat amb els estudis previs realitzats en l'Educació Secundària Obligatòria i especial relació amb les matèries de Matemàtiques, Geografia i Història, Tecnologia i Digitalització, Llengua Castellana, Valenciana i Anglès, al mateix temps també té continuïtat amb altres matèries que s'ha tingut l'opció de cursar en l'ESO, com són Emprenedoria Social i Sostenible, Taller d'Economia, Economia i Emprenedoria, i Formació i Orientació Personal i Professional. Aquestes matèries permeten tindre un primer contacte amb el funcionament de l'activitat empresarial i del perfil de les persones emprenedores, reflexionant de manera crítica i constructiva, a més de proposar solucions a problemes i reptes contemporanis a partir de la revisió de models de negoci actuals.

Aquesta matèria és totalment pràctica i competencial, promou experiències en l'alumnat relacionades amb la competència lingüística (presentacions, redacció de documentació empresarial...), competència plurilingüe (present sempre en el món econòmic), competència en ciències, tecnologia enginyeria i matemàtiques (imprescindibles per a gestionar un projecte d'empresa), competència digital (el món econòmic és segurament on major impacte tenen les innovacions digitals), competència personal, social i d'aprendre a aprendre (desenvolupada a través de l'autoconeixement de l'alumnat sobre les seues capacitats, i l'aplicació en un projecte propi), competència ciutadana (atés que tot el desenvolupament del projecte empresarial té en compte aspectes de ciutadania responsable), i la competència de consciència i expressions culturals (a

través de la vinculació del projecte empresarial en un entorn cultural determinat, amb ple respecte a les seues singularitats).

En la Recomanació del Consell de la Unió Europea de 22 de maig de 2018 es recull clarament l'aspiració que el sistema educatiu reculla com un dels seus objectius curriculars el d'afavorir la competència emprenedora, la creativitat i el sentit de la iniciativa, especialment entre els joves, entre altres coses mitjançant el foment d'oportunitats entre els joves estudiants perquè com a mínim duguen a terme una experiència pràctica d'emprenedoria durant la seua escolarització.

Aqueixa mateixa aspiració es recull en la Llei orgànica 3/2020, que inclou la competència emprenedora i el sentit d'iniciativa com una de les claus del sistema educatiu. Aquesta competència requereix destreses o habilitats essencials que la present matèria ha proporcionat des de la seua implantació en la LOGSE.

El disseny de l'assignatura ha tingut en compte les noves maneres d'entendre l'activitat econòmica, establides en documents transcendents en la matèria com el Pla d'Acció d'Economia Circular que la UE va aprovar en 2020 i l'Agenda 2030 de l'Organització de les Nacions Unides. És per això que la matèria està en contacte directe amb temes tan rellevants com el respecte al medi ambient, el compromís davant situacions de inequidat i exclusió, la valoració de la diversitat personal i cultural o la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament.

Respecte de les competències específiques, proposen que l'alumnat investigue de manera pràctica el funcionament d'un projecte emprenedor i faça propostes que permeten millorar o donar solució a problemes del seu entorn més pròxim. Per aquest motiu, és necessari que l'alumnat identifique la importància de l'emprenedoria com a font de millora del seu entorn i al mateix temps siga capaç de generar noves idees per a resoldre problemes, posant en marxa els diferents procediments per a dur-les a cap. D'altra banda, és necessari comprendre les diferents àrees funcionals necessàries per a l'execució correcta del projecte, incloent-hi l'àrea de comptabilitat i fiscalitat des d'una perspectiva d'acord amb una ciutadania compromesa amb situacions de justícia i equitat social. De la mateixa manera, és important revisar els impactes socials i econòmics que la nostra idea emprenedora i el projecte pogueren tindre en l'entorn i buscar la minimització d'aquest, prenent consciència de la importància del creixement sostenible, concorde als Objectius de Desenvolupament Sostenible. Finalment, s'ha d'exposar mitjançant presentacions eficaces i creatives el projecte realitzat, potenciant la comunicació escrita i oral mitjançant l'aprenentatge de les habilitats comunicatives verbals i no verbals.

Els sabers bàsics que contribueixen a adquirir les competències específiques s'organitzen en sis blocs equilibrats, de manera que en el primer s'aborda la importància de la innovació en les oportunitats de negoci, l'autoconeixement i l'avaluació de les pròpies qualitats emprenedores. En el segon s'inclouen els continguts relatius a les decisions empresarials imprescindibles per a iniciar un projecte d'emprenedoria social i/o empresarial. En el tercer bloc es recullen els coneixements sobre l'organització de l'empresa, amb la finalitat que l'alumnat aplique aquests coneixements al seu propi projecte i els utilitze en la presa de decisions. En el quart es presenta les normes comptables i fiscals que contribueixen a la formació d'una ciutadania compromesa en els aspectes tributaris. En el cinquè, els efectes de l'activitat empresarial en el progrés social i la sostenibilitat. En el sisé bloc s'inclouen els coneixements necessaris per a comunicar i justificar públicament el projecte.

Els criteris d'avaluació van dirigits a comprovar el grau d'adquisició de les competències específiques, això és, el nivell en el qual l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers, conceptuals, procedimentals i relatius a actituds i valors, en situacions o activitats de l'àmbit personal, social i acadèmic amb una futura projecció professional.

2. Competències específiques

- 2.1. CE1. Identificar i analitzar la importància de l'emprenedoria i la innovació com a elements necessaris que contribueixen al desenvolupament sostenible d'un país i a la competitivitat de la seua economia, avaluant el paper que la persona emprenedora desenvolupa en la societat en dur a terme idees innovadores.

2.1.1. Descripció de la competència

L'emprenedoria en ple segle XXI és una eina per a generar riquesa, creixement i, alhora, situar una societat en l'avantguarda econòmica i social. Aquest concepte està plenament lligat amb el d'innovació. La persona emprenedora és la peça clau per a desenvolupar projectes que aporten innovació al sistema econòmic i a les relacions comercials. El procés d'emprenedoria potencia la creativitat, la responsabilitat, la visió solidària i la capacitat de potenciar els seus projectes i millorar el seu entorn.

Al mateix temps, la innovació permet aprofitar els recursos per a obtenir majors beneficis tant econòmics com socials. Per això, és fonamental estar a l'avantguarda de les necessitats i tendències actuals, així com utilitzar eines que permeten optimitzar els processos i oferir nous productes o serveis que generen una millora social i econòmica a la ciutadania.

És fonamental per a tots els sectors de la societat actual el suport a l'activitat innovadora i emprenedora com a motor del creixement. En qualsevol àmbit l'actitud emprenedora de la població es considera un element necessari per a garantir un creixement sostenible. És imprescindible per això que aquesta idea es consolide en l'alumnat.

A partir de l'R+D+I sorgeixen les idees que posteriorment es concretaran en projectes d'empresa. L'origen d'aqueixes idees és divers, però cobra especial interès l'aplicació de tècniques específiques dirigides a la generació d'idees. Els alumnes i les alumnes utilitzarien aquest tipus de tècniques, per a generar i avaluar idees que permeten ser garantia de transformació econòmica i social, concorde als principis mediambientals i ètics que la ciutadania demanda.

- 2.2. CE2. Generar una idea de projecte emprenedor sostenible, analitzant les principals decisions que ha de prendre qui ho promou.

2.2.1. Descripció de la competència

L'alumnat buscarà millorar el seu entorn a través de l'elecció d'una idea de negoci i la seua posada en marxa a través del seu projecte. Per a això, la persona emprenedora ha de prendre la decisió de posar en marxa el seu projecte. En primer lloc, necessitarà fer un estudi de la viabilitat econòmica, que li permeti la posada en marxa d'aquest. A continuació, prendrà una sèrie de decisions bàsiques per a poder emprendre com ara la capacitat productiva, la ubicació, els recursos humans i materials, la cerca de canals de distribució, el disseny de màrqueting i publicitat i la selecció de les fonts de finançament més convenients. Finalment, s'informarà sobre els tràmits de posada en marxa necessaris.

Tot això ha d'estar implementat des d'una perspectiva associada a l'emprenedoria sostenible. Aquest tipus d'emprenedoria potencia la realització d'una innovació sostenible dirigida a un mercat que proporciona benefici a gran part de la societat, generant nous productes, serveis, tècniques; així com maneres d'organització que reduïsquen substancialment l'impacte a l'ecosistema i augmenten la qualitat de vida.

La justificació d'aquesta visió de l'emprenedoria es deu al fet que, des de fa diverses dècades, les empreses i la societat estan fent esforços per a incorporar pràctiques de sostenibilitat en les seues diverses activitats. No obstant això, aquestes pràctiques no van ser suficients per a aconseguir un desenvolupament sostenible. Des d'aquesta reflexió, moltes empreses i organitzacions han sumat pràctiques de responsabilitat social adoptant nombroses iniciatives com les de la Carta de Negocis per al Desenvolupament Sostenible de la Cambra de Comerç Internacional i els Objectius de Desenvolupament Sostenible per a aconseguir nous propòsits.

Els alumnes i les alumnes hauran de conèixer totes aquestes condicions inicials, que estaran incloses en el projecte, per a prendre les decisions adequades que permeten la seua posada en marxa. És també essencial que l'alumnat aprenga a ser sistemàtic a l'hora de desenvolupar un projecte empresarial, el concrete en un document que servisca al mateix temps de guia i presentació del mateix i que faça el seu treball des de la reflexió profunda sobre la sostenibilitat, tan essencial per al desenvolupament.

- 2.3. CE3. Analitzar les principals àrees de l'empresa, valorant les decisions d'administració i gestió adoptades des del punt de vista del seu sostenibilitat.

2.3.1. Descripció de la competència

Les empreses s'organitzen en diferents àrees funcionals que permeten aconseguir els objectius planificats d'una forma organitzada i amb major garantia. Cada empresa té una departamentalització diferent principalment a causa de les dimensions i l'activitat econòmica desenvolupada. No obstant això, és molt comú que en les empreses existisquen departaments com ara direcció, producció, comercial, recursos humans, comptabilitat i finances.

Una vegada que l'alumnat ha pres la decisió de dur a terme el seu projecte empresarial, és moment de desenvolupar i posar en pràctica la seua idea de negoci a partir de l'organització de les diferents àrees departamentals, cadascuna de les quals funciona de manera independent, però al mateix temps totes aquestes estan relacionades i busquen una fi última per a aconseguir el bon funcionament de l'empresa.

L'alumnat coneixerà l'estructura organitzativa dins de l'empresa i aplicarà les eines i estratègies necessàries per al seu bon funcionament. Al mateix temps, desenvoluparan habilitats per a prendre decisions en diferents àrees i utilitzaran diferents eines per a dur a terme les principals funcions empresarials. Amb el desenvolupament de les habilitats per a la presa de decisions s'està ajudant els alumnes i les alumnes a afermar l'esperit emprenedor, a comprendre els elements i procediments fonamentals de la investigació i dels mètodes científics, així com a valorar críticament les realitats del món contemporani.

- 2.4. CE4. Aplicar les principals normes bàsiques de comptabilitat i fiscalitat empresarial en el projecte, identificant comportaments responsables concordes amb una ciutadania compromesa amb situacions de justícia i equitat social.

2.4.1. Descripció de la competència

En el món empresarial la comptabilitat i fiscalitat tenen una relació fonamental. La presència d'aquestes en la matèria permetrà a l'alumnat entendre com les empreses, pel fet de realitzar una activitat econòmica, tenen diferents obligacions fiscals i socials.

La comptabilitat proporciona informació sobre l'evolució econòmica de l'empresa a diferents usuaris de l'empresa i en el seu entorn econòmic com ara clients, inversors, institucions públiques, creditors, treballadors i treballadores o bancs. D'aquesta manera, aquesta informació permetrà analitzar la situació economicofinancera de l'empresa i prendre decisions de millora.

L'alumnat haurà de saber aplicar normes comptables a través de supòsits bàsics i això li permetrà poder aplicar-ho al seu projecte per a saber quin és el patrimoni, la rendibilitat, i les fonts de finançament necessàries. Al mateix temps, és necessari valorar la importància de l'equilibri financer per a evitar posar en risc la continuïtat de l'activitat econòmica.

Això a banda, l'alumnat estudiarà els principals tributs que afecten l'empresa i es familiaritzaran amb la terminologia fiscal que com a contribuents també l'afectaran des d'un punt de vista personal. Així doncs, l'alumnat prendrà consciència de la responsabilitat fiscal com a ciutadans compromesos i valorarà de manera justa i equitativa la influència que la tributació té sobre l'economia i el manteniment de l'Estat de Benestar.

- 2.5. CE5. Analitzar l'impacte social i mediambiental de l'empresa, a través de l'anàlisi de casos, i fer propostes per a contribuir en tots dos camps.

2.5.1. Descripció de la competència.

En els últims temps, la societat ha adquirit el compromís mediambiental que aposta per un desenvolupament sostenible, ja que l'evidència mostra que algunes activitats causades per l'activitat humana, han generat externalitats negatives com ara la contaminació de l'entorn, l'extinció d'espècies i l'esgotament de recursos.

Amb aquesta competència l'alumnat coneixerà els nous models de consum i de producció, l'economia col·laborativa i l'economia circular, que contribueixen a la sostenibilitat amb un millor aprofitament dels recursos disponibles.

Per a això, l'alumnat analitzarà els impactes socials i mediambientals de l'activitat empresarial, reflexionant amb responsabilitat sobre els seus efectes i aportant algunes iniciatives que milloren l'entorn. A través de casos pràctics, s'analitzaran aquests impactes i aplicaran algunes mesures per a minimitzar-los en el seu propi projecte.

Aquesta matèria contribuirà a desenvolupar les capacitats de l'alumnat per a emprendre projectes empresarials complint amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible i actuant de manera crítica i respectuosa amb la identitat del projecte i de la societat, amb la finalitat que el disseny de la seua empresa contribuïska de manera positiva en el seu entorn.

- 2.6. CE6. Realitzar presentacions orals i escrites eficaces i creatives del seu propi projecte d'empresa, utilitzant mitjans digitals, des d'una perspectiva crítica i responsable.

2.6.1. Descripció de la competència.

En els processos de creació de projectes la comunicació està presentada en cadascuna de les seues fases, des de la perspectiva oral i escrita. En la fase de presentació i exposició, la comunicació adquireix un paper rellevant perquè és la base per a poder expressar les idees i decisions establides en el projecte. Les noves tecnologies permeten que les idees es plasmen en documents amb un format original i creatiu, aportant qualitat a la idea i captant l'atenció del públic. A més, serà fonamental transmetre la idea del projecte en una exposició i amb un llenguatge adequats amb la terminologia apropiada que demostre el treball realitzat i la capacitat de convèncer els que ens escolten.

L'alumnat coneixerà les habilitats bàsiques de tot procés de comunicació, i aplicant aquest coneixement realitzaran presentacions dels seus projectes d'empresa davant un auditori. L'alumnat aprendrà a utilitzar eines de presentació de projectes utilitzant mitjans audiovisuals i tecnologies de la informació i la comunicació per a desenvolupar una presentació dinàmica i original. Per a això treballarà continguts relacionats amb noves formes de comunicació, especialment amb la revolució digital, adaptats a les necessitats de l'entorn i d'acord amb el que esdevé en el món empresarial actual.

Així mateix, l'alumnat ha de ser capaç de reflexionar sobre l'ús i importància de les xarxes socials en l'àmbit empresarial des d'una perspectiva ètica i responsable, procurant actuar contra la desigualtat en l'accés als mitjans digitals i valorant la propietat intel·lectual.

3. Sabers bàsics

La matèria de Gestió de Projectes d'Emprenedoria es dissenya des d'una perspectiva pràctica amb la finalitat d'elaborar un projecte a l'aula, que permeta a l'alumnat analitzar les diferents iniciatives que s'han d'assumir per a aconseguir una gestió òptima del seu projecte i al mateix temps que siga conscient de la presa de decisions necessària que s'ha de tindre en compte, des d'una perspectiva crítica, responsable i d'acord amb els valors i principis assumits per la societat que tenen relació amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.

La matèria capacita l'alumnat per a utilitzar eines i mètodes necessaris que serveixen per a prendre decisions amb un criteri adequat i aprofitar aquests aprenentatges per a generar actituds proactives i compromeses amb el seu entorn més pròxim que li permeta poder ser partícip de la seua comunitat i millorar el benestar col·lectiu a partir d'idees innovadores i responsables.

Els sabers bàsics que contribueixen a adquirir les competències específiques s'organitzen en cinc blocs, que responen a les diferents fases del projecte. El primer es vincula a la idea de negoci com a base per a la posada en marxa d'un projecte. Aquesta idea de negoci està associada a la innovació com a motor de progrés social i econòmic. Al mateix temps, es recullen diferents habilitats essencials per a poder emprendre, així com eines que ajuden a definir millor la idea de negoci i que

estan associades amb el seu entorn. El segon bloc de sabers presenta les diferents decisions que les persones emprenedores han de tindre en compte abans d'iniciar el desenvolupament del projecte. Són decisions relacionades amb la localització, formes jurídiques o marca. D'altra banda, en aquest bloc s'inclouen els tràmits essencials que s'han de dur a terme per a iniciar el projecte i els organismes d'assessorament que existeixen. En el tercer bloc s'aborden les àrees funcionals més representatives de les organitzacions com ara la funció d'aprovisionament, productiva, comercial, recursos humans i financera des de postures més tradicionals a altres més innovadores. S'inclouen així mateix les eines per a una correcta gestió d'aquestes. En el quart bloc, es recullen les estratègies per a la presa de decisions des d'una perspectiva social i sostenible que permeta generar un projecte que minimitze els costos socials a partir de l'anàlisi d'altres models de desenvolupament econòmic com ara l'Economia Circular i Col·laborativa. En l'últim bloc es presenten les estratègies per a exposar en públic el treball realitzat, així com diferents tècniques i eines digitals útils per al a exposició i s'emfatitza l'actitud crítica cap a les aportacions i riscos de les xarxes socials com a mètode de difusió.

3.1. Blocs

3.1.1. Innovació i idea de negoci. Projecte empresarial

Bloc 1 Innovació i idea de negoci. El procés emprenedor (CE1, CE2, CE5)
Grup de sabers 1.1 La innovació
– La innovació com a font de desenvolupament econòmic i generació d'ocupació. Importància de la innovació i la cultura emprenedora. Riscos d'innovar. – Importància de la innovació per al progrés social i el desenvolupament sostenible. – Tipus d'innovació: de producte, de procés, de màrqueting i d'organització. – Perseverança, iniciativa i flexibilitat en l'anàlisi de presa de decisions.
Grup de sabers 1.2 El procés emprenedor
– El procés emprenedor. Habilitats per a emprendre. Autodiagnòstic d'actituds emprenedores. – La persona emprenedora: característiques i tipus. – Emprenedoria social.
Grup de sabers 1.3 Idea de negoci i entorn
– La idea de negoci, detecció i avaluació d'oportunitats de negoci. – Mètodes per a estimular la creativitat en la generació d'idees. – Eines per a l'anàlisi de l'entorn: PESTEL, DAFO. – Sensibilitat davant les externalitats que generen desigualtats.

3.1.2. Decisions per a iniciar el projecte emprenedor

Bloc 2 Decisions per a iniciar el projecte emprenedor (CE1, CE2, CE3, CE5, CE6)
Grup de sabers 2.1 decisions per a iniciar el projecte
– Decisió de localització i dimensió. – Formes jurídiques bàsiques d'una empresa. – Tolerància davant diferents opinions i perspectives relacionades amb les propostes triades.
Grup de sabers 2.2 Tràmits i documentació

- Els organismes d'assessorament i ajuda per a iniciar el projecte emprenedor. Assessorament a través d'un Punt d'Atenció a la persona emprenedora.
- Documentació necessària per a l'establiment de noves empreses. Tramitació en línia.

3.1.3. Organització interna de l'empresa

Bloc 3 Organització interna de l'empresa (CE2, CE3, CE4, CE5, CE6)
Grup de sabers 3.1 Àrees d'aprovisionament i producció
– Àrea d'aprovisionament: pla de compres i control d'estocs. – Documentació i eines de l'àrea d'aprovisionament. – Àrea de producció. El prototip. El producte i el servei com a resposta a les necessitats de la comunitat.
Grup de sabers 3.2 Àrea de recursos humans
– Cerca i selecció de personal, contractació laboral, nòmines bàsiques. – El currículum, videocurrículum, noves habilitats demandades per les empreses. – La comunicació interna i externa de l'empresa.
Grup de sabers 3.3 Àrea comercial
– Tècniques i aplicació d'estudis de mercat. – Aplicació de tècniques de màrqueting <i>mix</i>. – Sensibilització davant situacions que generen desigualtat i cosificació en la publicitat.
Grup de sabers 3.4 Àrea de fiscalitat i comptabilitat
– Educació fiscal i responsabilitat ciutadana. Fiscalitat verda. – Contribució de la ciutadania al sosteniment de l'Estat del Benestar. Economia submergida. – La comptabilitat en l'empresa. Anàlisi d'un balanç i un compte de resultats bàsics.
Grup de sabers 3.5 Àrea d'inversió i finançament
– Avaluació de les diferents inversions que es poden plantejar. – Pressupost del projecte. – Selecció de les fonts de finançament més apropiades.

3.2. L'impacte social i mediambiental de l'empresa

Bloc 4 L'impacte social i mediambiental de l'empresa (CE1, CE2, CE4, CE5)
Grup de sabers 4.1 Decisions socials
– L'empresa global en el context local: la proposta de valor que justifica el projecte d'empresa des del punt de vista de les necessitats locals. – Retorns en l'economia local: producció i consum responsables. Economia col·laborativa. Consum local.
Grup de sabers 4.2 Decisions mediambientals
– La petjada ecològica de l'activitat econòmica. Economia circular. – Consum sostenible. – Creació de valor compartit i Objectius de Desenvolupament Sostenible

3.3. Exposició del projecte empresarial

Bloc 5 Exposició del projecte empresarial (CE2, CE6)	
Grup de sabers 5.1 Comunicació del projecte	
– Habilitats bàsiques de comunicació tant verbal (escrita o oral) com no verbal. – Eines d'exposició. Disseny de la narrativa del projecte emprenedor. – Eines de comunicació.	
Grup de sabers 5.2 Presentació i difusió del projecte.	
– Eines digitals de comunicació i exposició. – Les xarxes socials com a mitjà de comunicació empresarial.	

4. Situacions d'aprenentatge

Les situacions d'aprenentatge han d'estar connectades amb els "Principals reptes del segle XXI" i amb els objectius de l'etapa de batxillerat. La capacitat d'actuació de l'alumnat en enfrontar-se a una situació d'aprenentatge requereix mobilitzar tot tipus de sabers implicats en les competències específiques: conceptes, procediments, actituds i valors.

La matèria de Gestió de Projectes d'Emprenedoria contribueix a formar persones crítiques i responsables davant els problemes actuals relatius al medi ambient, degradació del planeta i excés de consum, per a ser conscients de la importància de les seues accions i la seua repercussió negativa en el bé comú. Al mateix temps, la matèria contribueix a donar resposta a problemes de l'entorn pròxim posant de manifest el seu compromís en l'àmbit local i global, valorant les competències, qualitats i hàbits que ha de tindre una persona emprenedora conscient de les oportunitats del segle XXI.

Per a això, és necessari fer reflexionar a l'alumnat davant situacions de desigualtat i exclusió que generen un sentiment d'empatia i justícia social des d'una perspectiva col·lectiva, una resolució pacífica dels conflictes amb solucions creatives que tinguen com a premissa la cooperació. Igualment, l'alumnat ha de reflexionar sobre el paper de l'emprenedoria com a generador de creixement econòmic de l'economia i la creació de valor, l'anàlisi de nous models de negoci més sostenibles amb l'entorn.

Alguns criteris per a dissenyar situacions d'aprenentatge des d'aquesta perspectiva serien els següents:

- Estar relacionades amb activitats de l'àmbit local i pròxim a l'alumnat que establisca relacions els Objectius de Desenvolupament Sostenible que incorporen els desafiaments globals als quals ens enfrontem dia a dia, com ara la desigualtat, medi ambient, ocupació, escassetat, propietat intel·lectual, permetent descobrir el funcionament de l'economia i l'activitat empresarial.
- Establir relacions amb altres matèries per a adquirir una visió integral de l'empresa i assumir responsabilitats i compromisos, des d'una perspectiva interdisciplinària.
- Dissenyar-se per a incentivar la reflexió, promoure la competència clau d'aprendre a aprendre, i desenvolupar un enfocament crític, amb la finalitat d'aconseguir actituds sensibles, comportaments responsables i proactius que permeten aprofitar les oportunitats socials i econòmiques.
- Estimular el foment de la lectura i l'escriptura a través de diferents canals que els permeten ser ciutadans crítics i respectuosos davant diferents arguments i opinions, així com remarcar la necessitat de potenciar les habilitats comunicatives necessàries a l'hora d'emprendre un projecte personal.
- Permetre que siguen abordades tant de manera individual com grupal, incorporant un enfocament inclusiu, coeducatiu, donant visibilitat a la rellevància del paper de

les dones en l'activitat empresarial, i amb l'ús de tècniques de treball tant cooperatiu com col·laboratiu, a través d'activitats dialògiques, de debat, d'explicació de resultat de tasques.

- Connectar els continguts amb experiències i sentiments personals de l'alumnat que han tingut lloc en altres contextos, mobilitzant la capacitat d'argumentació mitjançant el llenguatge verbal i no verbal.
- Potenciar els talents individuals fent servir eines que possibiliten l'estímul de la creativitat, la participació activa de l'alumnat, per a afrontar els problemes des de diferents perspectives segons la seua diversitat personal i cultural.
- Incloure l'acceptació i el maneig de la incertesa tractada des de l'aula i que done resposta a qüestions que li serviran per a enfocar el seu futur de treball o estudis i fins i tot la possibilitat de, a partir d'una iniciativa dissenyada a l'aula, poder traslladar-les fora d'aquesta.
- És necessari que impulsen un bon ús de les noves tecnologies a l'aula, aprenent nous programes, aplicacions i eines informàtiques per a fomentar l'alfabetització digital i audiovisual de l'alumnat i la ludificació a l'aula per a incrementar la seua motivació, autonomia i el ventall de recursos necessaris per a la correcta anàlisi de la disciplina.
- És necessari que proposen activitats inclusives que responguen al Disseny Universal de l'Aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació

5.1. Competència específica 1: Identificar i analitzar la importància de l'emprenedoria i la innovació com a elements necessaris que contribueixen al desenvolupament sostenible d'un país i a la competitivitat de la seua economia, avaluant el paper que la persona emprenedora desenvolupa en la societat en dur a terme idees innovadores.

5.1.1. Apreciar l'impacte que han tingut la innovació i l'activitat emprenedora en el desenvolupament sostenible i en la qualitat de vida, examinant exemples de la realitat empresarial.

5.1.2. Dissenyar idees innovadores associades a projectes que resolguen problemes econòmics i socials, utilitzant algunes tècniques creatives.

5.1.3. Analitzar la importància dels projectes d'emprenedoria social, valorant el paper de la persona emprenedora com a motor de canvi de la societat.

5.2. Competència específica 2: Generar una idea de projecte emprenedor sostenible, analitzant les principals decisions que ha de prendre qui la promou.

5.2.1. Descriure els diferents tràmits als que s'enfronta la persona emprenedora a l'hora de posar en marxa el projecte, apreciand el paper dels organismes d'assessorament i la digitalització del procés.

5.2.2. Investigar i triar les diferents alternatives relacionades amb la forma jurídica, localització i dimensió, valorant l'impacte que generen aquestes decisions en l'entorn local més pròxim.

5.2.3. Analitzar la responsabilitat social, laboral i mediambiental del projecte, desenvolupant una actitud ciutadana responsable en la seua presa de decisions.

5.2.4. Analitzar la viabilitat del projecte, valorant el triple vessant econòmic, social i mediambiental del projecte.

- 5.3. Competència específica 3: Analitzar les principals àrees de l'empresa, valorant les decisions d'administració i gestió adoptades des del punt de vista de la sostenibilitat.
 - 5.3.1. Analitzar diferents processos productius des de la perspectiva de l'eficiència i la productivitat, reconeixent la importància de l'R+D+I en l'obtenció de productes sostenibles i innovadors.
 - 5.3.2. Dissenyar l'estratègia comercial clau per al seu projecte des d'un punt de vista ètic, analitzant les diferents tècniques del màrqueting mix.
 - 5.3.3. Analitzar la gestió de recursos humans, valorant el seu paper com a instrument per a fer efectiva la igualtat en drets i oportunitats de dones i homes, així com les desigualtats existents, posant l'accent en la importància de la inversió en capital humà.
 - 5.3.4. Seleccionar diferents fonts de finançament, reflexionant sobre aquelles que tinguen una repercussió social favorable en l'entorn.
- 5.4. Competència específica 4: Aplicar les principals normes bàsiques de comptabilitat i fiscalitat empresarial en el projecte, identificant comportaments responsables concordes amb una ciutadania compromesa amb situacions de justícia i equitat social.
 - 5.4.1. Identificar els impostos que afecten el projecte empresarial, valorant l'equitat del sistema tributari.
 - 5.4.2. Analitzar l'impacte i repercussió de la tributació empresarial en l'economia del seu entorn, reflexionar sobre la importància de contribuir als fons públics.
 - 5.4.3. Realitzar anotacions comptables bàsiques i analitzar els comptes anuals per a valorar la situació patrimonial, econòmica i financera, aplicant aqueix coneixement al seu propi projecte.
- 5.5. Competència específica 5: Analitzar l'impacte social i mediambiental de l'empresa, a través de l'anàlisi de casos, i fer propostes per a contribuir en tots dos camps.
 - 5.5.1. Identificar l'impacte social i mediambiental d'empreses del seu entorn, relacionant-lo amb experiències pròximes.
 - 5.5.2. Descriure hàbits de consum responsable especificant les decisions que caldria prendre per a dur-los a terme en la seua vida quotidiana.
 - 5.5.3. Analitzar els elements necessaris per a actuar de manera sostenible en l'activitat empresarial i els seus efectes positius per a la societat.
 - 5.5.4. Comparar alguns projectes empresarials sostenibles, qüestionant les seues actuacions de manera crítica i responsable.
- 5.6. Competència específica 6: Realitzar presentacions orals i escrites eficaces i creatives del seu propi projecte d'empresa, utilitzant mitjans digitals, des d'una perspectiva crítica i responsable.
 - 5.6.1. Fer servir les eines digitals per a la presentació del projecte empresarial, creant presentacions eficaces i innovadores.
 - 5.6.2. Fer servir correctament la terminologia econòmica i financera adaptada al nivell educatiu en activitats orals i escrites de l'àmbit personal, acadèmic, social o professional, en les diferents llengües del currículum, amb un llenguatge no discriminatori.

- 5.6.3. Mostrar compromís i seguretat en l'exposició del projecte, analitzant les oportunitats que el projecte emprenedor ofereix.

ESBORRANY

LITERATURA DRAMÀTICA

1. Presentació de la matèria

La Literatura Dramàtica pretén aprofundir en la lectura i l'escriptura de teatre com una pràctica estimulante i enriquidora. El text dramàtic, a diferència de la novel·la o de la poesia, tot i estar escrit per ser representat, no exclou que no puga ser llegit. De fet, les representacions d'un text dramàtic posat en escena representen una de les lectures possibles dels textos teatrals. Abans de l'escenificació, el text dramàtic passa per tot un procés que implica diverses lectures, des de la direcció escènica, passant pels intèrprets o la resta d'artistes que hi intervenen.

Aprofundir en el coneixement de la literatura dramàtica que proposa aquesta matèria, permet trencar amb la suposada oposició entre text i representació en tant que, tot i estar relacionats en la creació i realització vinculada a les arts escèniques, el text dramàtic existeix com a entitat literària independent.

La pràctica de la lectura de textos teatrals constitueix un plaer estètic i intel·lectual gratificant i incitador i, alhora, una manera d'aconseguir un bagatge sòlid per tal d'esdevenir un espectador de teatre reflexiu, crític i exigent.

La matèria Literatura Dramàtica capacita l'alumnat per a construir lliurement les pròpies escenificacions imaginàries i per a valorar amb més criteri les propostes escèniques pròpies o les d'altres tal i com es mostren en els textos llegits.

La lectura de textos dramàtics permet relectures, cosa que en la representació, com a acte únic i en viu, és impossible, i contribueix, doncs, a dotar l'alumnat d'una competència interpretativa més gran i creativa ja que obliga a afinar la intel·ligència i la imaginació per a desxifrar els mecanismes, les formes i els procediments teatrals, possibilitant un més gran coneixement i plaer estètic com a lectors i espectadors de teatre.

En les seues múltiples variants –en solitari, en grup, feta per un dramaturg, dramatitzada per actors-, la lectura és una de les vies més directes, autogestionàries i econòmiques per a accedir al teatre.

La matèria Literatura Dramàtica continua l'itinerari formatiu iniciat en l'educació primària i secundària pel que fa a les competències específiques de competència literària i de lectura autònoma en la matèria de Valencià/Castellà: llengua i literatura. Més concretament, aquesta matèria reforça el perfil d'eixida de 4t d'ESO en relació a aquestes dues competències específiques.

Pel que fa a la competència literària, en la matèria de Literatura Dramàtica s'aprofundeix en la capacitat autònoma d'interpretació dels textos. Ara l'alumne hauria de ser capaç d'interpretar el sentit dels textos teatrals utilitzant un metallenguatge adequat. D'altra banda, en aquesta etapa cal que els textos literaris s'expliquen també a partir dels seus contextos de producció i de recepció, i tot això inserit en un marc social i històric i en una sèrie cronològica. A més a més, l'alumnat hauria de poder comunicar els resultats dels processos de lectura profunda i de recerca sobre els contextos de producció i de recepció dels textos teatrals a través de diversos canals i mitjans.

La matèria Literatura Dramàtica, com a optativa del batxillerat d'Arts, hauria de preparar també l'alumnat per als estudis artístics i humanístics tot introduint-lo en la investigació literària i en la producció de textos assagístics literaris a partir de les lectures proposades en el curs.

La matèria Literatura Dramàtica contribueix també al desenvolupament conjunt de les dues modalitats de lectura literària abordades al llarg de tota l'escolarització: la lectura guiada i la lectura autònoma.

Mitjançant la lectura guiada l'alumnat aprofundeix en la seua capacitat de lectura interpretativa, comparativa i crítica dels textos literaris. El procés lector en què s'implica l'alumnat és ara més complex,

s'amplia la seua capacitat per a anar més enllà d'una interpretació del sentit literal dels textos dramàtics i passar a aprofundir en el seu sentit simbòlic profund i també en el significat social i estètic de les obres teatrals en un context històric determinat.

Quant a la lectura autònoma, aquesta matèria permet que l'alumnat aprofundisca en la seua capacitat per a la lectura autònoma de textos complets. En aquest cas el cànon escolar s'allunya de la tradició cultural pròxima i s'amplia cap a llengües, cultures i èpoques distants. Es té en compte en aquest cànon tant les obres teatrals considerades clàssics per la tradició lectora universal, com aquelles que formen part de cànons alternatius o emergents.

Aquest allunyament permet que l'alumnat contraste la seua identitat cultural amb altres identitats plasmades en les obres literàries. D'aquesta manera l'estudi de la Literatura Dramàtica prepara l'alumnat per al contrast cultural: fomenta la seua estima cap a cultures diferents alhora que el fa capaç de percebre les semblances inherents a la condició humana.

Efectivament, la matèria de Literatura Dramàtica permet que l'alumnat accedisca a un entramat de referències literàries compartides per la humanitat. Al mateix temps, la matèria convida a qüestionar críticament el cànon literari i a obrir la mirada cap a un altre cànon possible que tinga en compte també les obres escrites per dones i per autores i autors de cultures no occidentals.

La matèria Literatura Dramàtica de segon curs de batxillerat es vincula d'una manera clara amb la d'Arts Escèniques. La Literatura Dramàtica prepara l'alumnat per a la recepció de manifestacions o produccions escèniques a partir, d'una banda, de la lectura i de l'anàlisi dels textos, però també de la creació i de la participació en projectes que incloguen l'escriptura i la posada en escena d'una obra. Així, a partir de l'aprofundiment en el coneixement dels textos teatrals en la història de les pràctiques escèniques s'aconsegueix també que l'alumnat escriga els seus propis textos per a ser representats amb un domini de tots els elements textuais.

La redacció dels seus textos dramàtics, feta de manera individual o col·lectiva permet que l'alumnat pose en joc l'expressió de les seues pròpies inquietuds, emocions.

D'altra banda, el gaudi estètic el treball de les emocions, de l'esperit crític, del treball cooperatiu estan ben presents en aquesta matèria.

La matèria de Literatura Dramàtica connecta amb els reptes del segle XXI pel que fa a la valoració de la diversitat personal i cultural.

D'altra banda, aquesta matèria es troba directament vinculada amb la competència clau en comunicació lingüística, que inclou la lectura autònoma, la capacitat de relacionar les obres literàries amb la tradició literària i d'apreciar la seua influència posterior, la consideració de la literatura com una forma d'interpretació argumentada individual i també compartida sobre les grans qüestions que han preocupat la humanitat, i la creació de textos teatrals.

Els vincles d'aquesta matèria amb la competència clau en consciència i expressió culturals són també molt estrets: la reflexió sobre el patrimoni cultural, en aquest cas teatral; el reconeixement del valor cultural del teatre; la investigació sobre les característiques de les manifestacions teatrals; la recepció activa del teatre a través del procés lector i receptor; i de la configuració d'un itinerari de lector i d'espectador al llarg de la vida; l'expressió d'idees, opinions, sentiments i emocions amb creativitat i esperit crític; i l'expressió personal a través de la creació literària.

La competència personal, social i d'aprendre a aprendre està molt present també en aquesta matèria. El plaer estètic i les emocions vinculades a la participació en manifestacions o produccions escèniques. L'expressió de les pròpies vivències, inquietuds i sentiments a través de la creació teatral. El treball col·lectiu en la creació i posada en escena d'un espectacle; les emocions compartides com a espectadors; el silenci o la participació col·lectiva en una manifestació escènica; la compartició també d'emocions i de reflexions vinculades a la recepció i a la creació de textos teatrals. La planificació en

equip d'una producció teatral en totes els seus passos. Tots ells són aspectes estretament vinculats a aquesta competència.

Finalment, la matèria Literatura Dramàtica s'associa amb la competència clau ciutadana a partir de la dimensió social del fet literari: l'anàlisi dels contextos socials de la producció i la recepció de les obres literàries, o el judici propi i argumentat dels problemes ètics i filosòfics que plantegen les obres literàries.

La matèria s'articula al voltant de quatre competències específiques. En la primera l'alumnat desenvoluparà la seua capacitat de lectura interpretativa de textos teatrals de la literatura universal passant des de la interpretació literal a la interpretació simbòlica; a més, aquesta competència permetrà que l'alumnat siga capaç de fer una lectura analítica dels textos per tal de vincular-los als seus contextos de producció i de recepció.

La segona permetrà que l'alumnat siga capaç de fer anàlisis comparades entre obres literàries de diferents èpoques i tradicions literàries, i entre les obres literàries i altres manifestacions artístiques.

La tercera competència portarà l'alumnat a desenvolupar la seua capacitat de lectura crítica aplicada a les obres de la literatura dramàtica universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics que contenen i reflexionant sobre el concepte de cànon literari i sobre la manera com es configura.

Aquestes tres primeres competències es vinculen d'una manera molt estreta entre si i amb la competència específica de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura, ja que l'alumnat haurà d'investigar, documentar-se i compartir amb diferents mitjans el resultat de les seues lectures acompanyades o autònomes i de les seues recerques al voltant del fet teatral.

Finalment, la quarta competència correspon a la creació de textos teatrals seguint els models llegits a classe i inclou també la participació en manifestacions o produccions escèniques. Aquesta competència hauria de lligar-se amb les tres anteriors, de manera que a partir de la recepció dels textos teatrals i de les produccions escèniques, es passe a la pràctica de l'escriptura teatral, siga de manera individual, siga de manera col·lectiva.

Pel que fa a l'apartat dels sabers bàsics, aquests s'organitzen en tres blocs. Un primer bloc recull els elements constitutius dels textos dramàtics, de la posada en escena i de la recepció.

El segon bloc es dedica als sabers relacionats amb els gèneres i als temes.

I el tercer bloc inclou les estratègies necessàries per a la interpretació, l'anàlisi, la valoració, la creació i el gaudi dels textos teatrals.

En l'apartat següent dedicat a les situacions d'aprenentatge es donen algunes indicacions sobre les diferents maneres de planificar els itineraris de lectura i sobre la manera de dissenyar les activitats competencials que permetran articular les competències específiques de la matèria amb els sabers bàsics i el perfil d'eixida de l'etapa.

Al final s'exposen els criteris d'avaluació de cada competència específica. Aquests criteris són els referents que indiquen els nivells mínims de desenvolupament competencial esperat en les diferents situacions d'aprenentatge que s'hagen previst en cada moment del procés d'ensenyament i aprenentatge. Els criteris d'avaluació són la base per al disseny de situacions d'aprenentatge, juntament amb els sabers bàsics, i han de servir també per al disseny de les situacions, els procediments i els instruments d'avaluació necessaris per a avaluar l'adquisició de cada competència específica.

2. Competències específiques

2.1. Competència específica 1

Llegir, analitzar i interpretar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com als simbòlics, i també a les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

2.1.1. Descripció de la competència.

En aquesta competència específica el treball de l'alumnat es centra en tres processos.

El primer procés és l'hermenèutic o interpretatiu i presentaria dos nivells de dificultat. En un primer nivell d'interpretació l'alumnat farà una lectura interpretativa amb l'objectiu desentranyar el sentit literal del text o de l'espectacle teatral. En el segon nivell d'interpretació l'alumnat cerca i identifica en el text les claus que permeten arribar a un nivell superior de comprensió que seria la interpretació del sentit simbòlic de l'obra. En aquest primer procés l'alumnat posarà en joc sabers bàsics relacionats amb els elements formals dels textos: les estructures gramaticals, en el primer nivell; i la retòrica, la poètica, la mètrica o la narratologia en el segon.

El segon procés que ha de seguir l'alumnat és una lectura analítica de les obres, acompanyada d'un procés de documentació guiat pel professorat. Aquest procés ha d'ajudar l'alumnat a ser capaç de relacionar l'obra llegida amb els contextos de producció i de recepció, tot posant en joc sabers bàsics propis de la història cultural i social, l'estètica o la mitologia.

Finalment, en un tercer procés, l'alumnat ha de ser capaç de comunicar la seua experiència interpretativa i analítica a través de diferents canals, codis i gèneres discursius: tertúlia literària, assaig, crítica teatral, estudi monogràfic o comentari de text, per exemple. A més, l'alumnat utilitzarà un metallenguatge adequat i podrà vincular l'experiència lectora amb experiències biogràfiques i lectures personals anteriors.

En els tres processos s'alternen l'autonomia receptora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dins del grup de classe. D'altra banda, el segon i el tercer procés vinculen d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència específica, a través de la lectura interpretativa d'obres dramàtiques de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, es vincula especialment amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana i en consciència i expressió culturals. En el procés de documentació i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es podria posar en relació amb altres competències específiques de les matèries del curs per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.2. Competència específica 2

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

2.2.1. Descripció de la competència

El desenvolupament d'aquesta competència específica permetrà a l'alumnat establir relacions entre les obres de la literatura dramàtica universal llegides o vistes, i d'altres manifestacions artístiques.

Primerament, l'alumnat serà capaç d'establir relacions entre les obres llegides o vistes i d'altres obres de la literatura dramàtica universal, o de la literatura en valencià o en castellà, de diferents èpoques o autors. L'establiment d'aquestes relacions estarà guiat pel professorat i seguirà un itinerari de lectures o de visionats planificat.

En segon lloc l'alumnat serà capaç de relacionar les obres llegides o vistes amb diverses manifestacions artístiques en diferents èpoques: música, arts plàstiques, cinema, videojocs. Aquesta

perspectiva s'ampliarà també a la cultura popular de diferents èpoques, tant antigues com contemporànies.

Finalment l'alumnat s'haurà de documentar de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis de tipus comparatiu i intertextual per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En els tres processos s'alternarà l'autonomia lectora o receptora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dins del grup de classe. D'altra banda, el tercer procés vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència específica 2 s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 3, especialment pel que respecta a la recepció literària en diferents moments històrics de les obres teatrals estudiades.

Aquesta competència específica es vincula, a través de l'estudi comparat d'obres teatrals de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi comparativa i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

Per últim, aquesta competència específica es relaciona amb altres competències específiques de les matèries dels àmbits artístic i humanístic per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.3. Competència específica 3

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura dramàtica universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

2.3.1. Descripció de la competència

El desenvolupament d'aquesta competència específica farà que l'alumnat siga capaç d'analitzar des d'una perspectiva crítica els sistemes d'idees i valors que les obres literàries vehiculen. També haurà de permetre-li reflexionar sobre la configuració del cànon tradicional de la literatura dramàtica universal i sobre l'aparició de cànons alternatius a partir de la literatura de cultures diferents a l'Europa occidental i de la literatura escrita per les dones.

Finalment, l'alumnat haurà de documentar-se de manera guiada per tal d'elaborar anàlisis crítiques argumentades de les obres estudiades per a després compartir-les a través de diferents canals i mitjans: escrits, orals o multimodals.

En tot el procés s'alternarà l'autonomia lectora i receptora de l'alumnat amb l'acompanyament docent, a més de la interacció entre iguals dins del grup de classe. D'altra banda, el procés de documentació i de difusió vincula d'una manera molt estreta aquesta competència específica amb la competència de gestió de la informació de la matèria comuna de Llengua i Literatura.

Aquesta competència s'ha de treballar en sintonia amb les competències específiques 1 i 2, especialment pel que respecta, d'una banda, a la formalització retòrica de les idees en les obres estudiades i, de l'altra, a la seua contextualització en el marc de les idees estètiques, religioses, polítiques o filosòfiques dels moments històrics de producció i de recepció.

La lectura interpretativa i crítica d'obres literàries de diferents contextos històrics, socials, lingüístics i culturals, es vincula especialment amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, ciutadana i en consciència i expressió culturals. En el procés d'anàlisi crítica i de producció discursiva es poden posar en joc també les competències digital i la personal, social i d'aprendre a aprendre.

Finalment, aquesta competència específica es podria posar en relació amb altres competències específiques de les matèries de l'àmbit artístic i humanístic del curs per tal d'establir connexions de tipus interdisciplinari.

2.4. Competència específica 4

Produir textos dramàtics i participar en manifestacions o produccions escèniques de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura dramàtica universal.

2.4.1. Descripció de la competència

Aquesta competència específica té dues dimensions. D'una banda es pretén que l'alumnat cree textos teatrals a partir dels models estudiats en el curs. Aquests textos de creació ha de fer part de diferents gèneres literaris i de diferents temàtiques.

En un segon pla es pretén també que l'alumnat participe en activitats relacionades amb el teatre, bé a través lectures dramatitzades i representacions teatrals.

El desplegament d'aquesta competència permetrà a l'alumnat explorar el seu costat creatiu, i posar en pràctica, a través de l'escriptura teatral, els aspectes formals i simbòlics treballats en de la lectura interpretativa, analítica, comparativa i crítica de les obres de la literatura dramàtica universal llegides o vistes en el curs.

La creació literària i la participació en manifestacions o produccions escèniques, vincula aquesta competència específica especialment amb les competències clau en comunicació lingüística, plurilingüe, i en consciència i expressió culturals. En el procés de preparació i d'execució es poden posar en joc també les competències clau digital, i personal, social i d'aprendre a aprendre.

3. Sabers bàsics

3.1. Introducció

L'apartat de sabers bàsics està dividit en tres blocs. El primer bloc s'organitza en tres epígrafs que permeten combinar els elements constitutius dels textos teatrals i els diferents aspectes de la posada en escena i els efectes de representació en el públic.

El segon bloc arreplega els sabers relacionats amb els gèneres dramàtics i sobre els temes. En aquests dos blocs cal tenir en compte que es poden combinar múltiples perspectives a l'hora de triar els sabers per a planificar el treball de les diferents competències de la matèria.

En el tercer bloc, en canvi, es presenten les estratègies que caldria que l'alumnat posara en acció en els diferents processos de recepció, d'anàlisi, de dramatització i d'escriptura creativa.

Com a criteri general, els sabers es presenten de manera que el professorat puga dissenyar els itineraris lectors que considere més adequats, tot combinant els ítems dels tres blocs i dels diferents apartats. No es tracta en cap cas d'esgotar totes les possibilitats en un curs acadèmic, ni d'aplicar els sabers d'una manera exhaustiva o mecànica seguint d'ordre en què es presenten. Es tractaria, més aviat, de fer una tria de lectures que permeta la planificació d'un treball competencial combinat, coherent i ric dels diferents sabers en relació amb les quatre competències de la matèria.

D'altra banda, no cal oblidar, que els sabers del tres blocs s'han de posar en marxa també, i d'una manera destacada, en el treball de la creació de textos teatrals i en la participació en manifestacions o produccions escèniques. De fet, és a través de la posada en pràctica a través de l'escriptura dels sabers treballats en els processos de recepció interpretativa, comparativa i crítica com l'alumnat pot arribar a entendre en la seua totalitat la complexitat del procés creatiu que porta des de l'escriptura a la posada en escena.

3.2. Bloc 1: Elements del fet teatral. Transversal a totes les CE

3.2.1. El text teatral: Definició i elements
- El llibret: Actes, quadres i escenes; diàleg, monòleg, i apart; didascàlies i acotacions; <i>drammatis personae</i>. - Estructura interna de l'acció: conflicte, situació i personatges; construcció dramàtica i postdramàtica; llenguatge i estil.
3.2.2. El personatge teatral com a model
- Caracterització del personatge dramàtic: plans, funcions, personatge i acció, jerarquia, significat. - Models, tipologies i evolució del personatge teatral des dels seus orígens fins a la crisi del personatge en el teatre modern.
3.2.3. La realització escènica i el sistema estilístic
- Espai escènic-escenogràfic i objecte escènic - Disseny de personatge: vestuari, màscara i maquillatge - Espai sonor, disseny d'il·luminació i recursos audiovisuals - Treball actoral i codis interpretatius
3.2.4. La recepció teatral: la relació amb el públic. Catarsi, estranyament i participació.

3.3. Bloc 2: Temes i gèneres de la literatura dramàtica. Transversal a totes les CE

3.3.1. Antecedents de la teoria dramàtica
3.3.2. Tragèdia, drama satíric, comèdia clàssiques
3.3.3. Formes de la literatura dramàtica medieval
3.3.4. Comèdia i tragèdia renaixentistes
3.3.5. Literatura dramàtica de l'Edat Moderna i la Il·lustració
3.3.6. Corrents dramàtics noucentistes
3.3.7. Avantguardes.
3.3.8. Renovació dramàtica contemporània: teatre compromès, teatre postdramàtic.
3.3.9. Autores i dramaturgues
3.3.10. Patrimoni literari dramàtic valencià i universal
3.3.11. Temes universals: la condició humana i les seues relacions, la llibertat individual i col·lectiva, les convencions socials, mites i tradicions, la mirada crítica

3.4. Bloc 3: Estratègies d'anàlisi, interpretació, creació i gaudi dels textos teatrals. Transversal a totes les CE

3.4.1. Participació en lectures expressives i lectures dramatitzades de textos.

- 3.4.2. Interpretació d'obres dramàtiques: temes, tòpics estructures i llenguatges, informació sobre elements socioculturals, intertextualitat, relacions amb manifestacions artístiques.
- 3.4.3. Establiment d'elements de continuïtat i de ruptura en la tradició teatral.
- 3.4.4. Participació constructiva en converses literàries.
- 3.4.5. Recepció de textos dramàtics: relació entre els elements i la construcció de significat.
- 3.4.6. Establiment de la perspectiva de gènere en la recepció i en la creació de textos teatrals o de manifestacions escèniques.
- 3.4.7. Redacció de textos crítics: ressenya i crítica teatral producció multimodal.
- 3.4.8. Expressió raonada d'opinions personals sobre obres literàries de literatura universal.
- 3.4.9. Expressió raonada d'interpretacions documentades sobre diferents aspectes de la literatura universal.
- 3.4.10. Expressió de les emocions a través de la lectura i de la creació literàries.
- 3.4.11. Elaboració acurada de treballs d'investigació al voltant de les obres de la literatura universal.
- 3.4.12. Participació constructiva i col·laborativa en tasques compartides de creació literària o en manifestacions escèniques.
- 3.4.13. Participació constructiva i col·laborativa en intercanvis comunicatius a propòsit de la lectura d'obres de la literatura universal.
- 3.4.14. Sentiment de gaudi personal en la lectura autònoma d'obres de la literatura dramàtica universal.
- 3.4.15. Establiment acurat de relacions entre els textos literaris i altres textos literaris, no literaris, o amb altres obres artístiques.

4. Situacions d'aprenentatge

En les situacions d'ensenyament i aprenentatge que es plantegen hauria d'haver una estreta complementació entre, d'una banda, la lectura guiada interpretativa de textos teatrals curts i de fragments i, d'altra, la lectura autònoma de textos complets i el visionat de la posada en escena. En el primer cas, caldria que hi haguera un acompanyament docent a peu d'aula per tal d'afinar la capacitat de lectura profunda de l'alumnat. En el cas de la lectura de llarga durada d'obres teatrals completes, es podria alternar la lectura a classe amb la lectura autònoma a casa.

Les lectures de textos teatrals haurien d'anar acompanyades d'activitats de recerca d'informació de diferents fonts acadèmiques fiables que completen la contextualització de les obres estudiades. Aquestes fonts aportarien informació sobre les condicions socials i biogràfiques que van condicionar la producció dels textos; el context cultural i estètic en què apareix l'obra; les vicissituds de la recepció de les obres en diferents moments històrics; o els contactes intertextuals entre l'obra estudiada i d'altres obres anteriors i posteriors, i amb diverses manifestacions artístiques.

Les lectures seleccionades haurien de combinar obres del cànon de la literatura dramàtica universal tradicionalment sancionat per l'acadèmia amb d'altres obres de cànons alternatius o emergents. En tot cas, caldria incorporar la literatura teatral escrita per dones escriptores i obres destacades procedents de tradicions literàries diferents del cànon occidental.

La tria de les lectures hauria de mantenir un equilibri entre la prescripció lectora d'aquells textos que es consideren imprescindibles per a tot l'alumnat, i la possibilitat d'escollir lliurement a partir d'una llista de lectures preseleccionades pel professorat.

L'enfocament comparatista entre obres de diferents contextos culturals, diferents èpoques, diferents autors, diferents formats artístics, hauria d'estar present en les activitats d'interpretació dels textos. També s'hauria de fer atenció als processos d'intertextualitat, a les influències d'unes obres en altres obres, als processos de transformació i d'aprofitament, i als transvasaments de codis artístics.

Quant a la lectura interpretativa, podria seguir les pautes de la recepció literària centrada en el lector, de manera que s'estudiara la presència del receptor en els textos i la manera com aquests l'interpel·len i el guien en la construcció del sentit a través del procés de recepció de l'obra. En aquest sentit resulten interessants també els postulats de la resposta de lector, de manera que es podria treballar a classe al voltant de la resposta emocional que provoca l'encontre entre l'univers personal del lector i l'univers que l'obra literària presenta al receptor.

Tot aquest treball interpretatiu hauria de tenir la seua plasmació en dos nivells diferents. D'una banda, en un nivell individual, les reflexions i les respostes emocionals que provoca la lectura dels textos i el visionat de les posades en escena es podrien plasmar en textos interpretatius escrits de manera personal (assaig literari, crítica teatral, ressenya, nota de premsa, columna d'opinió). D'altra, convindria que l'experiència lectora i espectadora se socialitzara a través d'activitats de tertúlia, debat, entrevista, conversa. En aquesta línia, l'ús d'entorns comunicatius virtuals i analògics podria servir també de vehicle per a la comunicació de les experiències receptores. Fòrums de lectura, blocs personals o d'aula, xarxes socials, revistes digitals o analògiques, premsa local, podrien ser plataformes òptimes per fer que l'alumnat compartira les seues vivències literàries.

L'intercanvi comunicatiu al voltant dels processos de recepció dels textos i dels espectacles pot adoptar diferents situacions com ara la tertúlia literària, el debat televisiu simulat amb diferents rols repartits, o bé les converses literàries en què l'alumnat pot adoptar el rol de l'autor o autora i ser entrevistat per altres alumnes. Les converses poden girar al voltant del sentit del textos i dels espectacles, de la tesi proposada o de l'impacte de l'obra al llarg de la història.

En aquesta etapa no s'hauria de deixar de banda la investigació en el camp de les humanitats com una manera de preparar l'alumnat per als estudis superiors. Així la interpretacions dels textos que deriva de les lectures i dels visionats de les posades en escena, tant guiades com autònomes, com també les activitats de recollida d'informació i d'anàlisi contextualitzador, haurien de desembocar en la realització de treballs de recerca senzills en que s'aplicaren els principis metodològics de la investigació en el camp de les humanitats i, concretament, dels estudis literaris. Aquestes activitats d'investigació es podrien concretar en l'elaboració de monografies senzilles, o bé en la preparació i en la impartició de conferències magistrals davant d'un públic. Aquestes activitats podrien tenir un caràcter interdisciplinari i involucrar altres matèries del curs.

Per un altre costat, en aquesta etapa s'hauria de continuar amb l'estímul de la creació literària. Les activitats d'escriptura literària podrien prendre la forma de tallers que poden partir de la imitació dels textos estudiats. Aquests activitats creatives, a banda d'estimular la creativitat de l'alumnat, ajuden a millorar les seues destreses comunicatives, alhora que permeten interioritzar els mecanismes formals que posen en marxa les autores i els autors dins de les convencions que marquen el diferents gèneres teatrals.

D'altra banda, la creació de textos teatrals i de paratextos (programes de mà, cartells, crítiques i ressenyes, fitxes tècniques o resums argumentals) hauria de constituir un pràctica central en la planificació d'aquesta matèria. Aquest treball s'hauria de fer de manera que s'aplicara a la pràctica creativa tot allò que s'ha vist i analitzat en les obres teatrals estudiades. Finalment caldria que aquesta aspecte de la matèria es treballara de manera coordinada amb la matèria d'Arts Escèniques.

A més de l'escriptura creativa, s'hauria de fomentar la recitació de textos, la dramatització, les representacions teatrals i, quan siga possible, el treball artístic interdisciplinari amb altres matèries del curs.

En aquesta etapa s'hauria de continuar incorporant la dimensió social de la literatura, tot incloent en la planificació didàctica la visita a biblioteques i arxius, a cases-museus d'escriptors, la participació en rutes literàries o en fires del llibre, l'assistència a presentacions de llibres, conferències, exposicions, i també a representacions teatrals, o el visionat de pel·lícules.

Finalment, l'ús del llenguatge metaliterari s'hauria d'afinar en aquesta etapa. En aquest sentit, s'hauria de continuar a partir del treball realitzat en l'etapa anterior, especialment a partir del segon cicle de l'educació secundària. S'hauria de tenir en compte, doncs, el domini previ dels conceptes de retòrica, poètica, narratologia i crítica literària, per aprofundir i ampliar el seu repertori i els contextos en què s'apliquen. S'hauria de procurar sempre que l'estudi d'aquest metallenguatge no constituïra una finalitat en ell mateix i que anara associat sempre a les activitats d'interpretació dels textos literaris.

Com a marc general de les situacions d'aprenentatge, amb l'objectiu d'atendre la diversitat d'interessos i necessitats de l'alumnat, s'incorporaran els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge, assegurant-nos que no existeixen barreres que impedisquen l'accessibilitat física, cognitiva, sensorial i emocional per a garantir la seua participació i aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1

Llegir, analitzar i interpretar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal utilitzant un metallenguatge apropiat i atenent tant els elements formals com als simbòlics, i també a les relacions de les obres amb els seus contextos de producció i de recepció.

1.1 Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura o el visionat d'obres rellevants de la literatura dramàtica universal, a partir d'aspectes temàtics, de gènere i subgènere, i dels elements de l'estructura i de l'estil.
1.2 Elaborar una interpretació personal a partir de l'anàlisi d'obres teatrals rellevants de la literatura universal, atenent aspectes històrics, socials i culturals relacionats amb els contextos històrics de producció i de recepció, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.
1.3 Apreciar i argumentar el valor patrimonial i la diversitat cultural que es manifesta en les obres literàries del cànon de la literatura dramàtica universal.
1.4 Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura interpretativa i analítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat, tot relacionant les obres llegides amb la pròpia experiència biogràfica, lectora i cultural.

5.2. Competència específica 2

Llegir, analitzar i relacionar obres clàssiques de la literatura dramàtica universal amb altres obres literàries i artístiques de diferents èpoques, autors, gèneres i llenguatges artístics.

2.1 Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura comparada d'obres rellevants de la literatura dramàtica universal, a partir de les seues relacions amb altres obres literàries i amb diferents tipus de manifestacions artístiques, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.
2.2 Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura comparada en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.3. Competència específica 3

Llegir, analitzar críticament i valorar de manera argumentada clàssics de la literatura dramàtica universal tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres.

3.1 Elaborar una interpretació personal a partir de la lectura crítica d'obres rellevants de la literatura dramàtica universal, tenint en compte el sistema de valors ètics i estètics inscrits en les obres, i a través de la cerca d'informació en fonts documentals fiables i diverses.

3.2. Reflexionar críticament i argumentar sobre la manera com s'ha constituït el cànon de les obres de la literatura dramàtica universal.

3.3. Compartir, amb acompanyament docent, les experiències de lectura crítica en suports diversos i utilitzant el metallenguatge literari adequat.

5.4. Competència específica 4

Produir textos dramàtics i participar en espectacles teatrals de manera individual i col·lectiva, partint de models d'autors i d'autores de la literatura dramàtica universal.

4.1 Produir textos teatrals de manera individual i col·lectiva, partint de la identificació dels gèneres i dels tòpics literaris, i seguint models d'autors i d'autores rellevants de la literatura dramàtica universal.

4.2 Participar de manera activa, constructiva i col·laborativa en projectes d'escriptura creativa i en propostes escèniques relacionades amb les obres de la literatura dramàtica universal com a mitjà d'expressió de les vivències personals i de la pròpia visió del món.

PROGRAMACIÓ, XARXES I SISTEMES INFORMÀTICS

1. Presentació

El desenvolupament dels avanços tecnològics i digitals està marcant l'evolució de la societat del segle XXI. És notori com afecten a la vida quotidiana aquests canvis i el ritme amb els quals es produeixen, la qual cosa justifica la necessitat de dotar l'alumnat de capacitat d'adaptació reeixida. En aquesta línia, la matèria Programació, Xarxes i Sistemes Informàtics aborda el pensament computacional, els sistemes informàtics, les xarxes, i els serveis en xarxa des d'un punt de vista crític, responsable i solidari per a fer front als principals reptes d'una societat digitalitzada. Conjuga la mobilització de sabers científic i tecnològics amb el desplegament d'actituds necessàries per al desenvolupament vital, el treball en equip i l'exercici d'una ciutadania digital enriquidora.

Aquesta matèria afavoreix la consecució dels objectius de Batxillerat gràcies al seu desenvolupament pràctic, col·laboratiu i crític, la qual cosa facilita el creixement personal i acadèmic de l'alumnat. Al mateix temps, ajuda a fomentar la seua participació en la construcció d'una societat justa, solidària i equitativa que respecte les diferències i rebutge els estereotips que condueixen a la discriminació, a través de l'exercici d'una ciutadania digital democràtica. També s'afavoreixen les destreses bàsiques en l'ús de fonts d'informació de manera crítica com a mitjà per a adquirir coneixement, desenvolupant-se al seu torn competències científiques i tecnològiques. La realització en grup de projectes informàtics i de programació ajuda a enfortir la confiança en si mateix de l'alumnat, la iniciativa personal, l'autonomia, la creativitat, la flexibilitat i el sentit estètic, així com la capacitat de planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats proactivament en el treball diari.

Es pretén la consecució del doble objectiu de dotar l'alumnat de la formació i maduresa intel·lectual i humana que li permeta incorporar-se a l'educació superior i a la vida activa amb responsabilitat i aptitud, i al mateix temps, de proporcionar-li situacions d'aprenentatge significatives i reals per a afrontar els principals reptes del segle XXI. Des d'aquesta matèria s'aborden temes com el benestar, el desenvolupament d'una societat inclusiva, l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, la resolució pacífica de conflictes i la sostenibilitat, entre altres, que ajuden a construir una ciutadania activa i democràtica.

El currículum d'aquesta matèria respon als principis pedagògics de la LOMLOE, ja que les situacions d'aprenentatge plantejades contemplen les diferents capacitats de l'alumnat i promouen el treball en equip, l'aprenentatge autònom i l'aplicació de mètodes d'investigació adequats. Igualment, la realització de projectes suposa una tasca significativa i rellevant que reforça la reflexió, l'ús de les matemàtiques i el domini de l'expressió oral, escrita i audiovisual en castellà i valencià, a més de la millora de la fluïdesa en llengües estrangeres.

La matèria Programació, Xarxes i Sistemes Informàtics té una dimensió eminentment pràctica que és abordada a través de la cerca de solucions tècniques a desafiaments derivats d'una societat cada vegada més digitalitzada. De manera individual o en equip, l'alumnat és capaç de mobilitzar els sabers necessaris per a aconseguir èxit en els projectes proposats. L'enfocament competencial implica l'aprenentatge, l'articulació i la mobilització de coneixements, actituds, destreses i habilitats de naturalesa interdisciplinària, relacionats amb l'àmbit de l'Enginyeria i la Informàtica. Finalment, es desenvolupen una sèrie de competències específiques el grau de consecució de les quals es valora mitjançant els corresponents criteris d'avaluació i s'adquireix amb les situacions d'aprenentatge dissenyades.

L'alumnat interactua amb entorns digitals durant les etapes obligatòries anteriors a Batxillerat. En l'etapa prèvia d'Educació Secundària Obligatòria, concretament en la matèria

Taller de Relacions Digitals Saludables, l'alumnat s'inicia en la utilització crítica, responsable, segura i saludable d'Internet. D'altra banda, en la matèria Tecnologia i Digitalització comença a abordar reptes tecnològics senzills mitjançant l'anàlisi de solucions tecnològiques, l'ús de dispositius, la cerca d'informació amb sentit crític o les diferents formes d'expressió del coneixement. Paral·lelament, la matèria Intel·ligència Artificial, Programació i Robòtica estableix les bases de competències que es desenvolupen amb major profunditat en Batxillerat. I en la matèria Digitalització, a més d'ampliar i aprofundir en aquestes qüestions, es fa el pas al disseny d'equips i xarxes, i al desenvolupament d'una ciutadania digital crítica compromesa amb el benestar, la igualtat i la sostenibilitat.

En el Batxillerat s'aborden desafiaments més complexos, aplicats a l'àmbit educatiu i professional, ampliant els coneixements, habilitats i aptituds desenvolupats en l'Educació Secundària Obligatoria. Els desafiaments plantegen problemes que connecten amb situacions reals o pròximes a la realitat de l'alumnat, i necessiten solucions científicotècniques creatives o basades en propostes compartides en mitjans digitals sota la protecció de drets d'autoria.

Els aprenentatges essencials que s'espera que l'alumnat adquirisca cursant aquesta matèria es concreten en cinc competències específiques, quatre blocs de sabers bàsics i els corresponents criteris d'avaluació. Les quatre primeres competències estan directament relacionades amb cadascun dels quatre grups de sabers, mentre que l'última competència aborda, des d'una perspectiva integradora, els reptes d'una societat digitalitzada. Les competències específiques estan interrelacionades, alhora que mantenen connexions amb algunes competències clau i amb les competències específiques de la resta de matèries de l'etapa. Destaquen, especialment, les relacions de la matèria amb les competències clau *digital*, *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria*, *personal, social i d'aprendre a aprendre*, i *emprenedora*.

Els sabers bàsics necessaris per a l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques s'organitzen en quatre blocs: programació, sistemes informàtics, xarxes i serveis en xarxa. Com s'ha indicat prèviament, cada bloc està relacionat directament amb una competència específica, mentre que la cinquena competència implica els quatre blocs de sabers.

En l'apartat dedicat a les situacions d'aprenentatge es presenten algunes directrius per a dissenyar, de la forma més adequada, situacions i activitats d'aprenentatge que promouen l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques i faciliten la transferència de l'aprenentatge a situacions de la vida real. A més, s'afavoreix la reflexió sobre els propis processos d'aprenentatge, de manera que es potencien habilitats i estratègies metacognitives. En el disseny dels possibles escenaris pedagògics es tenen en compte els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge, amb la finalitat d'aconseguir una inclusió plena a les aules.

Finalment, en l'apartat de criteris d'avaluació es detalla el nivell de desenvolupament competencial que s'espera que l'alumnat aconsegueixca en cada competència específica, mitjançant l'aprenentatge, articulació i mobilització dels sabers bàsics.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

CE1. Analitzar problemes de diferents contextos i tipus i afrontar la seua resolució mitjançant el desenvolupament de programari, aplicant el pensament computacional.

2.1.1. Descripció de la competència.

El desenvolupament d'aquesta competència específica implica la representació de la realitat mitjançant abstraccions amb models i estructures de dades. S'evidencia en el plantejament de problemes que es resolen, tant de manera individual com en equips de treball, mitjançant llenguatges de programació per blocs o amb codi. La seua adquisició permet utilitzar

amb solvència i responsabilitat les tecnologies, igual que afermar l'esperit emprenedor implicat en el desenvolupament del programari. També s'aborden les implicacions ètiques del tractament massiu de dades i l'ús del processament d'informació utilitzant la intel·ligència artificial, així com la contribució de la programació i la lliure compartició de coneixement al creixement igualitari de la societat. En aquesta competència s'analitzen les repercussions que té l'existència de diversos estereotips i biaixos en el funcionament, consum i productes de la indústria informàtica, en una societat inclusiva.

Aquesta competència específica contribueix a la consecució del perfil competencial al final del Batxillerat, en la mesura que l'alumnat accepta i maneja la incertesa dels diferents problemes reals amb solucions creatives, tenint en compte tant factors tècnics com emocionals. A més, amb el treball en equip, es construeix un concepte positiu de la diversitat com a potenciadora de sinergies en el procés de desenvolupament creatiu del programari i una millora de les competències comunicatives entre els membres de l'equip i amb terceres persones, fins i tot en diferents llengües. És evident que aquesta competència específica exigeix un aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital, amb l'ús de repositoris de programes i el respecte a les diferents llicències d'autoria. La competència específica relativa a programació continua el desenvolupament de les habilitats del pensament computacional d'etapes anteriors, facilitant el procés d'aprendre a aprendre en els àmbits personals i professionals posteriors. Per tots aquests motius, aquesta competència contribueix significativament a la consecució de les competències clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, la digital, la personal, social i d'aprendre a aprendre i la plurilingüe*.

En el primer curs de l'etapa de Batxillerat, l'alumnat s'enfronta a problemes de diferents contextos i tipus que es poden resoldre amb estructures senzilles, tant de dades com lògiques, proposant i programant solucions, amb ajuda del professorat, i respectant els drets d'autoria.

Posteriorment, en el segon curs, s'incrementa la complexitat dels problemes i estructures, introduint la generalització i reutilització de parts de codi d'altres solucions, així com el manteniment del programari i la seua optimització.

2.2. Competència específica 2.

CE 2. Dissenyar, instal·lar, configurar i administrar sistemes informàtics en l'entorn personal i de petits grups de treball utilitzant-los de manera segura i sostenible.

2.2.1. Descripció de la competència.

El creixent nombre de sistemes informàtics de la societat digital requereix que la seua ciutadania posseïsca unes habilitats i coneixements adequats per a la selecció, disseny, instal·lació, configuració, administració, i ús dels seus components, sistemes operatius i aplicacions. El desenvolupament d'aquesta competència implica conèixer i valorar les diferents alternatives i característiques dels sistemes més adequats segons les necessitats i costos, tant en l'entorn personal com de petits grups de treball, fomentant l'eficiència i el consum ecosocialment responsable.

Davant els desafiaments i situacions d'incertesa produïdes pels reptes digitals que pugen plantejar-se, l'alumnat ha de ser capaç de resoldre'ls de manera ètica, crítica i responsable. El desenvolupament d'aquesta competència millora la confiança en el coneixement com a motor del desenvolupament de la societat, la qual cosa contribueix a la consecució de la competència clau *personal, social i d'aprendre a aprendre*. Les competències clau *digital i matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria* connecten directament amb aquesta competència específica. Pel fet que la informació tècnica que es consulta i comparteix pot estar en diferents llengües, aquesta competència específica també contribueix al desenvolupament de la competència clau *plurilingüe*.

En el primer curs, l'alumnat és capaç d'utilitzar amb precisió diferents sistemes de representació de la informació i les seues unitats, així com de dissenyar, instal·lar, configurar i

administrar els components físics i lògics d'un sistema informàtic, raonant-ne la selecció i interacció amb una actitud crítica i resolent els problemes que hi puguem sorgir. En el segon curs, els desafiaments es basen en sistemes informàtics que comparteixen programari i sistemes operatius per a petits grups de treball, i sobre els quals es desenvolupen estratègies de prevenció, detecció i solució de problemes tècnics.

2.3. Competència específica 3.

CE 3. Dissenyar, configurar i administrar xarxes informàtiques segures per a petits grups de treball.

2.3.1. Descripció de la competència.

La societat actual requereix connectar dispositius digitals en xarxa de manera segura per a facilitar el treball en grup i millorar el desenvolupament personal, social, educatiu i laboral. En aquesta competència específica s'aborda l'anàlisi, disseny i administració de xarxes i la configuració de dispositius, sent necessari conèixer les característiques dels components de connexió, protocols de comunicació i les diferents possibilitats de disseny. L'àmbit d'acció d'aquesta competència són les xarxes per a petits grups de treball que es poden donar en diferents entorns.

Aquesta competència específica contribueix principalment al desenvolupament de les competències clau *matemàtica i en ciència, tecnologia i enginyeria, digital i emprenedora*, ja que l'alumnat aplica processos matemàtics, físics i d'enginyeria per a analitzar, avaluar i replantejar idees, afrontant la incertesa generada en els projectes en grup amb creativitat. Addicionalment, entendre el funcionament de les xarxes informàtiques en una societat connectada com la nostra, augmenta l'autonomia de l'alumnat i fomenta la necessitat d'un aprenentatge significatiu i durador, i el coneixement com a motor del desenvolupament, contribuint d'aquesta manera al desenvolupament de la competència clau *personal, social i d'aprendre a aprendre*.

Després de cursar el primer curs, l'alumnat coneix l'evolució de les xarxes de comunicació i és capaç d'identificar les fites més importants en el seu desenvolupament. També es mobilitzen els continguts necessaris per a conèixer el funcionament d'una xarxa per a ser capaç d'analitzar les característiques de xarxes existents i poder connectar-les i configurar-les de manera segura. En el segon curs, l'alumnat és capaç de dissenyar xicotetes xarxes ajustant-se al seu propòsit i administrar-les, proposant solucions a les possibles incidències.

2.4. Competència específica 4.

CE 4. Aprofitar i utilitzar de manera eficient sistemes d'informació connectats en xarxa per a petits grups de treball.

2.4.1. Descripció de la competència.

El ritme de la societat digitalitzada actual obliga a una major connectivitat i disponibilitat immediata de la informació, la qual cosa li dona una major importància al fet de conèixer i fer un ús adequat dels serveis en xarxa que faciliten les tasques diàries més freqüents. Amb aquesta competència es pretén donar a conèixer els diferents tipus de serveis, els problemes que resolen i les facilitats que ens ofereixen, permetent que l'alumnat siga capaç de desplegar serveis de xarxa per a petits grups de treball sobre diferents sistemes operatius, que permeten l'intercanvi d'informació i l'ús de recursos compartits d'una manera segura i sostenible.

Aquesta competència contribueix a la consecució de les competències clau *personal, social i d'aprendre a aprendre i emprenedora*, des de la gestió de la incertesa que genera el desenvolupament dels desafiaments plantejats i el treball col·laboratiu proposat per a l'assoliment dels objectius d'aquests. L'alumnat també desenvolupa la seua maduresa personal, social, consciència ciutadana i responsable, la seua autonomia i esperit crític.

En el primer curs d'aquesta matèria, l'alumnat comparteix documents, genera centres de descàrregues, programa còpies de seguretat, etc. assignant els permisos necessaris d'accés i drets d'ús. Per a això configuren i utilitzen servidors web, gestors de contingut o de bases de dades locals. En el segon curs d'aquesta matèria, l'alumnat instal·la, utilitza i administra servidors de fitxers, web, gestors de contingut, de bases de dades en xarxa i de correu, considerant l'accessibilitat a totes les persones usuàries.

2.5. Competència específica 5.

CE 5. Exercir una ciutadania digital crítica, responsable i solidària enfront dels principals reptes d'una societat digitalitzada.

2.5.1. Descripció de la competència.

Aquesta matèria contribueix de manera activa a afrontar els reptes que se li plantegen a l'alumnat, com a membre d'una societat digitalitzada, amb una actitud resilient i proactiva. Mentre que en l'Educació Secundària Obligatoria es tracta de resoldre reptes en l'àmbit educatiu, en Batxillerat, s'aborden reptes vitals que es poden afrontar utilitzant els fonaments que la ciutadania digital crítica ofereix. En aquesta etapa s'acaba de preparar l'alumnat per a prendre decisions que marcaran el seu desenvolupament personal i professional. Les situacions a les quals l'alumnat ha de fer front des d'aquesta matèria tenen un marcat caràcter digital, des del desenvolupament de programari fins a l'ús de dispositius o el desplegament de xarxes i serveis. Així doncs, no existeix un bloc de sabers associat exclusivament amb aquesta competència específica, ja que per a desenvolupar-la es mobilitzen d'una manera integradora continguts inclosos en tots els blocs de sabers bàsics. La forma en què es despleguen els coneixements adquirits per a fer front a la incertesa, la col·laboració en entorns digitals, la cerca d'informació veraç i rellevant per a la construcció del coneixement, les estratègies comunicatives en els registres adequats, així com de l'assumpció de rols i responsabilitats en el treball en grup, són actuacions associades a aquesta competència. Tots els mecanismes d'aprenentatge personal, d'interacció en la xarxa i de participació activa i crítica en la societat desenvolupats en l'educació bàsica, s'afermen amb el desenvolupament d'aquesta competència específica en batxillerat.

Aquesta és la competència més transversal de la matèria i la que vincula més de prop les activitats acadèmiques amb les preocupacions i experiències de l'alumnat en el començament del seu projecte vital i professional. La transversalitat d'aquesta competència específica implica que el seu desenvolupament connecta amb diverses competències clau. És evident la seua relació directa amb la competència clau *digital*, en tots els processos de treball de la matèria, amb la competència en *comunicació lingüística*, en el procés de selecció i interpretació d'informació multimodal o en la pràctica comunicativa necessària en el treball en equip. També està estretament relacionada amb les competències clau *personal*, *social* i *d'aprendre a aprendre*, la *ciutadana* i *emprenedora*. Gestionar la incertesa implica auto conèixer-se i saber quina és la forma més eficient d'aprendre i col·laborar. Treballar en equip suposa gestionar el temps eficaçment. I col·laborar de manera constructiva i desenvolupar l'autonomia personal ajuda a resoldre els reptes vitals i professionals que s'hi pugen plantejar.

En el primer curs, el desenvolupament d'aquesta competència específica permet que l'alumnat siga capaç de seleccionar amb sentit crític la informació tècnica rellevant per a realitzar projectes digitals, afavorint l'aprenentatge permanent. L'alumnat participa i interactua en equips de treball, millorant les seues estratègies comunicatives en grup i realitza un ús segur dels dispositius. El coneixement de les aportacions de la informàtica possibilita que es puguin valorar les implicacions ètiques i ecosocials que permeten exercir una ciutadania crítica per a promoure el desenvolupament d'una societat igualitària. En el segon curs, l'alumnat és capaç de millorar el seu aprenentatge permanent amb recursos digitals de manera autònoma, crear les estructures de treball necessàries, les estratègies de col·laboració i la documentació associada als projectes en els quals col·labora. En finalitzar el batxillerat és capaç d'utilitzar el coneixement adquirit per a enfrontar-se amb èxit a situacions d'incertesa.

3. Sabers bàsics

Els sabers bàsics de la matèria estan organitzats en quatre grans blocs que inclouen els coneixements, destreses, actituds i valors, l'aprenentatge dels quals és necessari per a l'adquisició i desenvolupament de les competències específiques d'aquesta.

El primer se centra en la Programació i està basat en els fonaments del cicle de la vida de les aplicacions informàtiques, amb l'objectiu de donar una visió general del procés de creació del programari, des de l'anàlisi del problema, passant pel disseny algorítmic, la seua implementació en un entorn de desenvolupament i la seua avaluació i depuració d'errors. El segon, Sistemes informàtics, inclou el disseny, configuració, manteniment i administració dels components dels sistemes informàtics i les estratègies de prevenció, detecció i resolució de problemes derivats d'aquests processos. En el tercer, Xarxes, s'incorporen els sabers relatius a l'anàlisi, disseny, configuració, administració i ús segur, d'una xarxa de sistemes informàtics. Finalment, en el bloc Serveis en Xarxa s'inclouen els sabers relacionats amb la instal·lació, configuració i administració de servidors i serveis de xarxa i la seguretat.

Aquests blocs de sabers s'aborden en els dos cursos de Batxillerat amb un grau diferent de complexitat. En el primer curs es mobilitzen els sabers bàsics en reptes basats en situacions quotidianes, mentre que, en el segon, es reforcen i amplien aquests sabers mitjançant reptes situats en el món més pròxim al professional. En el primer curs s'utilitzen estructures d'informació més simples amb les quals l'alumnat puga adquirir les destreses en pensament computacional necessàries, s'afermen les habilitats per a analitzar i configurar xarxes i sistemes informàtics, i es comencen a utilitzar els serveis de xarxa. En el segon curs, al mateix temps que s'utilitzen estructures de dades més complexes, es dissenyen i administren sistemes, xarxes i serveis.

3.1. Bloc 1: Programació. CE 1

Programació CE 1	1r curs	2n curs
- Representació de problemes mitjançant el modelatge de la realitat.	X	X
- Abstracció, seqüenciació, algorítmica. Detecció i generalització de patrons.	X	X
- Sostenibilitat i inclusió com a requisits del disseny del programari.	X	X
- Llenguatges de programació. Paradigmes de programació. Objectes i esdeveniments.	X	X
- Llenguatges compilats i interpretats.		X
- Identificació dels elements d'un programa informàtic. Constants i variables, tipus i estructures de dades, operacions, operadors i conversions, expressions, estructures de control, funcions i procediments.	X	X
- Operacions bàsiques amb bases de dades. Consultes, insercions i modificació.	X	X
- Fases del cicle de vida d'una aplicació: anàlisi, disseny, codificació, proves, documentació, explotació i manteniment,	X	

entre altres.		
- Instal·lació i ús d'entorns de desenvolupament. Funcionalitats.	X	X
- Eines de depuració i validació de programari.	X	X
- Optimització i manteniment de programari.		X
- Documentació tècnica associada al desenvolupament del programari.		X
- Propietat intel·lectual. Tipus de drets, durada, límits als drets d'autoria i llicències de distribució i explotació.	X	X
- Importància de la computació en el desenvolupament igualitari de la societat. Biaixos en els algorismes.	X	X
- La indústria del desenvolupament del programari. Producció i consum de programari. Biaixos de gènere.	X	
- Implicacions ètiques del Big Data i la Intel·ligència Artificial.		X
- Comunitats de desenvolupament de programari lliure.		X

3.2. Bloc 2: Sistemes informàtics. CE 2

Sistemes informàtics CE 2	1r curs	2n curs
- Unitats de mesura. Sistemes de representació digital de la informació.	X	
- Arquitectura i disseny d'un ordinador. Elements, components físics i les seues característiques.	X	X
- Criteris de selecció dels components d'un ordinador. Muntatge d'ordinadors. Simuladors de maquinari. Configuració de components.	X	X
- Interacció dels components de l'equip informàtic en el seu funcionament. Prestacions i rendiment.	X	X
- Dispositius mòbils i les seues característiques.	X	
- Sistemes operatius per a ordinadors personals i dispositius mòbils.	X	
- Sistemes operatius per a servidors.		X
- Instal·lació, configuració i administració de sistemes operatius.	X	X
- Sistemes operatius sobre màquines virtuals.		X

- Instal·lació, configuració i administració d'aplicacions.	X	X
- Eines de monitoratge.		X
- Estratègies per a la prevenció, detecció i solució de problemes en equips informàtics.		X
- Implicacions de l'ús dels dispositius digitals sobre el benestar digital, la salut, la sostenibilitat i el medi ambient.	X	X

3.3. Bloc 3: Xarxes. CE 3

Xarxes CE 3	1r curs	2n curs
- Orígens i evolució de les xarxes. Internet.	X	
- Tipus de xarxes.	X	
- Models i protocols de comunicació.	X	X
- Dispositius de xarxa i mitjans de transmissió.	X	
- Adreçament físic i lògic.	X	X
- Disseny, instal·lació i configuració de xarxes. Simuladors.	X	X
- Seguretat en xarxes cablejades i sense fils. Xifratge i encriptació.	X	X
- Configuració bàsica d'encaminadors.	X	
- Configuració i administració d'encaminadors.		X
- Interconnexió de sistemes i Internet de les coses.		X
- Eines de monitoratge i gestió de xarxes.	X	X
- Detecció i solució de problemes en xarxes.		X
- Estratègies per a la prevenció de problemes tècnics.		X
- Documentació tècnica del disseny i explotació d'una xarxa.		X

3.4. Bloc 4: Serveis en xarxa. CE 4.

Serveis en xarxa CE 4	1r curs	2n curs
- Espai compartit de disc en una xarxa.	X	X

- Ús adequat d'un servidor web.	X	
- Instal·lació i configuració bàsica d'un servidor web.	X	X
- Personalització servidor web.		X
- Instal·lació i configuració bàsica d'un gestor de continguts.	X	
- Configuració i instal·lació de complements d'un gestor de continguts.		X
- Servidors web i sistemes gestors de continguts com a eines de publicació i col·laboració en línia respectuoses.	X	X
- Instal·lació i configuració d'un gestor de bases de dades en local.	X	
- Instal·lació i configuració d'un gestor de bases de dades en xarxa.		X
- Ús i manteniment de bases de dades.	X	X
- Servidor de correu electrònic. Protocols d'intercanvi de missatges.		X
- Certificat i signatura digital.	X	X
- Gestió de la identitat digital. L'empremta digital.	X	X
- Estratègies per a una ciberconvivència igualitària, segura i saludable. Etiqueta digital.	X	X
- La privacitat en la xarxa. La protecció de les dades de caràcter personal. Informació i consentiment.	X	X

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de la matèria.

La matèria Programació, Xarxes i Sistemes Informàtics té un caràcter eminentment pràctic i és necessari partir d'aquesta premissa a l'hora de pensar, dissenyar i implementar les situacions d'aprenentatge que faciliten a l'alumnat l'adquisició de les competències específiques i contribuïsquen, d'aquesta manera, al desenvolupament de les competències clau necessàries per a afrontar amb èxit els principals desafiaments del segle XXI. Es tracta d'una matèria que és present en els dos cursos de Batxillerat, la qual cosa permet que hi haja una gradació de dificultat en la valoració de l'adquisició de les competències i una continuïtat en el desenvolupament dels sabers bàsics.

Per tal que es puga realitzar un correcte disseny de les situacions d'aprenentatge, de tal forma que resulten rellevants i motivadores, es proposen a continuació un conjunt d'elements amb els quals es pot obtenir un model de situació adequat d'aprenentatge. Quan es dissenya una situació d'aprenentatge, s'han d'especificar clarament els objectius que s'hi volen aconseguir, així com proporcionar instruccions clares i precises de les activitats i tasques que ha de dur a terme l'alumnat. A més, els possibles escenaris pedagògics han de seguir els principis del Disseny Universal d'Aprenentatge per a aconseguir la presència, participació i aprenentatge de tot l'alumnat.

El professorat ha d'adoptar un paper de guia durant la presentació i en els moments inicials del plantejament. Paper que canviarà per a convertir-se en observador de la labor que estan desenvolupant els diferents equips o l'alumnat individualment, en funció del mètode de treball triat. Aquest canvi farà possible que puga reconduir el treball de l'alumnat, en el cas que detecte aquesta necessitat, i també que introduïsca els canvis i millores que es considere necessàries en el disseny de la situació d'aprenentatge. Aquest paper d'observador té també com a finalitat corregir errors i millorar l'acompliment de l'alumnat, afermant els procediments i les seues respostes correctes, amb la intenció que l'alumnat conega el seu rendiment actual, identifique com pot millorar-lo i aprenga a autoregular-se en l'execució de les tasques d'aprenentatge. Convé, a més, incloure activitats metacognitives en la pràctica docent, facilitant d'aquesta manera que l'alumnat reflexione sobre què ha après i com ho ha fet, i promovent l'adquisició de les estratègies, procediments, recursos i tècniques que l'ajudaran a saber què ha fet bé i per què, així com què ha de millorar i de quina manera.

Les situacions d'aprenentatge s'han de basar en reptes o situacions que la societat digital i els desafiaments del segle XXI plantegen a l'alumnat, i als quals la matèria de Programació, Xarxes i Sistemes Informàtics ofereix elements de resposta, com ara la creació de programes i el disseny de sistemes informàtics, xarxes i serveis que desenvolupen el seu potencial. Els reptes han de tractar situacions reals o pròximes a la realitat de l'alumnat a les quals puga fer front en la seua vida, amb la intenció d'aconseguir experiències autèntiques i motivadores. Els reptes es concentren en l'àmbit personal, social, educatiu o laboral. I les solucions a les quals s'arriben seran consensuades dins del grup de treball, respectant en tot moment les opinions aportades per tots els seus membres, i raonant la seua adopció o no i els motius de tal decisió.

En aquesta matèria també es documenta la cerca d'informació que s'ha dut a terme per a aconseguir la solució final, contrastant diferents fonts i cuidant el respecte pels drets d'autoria. Tant a l'aula com fora d'ella, es promou sempre el benestar general i es tenen en compte les mesures de sostenibilitat.

Els projectes interdisciplinaris amb altres matèries de l'etapa de Batxillerat conformen una font de possibles situacions d'aprenentatge pròximes a la realitat, i poden abastar l'àmbit pròxim, local o de la societat, als desafiaments de la qual es pugen donar respostes tecnològiques, digitals o programades.

Les estratègies metodològiques que s'han d'aplicar seran actives, basades en l'aprenentatge cooperatiu o col·laboratiu, amb les quals l'alumnat desenvoluparà la seua autonomia i la seua capacitat d'aprendre a aprendre. A més, contribuiran a solucionar situacions d'inequitat o exclusió, de manera pacífica, generosa i creativa, i a gestionar la incertesa i el sentiment d'incompetència. Aquestes estratègies perseguiran el treball en equips amb diversitat personal i cultural, el compromís ciutadà a nivell local i global, el coneixement com a motor de desenvolupament i l'aprofitament crític, ètic i responsable de la cultura digital.

El disseny de les situacions d'aprenentatge ha de prestar especial atenció a l'exigència de connectar les competències específiques amb els sabers bàsics associats a elles, afavorint l'adquisició de nous aprenentatges i plantejant noves perspectives. És, finalment, aconsellable que promoguen diverses maneres d'expressar-se i representar el coneixement i valoren i reconeguen el que s'aprén fora de l'aula.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. Competència específica 1. Criteris d'avaluació.

CE1. Analitzar problemes de diferents contextos i tipus i afrontar la seua resolució mitjançant el desenvolupament de programari, aplicant el pensament computacional.

1r curs	2n curs
1.1. Analitzar problemes de diferents contextos i tipus mitjançant l'abstracció i modelització de la realitat.	
1.2. Resoldre problemes de complexitat mitjana, aplicant el pensament computacional de forma guiada.	1.1. Resoldre problemes de creixent nivell de dificultat mitjançant els algorismes i les estructures de dades i paradigmes més adequats, de manera autònoma.
1.3. Programar de forma guiada aplicacions de complexitat mitjana i validar-les.	1.2. Programar de manera autònoma aplicacions de creixent nivell de dificultat.
	1.3. Avaluar, optimitzar i mantindre les aplicacions informàtiques desenvolupades.
1.4. Aplicar i respectar els drets d'autoria, llicències de drets i explotació durant la creació de programari.	

5.2. Competència específica 2. Criteris d'avaluació.

CE 2. Dissenyar, instal·lar, configurar i administrar sistemes informàtics en l'entorn personal i de petits grups de treball utilitzant-los de manera segura i sostenible.

1r curs	2n curs
2.1. Utilitzar amb precisió les unitats de mesura i sistemes de representació de la informació.	
2.2. Raonar la selecció i interacció de components d'un sistema informàtic en l'entorn personal sobre la base dels requeriments.	2.1. Raonar el disseny d'un sistema informàtic en l'entorn personal i de petits grups de treball i seleccionar els components, valorant la seua eficiència, aplicant mesures de sostenibilitat.
2.3. Instal·lar, configurar i administrar sistemes operatius d'ús personal.	2.2. Instal·lar, configurar i administrar sistemes operatius en petits grups de treball.
2.4. Instal·lar, configurar i administrar aplicacions d'ús personal.	2.3. Instal·lar, configurar i administrar aplicacions en petits grups de treball.
	2.4. Identificar incidències en sistemes informàtics en l'entorn personal i de petits grups de treball, i proposar solucions raonades de manera crítica.

5.3. Competència específica 3. Criteris d'avaluació.

CE 3. Dissenyar, configurar i administrar xarxes informàtiques segures per a petits grups de treball.

1r Batx.	2n Batx.
3.1. Identificar els precursors i l'origen de les xarxes de comunicació i les fites més destacades de la seua evolució en el transcurs dels dos últims segles.	
3.2. Analitzar el disseny de l'arquitectura d'una xarxa informàtica per a petits grups de treball.	3.1. Dissenyar xarxes informàtiques per a petits grups de treball avaluant les diferents alternatives i seleccionant la més adequada segons el seu propòsit.
3.3. Configurar i connectar de manera segura els elements d'una xarxa informàtica per a petits grups de treball.	3.2. Administrar xarxes informàtiques per a petits grups de treball.
	3.3 Identificar incidències en xarxes informàtiques per a petits grups de treball i proposar solucions raonades de manera crítica.

5.4. Competència específica 4. Criteris d'avaluació.

CE 4. Aprofitar i utilitzar de manera eficient sistemes d'informació connectats en xarxa per a petits grups de treball.

1r curs	2n curs
4.1 Utilitzar serveis compartits d'emmagatzematge en xarxa entre diferents sistemes operatius en petits grups de treball.	4.1 Configurar el servei d'ús compartit d'emmagatzematge i assignar privilegis d'accés al sistema de fitxers compartit, per a petits grups de treball.
4.2 Utilitzar un servidor web local de manera segura, responsable i crítica.	4.2 Instal·lar i configurar un servidor web local de manera segura.
4.3 Valorar la importància de les gestions administratives en xarxa i l'ús del certificat i la signatura digital.	
4.4 Configurar i utilitzar en manera bàsica un gestor de continguts.	4.3 Instal·lar, configurar i afegir complements a un gestor de continguts.
4.5 Configurar i utilitzar un servidor de bases de dades local i eines de gestió, de manera bàsica.	4.4 Instal·lar, configurar i utilitzar un servidor de bases de dades en xarxa i eines de gestió en xarxa.
	4.5 Desplegar un servidor de correu electrònic per a petits grups de treball.

5.5. Competència específica 5. Criteris d'avaluació.

CE 5. Exercir una ciutadania digital crítica, responsable i solidària enfront dels principals reptes d'una societat digitalitzada.

1r curs	2n curs
5.1. Buscar i seleccionar informació tècnica a partir de diverses fonts amb sentit crític, contrastant la seua veracitat i fent ús de les eines de l'entorn personal d'aprenentatge.	5.1. Integrar recursos digitals de manera autònoma i gestionar l'entorn personal d'aprenentatge per a afavorir l'aprenentatge permanent.
	5.2. Crear documentació tècnica associada al desenvolupament del programari o a l'ús segur i sostenible dels sistemes informàtics, xarxes i serveis i difondre-la eficientment.
5.2. Participar en grups de treball i utilitzar estratègies comunicatives respectuoses entre iguals en espais virtuals d'aprenentatge col·laboratiu.	5.3. Gestionar situacions d'incertesa en el disseny i explotació de sistemes, xarxes i serveis i en el desenvolupament del programari, creant estructures de treball col·laboratiu i assumint proactivament responsabilitats.
5.3. Prendre mesures de prevenció per a realitzar un ús segur i saludable en dispositius digitals, xarxes informàtiques i serveis en xarxa.	5.4. Dissenyar, utilitzar i mantindre estratègies de seguretat en dispositius digitals, xarxes d'informàtiques i serveis en xarxa, salvaguardant els equips i la informació que contenen, valorant el benestar personal i col·lectiu.
5.4. Identificar les aportacions de la Informàtica al llarg de la història, valorar les seues implicacions ètiques i ecosocials per a exercir una ciutadania digital crítica que promoga el desenvolupament d'una societat igualitària.	

PSICOLOGIA

1. Presentació.

L'objectiu fonamental d'aquesta matèria és contribuir a que l'alumnat madure com a ésser humà, a entendre la conducta pròpia i la de les persones amb les que conviu i a que desenvolupe estratègies que li permeten resoldre les diferents situacions a què s'enfronta en tots els àmbits de la seua vida. Situacions que poden provocar incertesa, solitud i conflictes i que poden convertir-se en barreres difícils de superar, i en conseqüència, posar en risc el desenvolupament d'una personalitat equilibrada i generar conductes i personalitats autodestructives i destructives. Per aquest motiu, la matèria va dirigida a l'alumnat que té interès per la investigació i la comprensió de la conducta humana i els processos mentals subjacents. Conèixer els condicionaments emocionals, socials i biològics del psiquisme humà ajudarà a l'alumnat a situar-se en el marc en què s'ubica la seua existència i, en un segon moment, a aprofundir i dissenyar creativament els principis cap als quals haurà d'orientar-la, donar-li sentit i transcendir eixos condicionaments prèviament descoberts. Ara bé, el primer pas per aconseguir-ho és el treball personal per conèixer, comprendre i desenvolupar la intel·ligència pròpia, tant la intrapersonal com la interpersonal. La complexitat i conflictivitat de la vida social requereix d'una atenció prioritària i cada vegada major en la formació de la persona, i aquesta està especialment vinculada a les emocions. Així doncs, l'estudi i gestió de les emocions és l'eix vertebrador dels continguts d'aquesta assignatura, ja que l'autoconeixement personal és la base del desenvolupament emocional. El pensament és fonamental, però no és suficient per comprendre'ns i desenvolupar personalitats equilibrades i resilients. Sentir és indispensable per a mantindre conductes personalment integradores i socialment transformadores i solidàries. Tot açò promou la maduresa personal i social de l'alumnat i contribueix al desplegament de les competències clau.

Cal destacar que els interessos propis de l'alumnat, d'una banda, i el caràcter opcional de l'assignatura i el fet d'enfrontar-se a una disciplina totalment nova, de l'altra, poden afavorir una actitud positiva i oberta cap a la matèria. Així doncs, la motivació esdevé un factor clau en el desenvolupament d'aquesta. És important pel procés d'ensenyament i aprenentatge que el professorat conega les expectatives de l'alumnat i presente estratègies que permeten connectar els coneixements teòrics amb la pròpia experiència de l'alumnat per tal de promoure i mantenir la seua motivació.

Què és créixer i madurar com a persona? Com es construeix una bona autoestima? Quines són les necessitats de cada etapa evolutiva? Quins recursos necessitem? Quina és la funció de l'educació? Quins són els elements relacionals i emocionals de l'educació que afavoreixen l'aprenentatge i la bona convivència? De quines emocions parlem? Quines habilitats emocionals necessitem per viure i ser persones felices? Aquestes són, en conseqüència, algunes de les qüestions que cal abordar i investigar en aquesta matèria, ja que contribueixen al desenvolupament de la intel·ligència emocional en totes les seues vessants i a afrontar els reptes de la societat del segle XXI des d'una personalitat i societat més resilients.

Des d'aquesta perspectiva entenem que s'ha d'atendre un triple vessant: individual, que pretén que l'alumnat adquireixca coneixements que li permeten millorar el seu autoconeixement i la seua intel·ligència; social, que pretén que l'alumnat adquireixca coneixements que milloren la seua competència en les relacions interpersonals des de la comprensió de les diferències individuals i culturals; i científica, que aporta els avenços de la investigació en psicologia i la seua relació amb les aportacions d'altres ciències i sabers, alhora que contribueix al desenvolupament de la capacitat crítica de l'alumnat que s'acosta a l'estudi de la psicologia amb unes idees o concepcions prèvies basades en creences populars, prejudicis o en plantejaments poc rigorosos sobre l'objecte d'estudi de la matèria, molts cops fonamentats en allò que amplifiquen i tergiversen els mitjans de comunicació.

La psicologia és una disciplina que naix en la filosofia i que en l'actualitat uneix l'àmbit científic i filosòfic. Parteix de l'estudi i comprensió dels fonaments del psiquisme i el

comportament humà i requereix de l'hermenèutica que els relaciona i connecta amb els principis de la filosofia i d'altres disciplines com la biologia, la neurociència, l'antropologia, la sociologia o l'economia. En conseqüència, pretén promoure l'adquisició per part de l'alumnat d'un coneixement holístic de l'assignatura que possibilita assolir major rigor i sentit crític del temes tractats i facilite reconèixer les relacions amb altres disciplines del batxillerat. No es tracta de crear especialistes en psicologia sinó de promoure una visió global de la disciplina que permeti a l'alumnat assolir des del rigor i el sentit crític la importància d'aquests coneixements per a la construcció de la seua personalitat i de les seues relacions socials en sentit ample.

Per aconseguir aquest objectiu, l'alumnat ha de ser capaç de desenvolupar unes competències específiques que estan estretament relacionades amb les competències específiques de la matèria Filosofia de primer de batxillerat. La primera d'aquestes competències es basa en la capacitat de l'alumnat de buscar, seleccionar i analitzar críticament la informació relativa als temes abordats per la psicologia. Per una part, l'alumnat ha de ser capaç d'emprar criteris de recerca i selecció de la informació que garantisquen la fiabilitat de les fonts i dels materials sobre els quals elaborarà els seus treballs. Per altra, aquesta recerca i anàlisi crítica de la informació a partir de fonts fiables permetrà l'elaboració de judicis i arguments ben fonamentats respecte al seu contingut i a la manera en què s'han tractat pels diferents corrents i teories psicològiques. El caràcter transversal d'aquesta competència la situa com a fonament de la resta de competències específiques. Ja que facilita i potencia la pràctica del diàleg i del debat de manera rigorosa, crítica i assertiva, ajuda a la identificació i explicació del paper de les emocions davant dels reptes, les incerteses i els conflictes que es produeixen en les relacions humanes i a resoldre'ls de manera que no constitueixen un entrebanc per al seu aprenentatge. Així, també es facilita l'aplicació d'estratègies per millorar l'aprenentatge personal des del rigor, i alhora permet identificar, denunciar i combatre els estereotips i exclusions basades en l'assumpció acrítica de certs corrents i teories i posa de manifest les connexions amb els continguts d'altres matèries.

Els sabers bàsics de psicologia s'han organitzat en quatre blocs. Aquesta organització respon als sabers essencials que ha d'assolir l'alumnat en relació a les competències específiques d'aquesta matèria i als desafiaments i problemes que ha d'afrontar en el segle XXI, i en especial, en l'adolescència. Així doncs, no tanca la porta a altres reflexions sinó que assenyalava eines, conceptes i procediments bàsics des dels quals encetar el camí cap a la comprensió del què és la psicologia i com aquesta pot ajudar al desenvolupament del seu projecte vital a partir dels seus interessos, incerteses i necessitats, i sobretot, a contribuir en la construcció d'una personalitat conscient i resilient.

El fet de parlar de sabers bàsics pressuposa que no es tracta de plantejar tots els continguts que el professorat pot tractar en la seua programació, sinó només aquells que es consideren imprescindibles en aquest nivell educatiu. No s'inclouen, per tant, tots aquells sabers de la psicologia que seria desitjable en abstracte que l'alumnat puga arribar a aprendre, sinó només els que ha d'aprendre necessàriament per adquirir i desenvolupar les competències específiques de la matèria.

El primer bloc es centra en una introducció a la psicologia que comprén dos sub-blocs. El primer, la definició, l'origen i la seua constitució com a disciplina científica, els seus objectius i les seues característiques; i les relacions amb altres àmbits del coneixement. El segon, els processos psicològics bàsics. Aquest bloc aproxima a l'alumnat a la comprensió del què és la psicologia i al seu paper en el projecte vital propi.

El segon bloc, centrat en l'educació emocional i com desenvolupar-la, potencia i possibilita un major aprofundiment en el camí cap a la construcció d'una personalitat equilibrada des del coneixement de les emocions, i el seu paper en el desenvolupament d'aquesta amb estratègies per a l'autoconeixement, l'autoestima i la prevenció i resolució de conflictes.

El tercer bloc, complementa l'anterior al centrar-se en la psicologia social. L'anàlisi crítica del procés de socialització i de la percepció social de cada persona permet comprendre les

relacions socials des d'una perspectiva que pose de manifest els rols, estereotips i prejudicis inherents a aquests i ajuda a la seua identificació, denuncia i combat.

Per últim, el quart bloc engloba sobretot els dos anteriors perquè enceta el camí cap la comprensió del concepte de salut mental i el seu caràcter dinàmic. Ací s'introdueixen els elements claus en la construcció d'aquesta i alhora el coneixement d'algunes patologies rellevants, en especial en l'etapa de l'adolescència, i en l'adquisició d'eines bàsiques per a la seua prevenció.

Per a cadascuna de les competències específiques, s'han formulat uns criteris d'avaluació que cal entendre com a eines per al diagnòstic i la millora quant al seu grau d'adquisició. És per això que, en relació amb els sabers bàsics, tenen en compte tant els processos com els propis productes de l'aprenentatge, que requereixen, per a la seua adequada execució, instruments d'avaluació variats i adaptables als diferents contextos i situacions d'aprenentatge en els quals s'ha de concretar el desenvolupament de les competències.

En conseqüència, les situacions d'aprenentatge han de dissenyar-se en relació a la generació d'experiències reals de descobriment a partir dels interrogants, preocupacions, necessitats i interessos de l'alumnat, propiciant la recerca i anàlisi crítica de la informació, i la seua participació activa en la construcció, l'explicació i l'evaluació crítica de les respostes i dels seus posicionaments personals. D'això depén el desenvolupament d'una praxi conseqüent amb eixos posicionaments i capaç d'orientar la construcció d'una personalitat que permeta una vida personal, una vida social i una vida professional més conscient, i en la mesura del possible, més coherent. En aquest sentit, la programació de la matèria ha de contemplar la naturalesa dialògica, participativa, interdisciplinària, creativa i compromesa amb els problemes de rellevància inherents a la construcció de personalitats capaces d'assolir aquestes fites. I així, contribuir a l'adquisició de l'autonomia personal de l'alumnat i a la construcció d'una ciutadania crítica i responsable.

En definitiva, aquesta matèria tracta de generar la reflexió i el debat al voltant del concepte de psicologia i de promoure en l'alumnat la comprensió de les diferents estructures biològiques dels fenòmens psíquics i dels processos cognitius tant bàsics com superiors. Es tracta de centrar l'aprenentatge des de l'activitat de l'alumnat, per a arribar a una **construcció crítica del coneixement** des de la investigació en l'aula. Es pretén que s'utilitze la raó per a analitzar, dialogar i debatre en última instància sobre els comportaments individuals i socials relacionats amb la psicologia, i que valore els elements psicològics que entren en el procés de formació de la personalitat i el paper de la psicologia social en l'estudi de les relacions entre el jo i l'entorn.

Finalment, aquesta matèria contribueix a la consecució del perfil d'eixida de manera substancial i prepara a l'alumnat per a encarar els reptes i desafiaments per al Segle XXI que el desplegament dels Objectius de Desenvolupament Sostenible suposen: promou l'ús segur, saludable, sostenible, crític i responsable de les tecnologies digitals; planteja la necessitat de l'autoreflexió, gestionar el temps i la informació eficaçment i de col·laborar amb altres persones de manera constructiva; contribueix a mantindre la resiliència i gestionar l'aprenentatge al llarg de la vida; fomenta l'habilitat de fer front a la incertesa i la complexitat així com l'adaptació al canvi i aprendre a aprendre; contribueix al propi benestar físic i emocional, a conservar la salut física i mental, i a ser capaç de portar una vida saludable i orientada al futur; incideix en la importància d'expressar empatia i gestionar els conflictes en un context integrador i de suport; i suscita el desenvolupament del pensament per a analitzar i avaluar l'entorn, crear i replantejar idees utilitzant la imaginació, la creativitat, el pensament estratègic i la reflexió ètica.

2. Competències específiques.

2.1. Competència específica 1.

Buscar, seleccionar, analitzar i interpretar la informació relativa a temes tractats per la psicologia com a base dels treballs i investigacions a realitzar.

2.1.1. Descripció de la competència.

La recerca, anàlisi i selecció contrastada de la informació és fonamental tant en l'àmbit del saber com en el de la vida personal. Aquesta gestió de la informació permet sotmetre a crítica els problemes que aborda la psicologia i elaborar judicis personals ben fonamentats respecte al seu contingut i a la manera en què s'han tractat pels diferents corrents i teories psicològiques.

En aquesta matèria el treball d'investigació és una eina fonamental que ha de servir a l'alumnat per a poder comparar les diferents aportacions i o enfocaments que les teories psicològiques han adoptat davant del mateix problema o objecte d'estudi. Per aquest motiu, la recerca de la informació ha de seguir uns criteris que garantitzen la fiabilitat de les fonts sobre les quals elaborar els treballs que permeten a l'alumnat acostar-se a problemes del seu interès des del rigor. També permet comprovar el caràcter eclèctic de la psicologia, ja que es nodreix dels avenços i descobriments d'altres ciències com la biologia, la sociologia, la neurociència, entre d'altres, i distingir els temes propis de la psicologia d'aquells que no ho són.

En definitiva, el caràcter transversal d'aquesta competència fa que siga el fonament de la resta de les competències d'aquesta matèria i alhora prepara a l'alumnat per a les competències de qualsevol altra, ja que la recerca, anàlisi, interpretació, comparació i síntesi de fonts fiables d'informació són primordials per poder realitzar amb rigor veritables treballs d'investigació.

La consecució d'una reflexió autònoma i rigorosa exigeix fer un ús correcte de la informació, contrastar les fonts i qüestionar aquelles que puguen plantejar interpretacions esbiaixades o dogmàtiques. Aquestes destreses són indispensables per a l'exercici d'una ciutadania democràtica. Eixe desenvolupament vincula aquesta competència específica amb la competència clau ciutadana perquè porta a assumir una ciutadania responsable i a participar plenament de la vida social i cívica. A més, la cerca, anàlisi i selecció de la informació, que fomenta l'esperit crític de l'alumnat, promou el desenvolupament de la competència clau personal, social i d'aprendre a aprendre. Finalment, contribueix al desenvolupament de la competència digital perquè consolida les destreses en la utilització de les fonts d'informació per a adquirir nous coneixements, millora les competències tecnològiques i requereix d'una reflexió ètica sobre el seu funcionament i ús.

2.2. Competència específica 2.

Practicar el diàleg i el debat de manera rigorosa, crítica i assertiva, emprant de forma adequada els diferents tipus d'argumentació i detectant els usos fal·laços, dogmàtics i esbiaixats de la informació a l'hora de defensar opinions i hipòtesis respecte als temes tractats per la psicologia.

2.2.1. Descripció de la competència.

El coneixement i ús correcte de l'argumentació són requisits fonamentals per a pensar i comunicar-nos amb rigor i efectivitat, tant en l'àmbit acadèmic, com en el social i personal. Aquesta capacitat permet a l'alumnat fonamentar les seues postures i judicis i alhora, detectar els usos fal·laços i esbiaixats que apareixen en els debats i que es presenten en les diferents postures davant dels problemes o hipòtesis que es tracten. Ara bé, la pràctica del diàleg perquè siga veritablement constructiu no s'esgota en l'ús correcte de l'argumentació, sinó que també requereix de la comunicació assertiva i d'una escolta activa de les diferents postures.

La psicologia ha estat una disciplina conformada per moltes aproximacions teòriques diferents; des de les perspectives més interpretatives, passant per diferents corrents científiques fins les més dogmàtiques que rebutgen de pla totes les aportacions fetes per les anteriors. La ciència no es tanca als coneixements i sabers aportats per altres maneres d'entendre el treball de la psicologia. És per això, que des d'aquesta competència, es pot analitzar com hi ha

tradicions dins de la psicologia que han estat menystenides o rebutjades perquè no han passat pel sedàs d'allò que es considerat com a estàndard de la ciència, i al mateix temps, s'han acceptat algunes perspectives, que des de l'aparença de ciència estan preses de la ideologia dominant.

Aquestes capacitats i un treball d'investigació previ al debat permetran a l'alumnat detectar els prejudicis sobre la identitat, la personalitat o sobre altres qüestions, no sols relatives a un o una mateixa, sinó també a altres persones. Alhora facilitarà posar de manifest el sexisme d'algunes teories i tractaments psicològics que han contribuït a la construcció d'estereotips a l'hora de considerar i valorar les conductes de dones i homes i que han contribuït a una socialització diferenciada. Socialització que en moltes ocasions és la causa de conflictes interpersonals i intrapersonals i de relacions poc saludables i tòxiques, com els ocasionats per les pressions davant de la llibertat de definició de la identitat sexual, o les imposades pels valors i visions etnocèntriques i androcèntriques en els costums o comportaments socialment acceptats i considerats com a normals.

El diàleg es constitueix així en eina fonamental per a l'exercici actiu i democràtic de la ciutadania. Aquesta competència, contribueix al desplegament de les competències ciutadana i personal, social i d'aprendre a aprendre ja que enforteix la capacitat de l'alumnat d'assumir responsablement els seus deures, conèixer i exercir els seus drets en el respecte a les altres persones, practicar la tolerància, la cooperació i la solidaritat entre les persones i grups, exercitar-se en el diàleg afermant els drets humans com a valors comuns d'una societat plural i combatre els discursos d'odi. A més, la pràctica del diàleg i l'argumentació estan relacionades de manera directa amb el desenvolupament de la competència clau en comunicació lingüística.

2.3. Competència específica 3.

Identificar i explicar el paper de les emocions front als reptes, les incerteses i els conflictes que es produeixen en les relacions humanes, gestionar-les i explorar solucions equitatives i creatives.

2.3.1. Descripció de la competència.

El reconeixement de les emocions pròpies és essencial per al desenvolupament i creixement personal i per a la identificació i comprensió de les emocions alienes, així com per a la seua gestió en la vida quotidiana davant dels reptes i incerteses a què ens enfrontem i, especialment, en situacions de conflicte inherents a tots els àmbits de les relacions humanes. Les relacions interpersonals impliquen la complexa relació amb projectes de vida diferents en què les posicions, interessos i necessitats de les persones no coincideixen necessàriament, i en què la gestió i control de les emocions és essencial perquè permet afrontar els conflictes mitjançant el diàleg, l'assertivitat i l'empatia i reduir l'ansietat i malestar que provoquen.

Per poder desenvolupar aquesta competència específica l'alumnat ha de ser capaç de reconèixer les emocions pròpies en el moment de produir-se, de controlar-les, adequant-se a la situació i el moment, de demorar les gratificacions i d'automotivar-se. També de reconèixer les emocions alienes, és a dir, tenir empatia i relacionar-se amb les emocions de les altres persones des de l'eficàcia interpersonal i perseverar en l'afany malgrat les frustracions.

Així doncs, l'alumnat ha d'identificar-les, anomenar-les, comprendre-les i expressar-les de manera oral i escrita en diferents contextos: en els treballs en equip, en la convivència amb el grup, en el context familiar o en relacions d'amistat i en l'ús de les xarxes socials. A més a més, aquest procés ha d'anar acompanyat del coneixement i la pràctica d'estratègies per a afrontar el conflicte: escolta activa, comunicació assertiva, col·laboració, recerca de solucions equitatives i responsabilitat en el compliment dels acords.

En definitiva, es tracta de desenvolupar la intel·ligència emocional des de dues classes de capacitats. En primer lloc, aquelles que es defineixen com intrapersonals: atenció a les

emocions quan es presenten, reconèixer els sentiments que es produeixen i ser conscients d'ells. Claredat en la percepció de les emocions i reconstrucció i maneig d'aquestes per disminuir l'ansietat que es produeix en les situacions d'incertesa, frustració i conflicte. En segon lloc, les que es defineixen com a interpersonal: l'empatia com l'aptitud de posar-se en el lloc d'altres persones, comprendre-les i interpretar les seues emocions; les habilitats socials o estratègies per a la resolució de conflictes; tenir una comunicació assertiva i mantenir la motivació intrínseca davant d'aquestes situacions i d'altres generades pels canvis constants en societats cada cop més líquides. Així doncs, es tracta d'un treball constant per a la construcció de personalitats amb més intel·ligència emocional i resiliència. Treball que permet prendre consciència de les emocions que ens travessen i de que no som responsables del que sentim, però sí de com ho gestionem i canalitzem.

Els conflictes se'ns presenten amb un doble vessant. Per una part, amb costos emocionals, relacionals i destructius. Per altra, ens ofereixen un ventall d'oportunitats per fomentar la creativitat, la resiliència i el desenvolupament personal. Segons com els afrontem, poden produir efectes diferents. Poden conduir-nos cap a una comunicació oberta, cap a solucions dialogants i creatives, i a la millora de les nostres relacions interpersonal i, per tant, de la convivència. O, al contrari, poden conduir-nos cap a un deteriorament constant de les relacions interpersonal, amb conseqüències negatives per a la vida en comunitat i pel desenvolupament d'una personalitat saludable, és a dir, amb autoestima, iniciativa, resiliència, capacitat crítica, creativa i autònoma.

Aquesta competència específica està directament relacionada amb les competències clau personal, social i d'aprendre a aprendre, ciutadana i emprenedora, donat que va dirigida a enfortir les capacitats afectives de l'alumnat en tots els àmbits de la personalitat i en les relacions amb les altres persones, així com a rebutjar la violència, els prejudicis de qualsevol tipus, els comportaments sexistes i resoldre pacíficament els conflictes.

2.4. Competència específica 4.

Utilitzar estratègies per millorar l'aprenentatge personal a partir dels coneixements i tècniques adquirits en l'estudi dels processos cognitius.

2.4.1. Descripció de la competència

Per poder assolir una personalitat capaç de enfrontar els reptes, incerteses i problemes que formen part de la vida i les relacions humanes, cal que l'alumnat adquireixca eines i desenvolupe habilitats que asseguren la capacitat de resposta davant d'un món canviant, interconnectat, globalitzat i complex. Aquestes habilitats permetran aconseguir un benestar personal que repercutirà en la millora dels seus processos d'aprenentatge.

En l'actualitat, les certeses s'esvaeixen i els canvis cada cop són més ràpids i inesperats, açò exigeix que les persones hagen de posicionar-se cada vegada de forma més ràpida en circumstàncies molt diferents. Aquests posicionaments requereixen unes habilitats per poder adaptar-se o reorientar el sentit dels canvis. En aquest context, l'habilitat fonamental és la capacitat per organitzar accions i funcions que aconseguisquen l'efecte desitjat, és a dir, les fites que l'alumnat es proposa.

Molt sovint, les persones consideren que són d'una manera determinada i no poden fer res per canviar-ho. Açò implica en l'alumnat una concepció determinista i fatalista de les seues capacitats. Ara bé, la genètica ens predisponeix però no ens determina. Aquesta competència pretén que l'alumnat siga conscient i conega que a través de l'educació i de l'aprenentatge és possible millorar les seues capacitats a través de la seua pràctica, de la planificació de les accions, de les revisions per detectar els problemes i de les estratègies de millora que s'han d'implementar. Ací entren en joc les habilitats socials, cognitives i emocionals.

Per tant, l'alumnat ha d'adquirir habilitats com preveure el temps necessari per poder adoptar les mesures adequades a les fites que es proposa, demanar ajuda quan veritablement

la necessita, ser capaç de no deixar que els aspectes negatius es situen per damunt dels positius i poder adaptar-se als canvis perquè els valora com un repte i una possibilitat de creixement i satisfacció personal. En conseqüència, ha de tenir l'esforç, la motivació i la tenacitat com aliats de la resiliència, entesa com la capacitat de les persones per superar les dificultats que se li presenten en la vida i créixer de manera positiva malgrat o gràcies a aquestes. Els imprevistos, accidents, malalties o la mort d'una persona estimada poden ser alguns d'aquests problemes als que s'hauran d'enfrontar i, depenent d'aquest ventall d'habilitats, podran superar-los de forma més o menys satisfactòria.

Les esmentades habilitats constitueixen el bagatge amb el que l'alumnat pot afrontar el repte de l'aprenentatge i dissenyar plans personalitzats que s'adapten a les seues característiques, de manera que puguin aprofitar-se en totes les seues possibilitats. Plans realistes, amb passos concrets i que responguen a fites realitzables. D'aquesta manera podrà encarar el seu aprenentatge de forma més satisfactòria i, alhora, disposarà d'una mena de caixa de ferramentes preventives davant de situacions que poden desembocar en estrès, ansietat, indefensió apresada, per citar-ne algunes, i contribuiran a desenvolupar personalitats més saludables, creatives, flexibles, crítiques i valentes.

Aquesta competència específica incideix en la necessitat de desenvolupar i consolidar hàbits de disciplina, estudi i treball individual com a condició necessària per a una realització eficaç de les tasques de l'aprenentatge i com a mitjà de desenvolupament personal. A més, ajuda a desenvolupar la confiança en si mateix, el sentit crític, la iniciativa personal i la capacitat per a aprendre a aprendre, planificar, prendre decisions i assumir responsabilitats. És per això que guarda relació directa amb les competències clau personal, social i d'aprendre a aprendre i emprendedora.

2.5. 2.5. Competència específica 5.

Identificar, denunciar i combatre les desigualtats, estereotips i exclusions propis del sistema patriarcal, incloent una mirada de gènere en l'anàlisi de les diferents teories psicològiques i pedagògiques.

2.5.1. 2.5.1 Descripció de la competència

Adoptar la perspectiva de gènere davant dels diferents plantejaments i teories psicològiques implica centrar-se en les desigualtats entre homes i dones, i en l'anàlisi dels rols i les relacions de gènere. Els estudis de gènere de l'antropologia, la sociologia, la política i l'economia feminista, de la mà de la geografia i història, han fet grans aportacions en aquest sentit. Una saber eclèctic i interdisciplinari com és la psicologia requereix d'aquesta mirada.

En els diferents àmbits de coneixement, aquesta perspectiva és doblement necessària. D'una banda, perquè la desigualtat de gènere és un problema social i global. D'altra, perquè els continguts de les diferents disciplines acadèmiques estan molt marcats per les desigualtats de gènere.

Incloure la perspectiva de gènere permet a l'alumnat detectar, denunciar i compensar l'absència femenina i de persones amb identitats de gènere diverses en els materials objecte d'anàlisi, i també ampliar la mirada i qüestionar el coneixement androcèntric que perpetua les desigualtats i les discriminacions que comporta el sistema patriarcal. Alhora, permet qüestionar els rols i els estereotips que fomenten les desigualtats, introduir mirades interseccionals que atenen les múltiples diversitats presents en tota interacció social, com ara la intercultural, intergeneracional, intergenèrica -afectivosexual i de identitat sexual- o interclasse, per tal d'acollir totes les veus i evitar la imposició de valors i visions etnocèntriques i androcèntriques. En conseqüència, les propostes que es plantegen impliquen canvis transversals en el llenguatge i les imatges i el reconeixement de les dones com a subjecte històric. A més, permet, d'una banda, revisar les teories psicològiques i visibilitzar el tractament sexista que està a la base de les mateixes, la diferència en el tractament de la sexualitat d'homes i dones en algunes teories, n'és un exemple. I d'altra, reformular el coneixement per detectar el sexisme modern o benèvol que

continua colant-se en el plantejament i abordatge de temes estudiats per la psicologia, ja que al ser més subtil que el sexisme hostil o antic passa més desapercbut.

Aquesta competència atorga a l'alumnat la capacitat de valorar i respectar la diferència i, alhora, la igualtat de drets i oportunitats entre els sexes i de rebutjar els estereotips que suposen discriminació entre dones i homes i de les persones amb altres identitats de gènere. És per això que contribueix de manera directa al desenvolupament de la competències clau ciutadana i personal, social i d'aprendre a aprendre.

2.6. Competència específica 6.

Establir connexions amb els continguts d'altres matèries trencant amb visions parcials del coneixement per tal de tenir una visió més global que permeta l'anàlisi crítica.

2.6.1. Descripció de la competència

El coneixement actual s'ha d'abordar com un tot i no des d'una parcel·la concreta i tancada, com es pensen les diferents matèries. Així, cadascuna de les matèries és vista com una possible via d'entrada al coneixement mitjançant la qual s'accedeix a tot l'enramat de conceptes, sistemes o teories que el conformen. La psicologia, com a ciència que forma part d'aquest tot, juga un paper essencial com a via d'entrada a la complexitat.

Aquesta matèria estudia a l'ésser humà tant en la seua vessant individual com en la social. Tots els processos que estan presents en la seua construcció estan guiats per tot el seguit d'esdeveniments, accions, interaccions, retroaccions, determinacions i atzars que constitueixen el món dels fenòmens. Aquesta complexitat no sols es dona individualment, sinó també en les relacions socials i no és altra cosa que un reflex de la complexitat del món actual.

La complexitat només pot atendre's des de una perspectiva holística del coneixement. Aquesta es produeix quan es posa en connexió les diferents matèries que, des de les seues múltiples mirades a un fenomen i treballant de manera interdisciplinària, possibiliten aquesta òptica integral. És per això que la matèria de psicologia ha d'establir les distintes relacions que aquesta té amb altres ciències com la biologia, la neurociència, la sociologia, l'antropologia i especialment amb la filosofia, la qual cosa li ajudarà en la consecució d'aquesta panoràmica global. Cadascuna d'aquestes disciplines li aportaran tota una sèrie de continguts que faran més comprensible allò estudiat.

Tota disciplina crea els seus conceptes propis, que la identifiquen com a matèria autònoma i la diferencien d'altres, i al mateix temps comparteix conceptes que, usats des de la perspectiva psicològica, adopten significats particulars. Un dels aspectes en els quals s'ha d'incidir és en fer una anàlisi dels conceptes que s'empren al parlar de psicologia. Això permetrà a l'alumnat entendre aquells conceptes que la psicologia ha creat per tal de poder-li donar nom als fenòmens que estudia, entendre el significat concret que els conceptes comuns tenen des de l'àmbit de la psicologia i al mateix temps, fer-se una idea clara de tot el seguit de préstecs, interaccions o aliances que s'estableixen entre les distintes matèries que conformen el coneixement i que no es poden tractar com a compartiments estancs. Sols així es pot donar una imatge ajustada d'aquest, allunyada de fragmentacions i reduccionismes que impedeixen a l'alumnat tenir aquesta perspectiva holística.

Fer un exercici genealògic de la matèria ha de dur a veure que l'aparició d'aquesta va molt més enllà de la seua constitució com a ciència empírica. Una anàlisi de les temàtiques que recorre la psicologia l'arrelaran amb la filosofia i amb tota una tradició que s'ha preocupat des de sempre per l'estudi de la "psique". Això lliga la psicologia, per exemple, amb la vessant més terapèutica de la filosofia.

Així doncs, establir connexions amb altres disciplines permet que l'alumnat tinga una visió molt més ajustada de la realitat i que sàpiga enfrontar-se als problemes que li puguin sorgir en la seua vida. Tenir una perspectiva general ajuda a comprendre la complexitat dels fenòmens

i permet establir les múltiples causes per les quals es produeixen. Això fa que s'active el pensament crític que impedeix, entre altres coses, caure en explicacions simplistes que moltes vegades volen fer passar per ciència allò que és només ideologia.

En definitiva, aquesta competència contribueix a que l'alumnat siga capaç de concebre el coneixement com un saber integrat, estructurat en diferents disciplines, així com conèixer i aplicar els mètodes necessaris per a identificar els problemes en els diversos camps del coneixement i de l'experiència. Tot això potencia el desenvolupament de la competència clau personal social i d'aprendre a aprendre, així com la competència ciutadana.

3. Sabers bàsics (per al conjunt de les competències de l'àrea/matèria).

El fet de parlar de sabers bàsics pressuposa que no es tracta de desenvolupar tots els continguts que el professorat pot tractar en la seua programació, sinó només aquells que es consideren imprescindibles en aquest nivell educatiu. No s'inclouen, per tant, tots aquells sabers de la psicologia que seria desitjable en abstracte que l'alumnat puga arribar a aprendre, sinó només els que ha d'aprendre necessàriament per adquirir i desenvolupar les competències específiques de la matèria. Això deixa espai al professorat per tal que els complete ampliant o aprofundint els que considere convenient, sempre tenint en compte el perfil de sortida de l'alumnat del Batxillerat.

Un clar exemple d'això que es diu és la relació de la psicologia amb altres disciplines. És evident el substrat fisiològic i de components de la biologia que afecten al funcionament de la ment i la conducta humana. El fet que no s'expliciten en els sabers bàsics no els fan menys importants, perquè, a més, no és possible treballar alguns dels epígrafs sense fer referència a aquests processos. Això també valdria per a l'anàlisi de la influència que els factors socials tenen en la relació que les persones estableixen amb el món.

Donat que el currículum de la matèria posa el focus en les competències específiques que ha d'adquirir l'alumnat, cal posar l'activitat d'aquest al centre de tot el procés. És per això que els sabers bàsics giren al voltant de tot allò que és proper i pot ser usat també per a la seua vida quotidiana. Així, aprofundir en el desenvolupament de les competències ha de contribuir a una autonomia intel·lectual i també a una maduresa i estabilitat emocional. Al mateix temps ha de servir per allunyar-se de l'academicisme expositiu i promoure un tractament més proper a les distintes experiències de l'alumnat.

Una de les característiques fonamentals d'aquesta disciplina és el seu caràcter crític. És per això que no es pot plantejar des d'una perspectiva dogmàtica i amb esbiaix científicista, sinó que cal sotmetre-la a reflexió. El seu caràcter científic li permet estar oberta a tots aquells coneixements que li ofereixen una millor solució a les problemàtiques que se li plantegen. Fins el seu enllunament com a disciplina autònoma la psicologia va formar part de la filosofia i en el seu posterior desenvolupament molts dels corrents beuen directament de fonts clàssiques.

Els sabers bàsics s'organitzen en quatre blocs. El primer comença amb una breu aproximació a la psicologia, la seua definició i la seua relació amb altres sabers i continua amb una anàlisi dels processos psicològics més bàsics. Tota disciplina autònoma crea els seus propis conceptes i ací s'introdueixen els específics d'aquesta matèria, a l'igual que es descriuen les seues característiques i els seus objectius. Donat que tota disciplina es conforma en relació a altres, és el moment de veure quines han estat les relacions amb altres àmbits de coneixement. Per altra banda, també és el moment de presentar els processos psicològics bàsics, elements indispensables pel funcionament del psiquisme. Tot i que, en aquest punt, no es pot obviar la relació que té el substrat biològic en el comportament humà. Així, la summa dels processos psicològics i del substrat biològic permet a l'alumnat relacionar-se amb el món i aprendre de tot allò que l'envolta

El segon bloc, està format per l'educació emocional. Si bé és cert que aquesta ha de ser tractada en totes les etapes educatives, cal no oblidar que l'adolescència és un període

d'inestabilitat i s'ha de poder entendre'l i fer-li front. No es tracta només de reconèixer i aprendre a gestionar les emocions, sinó, a més, apropar-se a les emocions com a objecte d'estudi per a una comprensió profunda de la seua natura, el seu significat i els seus efectes en el desenvolupament de la personalitat. La psicologia posa a l'abast de l'alumnat les ferramentes per a l'estudi de les emocions com a continguts de saber. El fet de reconèixer el paper de les emocions en el desenvolupament de la personalitat ha de fer que l'alumnat siga capaç de reconèixer, des de la seua pròpia vivència, si el camí cap a una gestió del seu equilibri personal és correcte. Ací també cal, com s'apuntava abans, incidir en la relació que hi ha entre tot l'aparell psíquic i els elements fisiològics. Veure com les emocions s'articulen en primàries i secundàries i com aquestes juguen un aspecte fonamental en el desenvolupament de la personalitat. Ara bé, aquest desenrotllament de les emocions i els sentiments té sentit si té una aplicació pràctica per a l'alumnat i li serveix per tenir estratègies en la provenció i la resolució dels conflictes.

El tercer bloc, comprén la psicologia social i aborda el segon element que condiciona el psiquisme i la conducta humana, al costat dels mecanismes biològics. Aquest element situa a l'alumnat en la problemàtica de les relacions entre el jo i l'entorn en el qual aquell creix i es desenvolupa. S'ha de veure el paper que juga la societat en la conformació de la identitat individual analitzant elements com la socialització i les relacions interpersonals que li donen una visió des de l'exterior de la persona. Aquesta inserció en el món social està lligada a un seguit de categories que permeten entendre millor la relació amb les altres persones. És aquest context l'adequat per veure les teràpies i els experiments que s'han realitzat des d'aquesta vessant social de la psicologia.

Per últim, donat que la matèria s'orienta cap a la construcció d'una personalitat equilibrada, en el quart bloc es tracta el concepte que vertebrava tots els sabers anteriors: la salut mental. Ací, en primer lloc, s'estableix una aproximació a la seua definició com a benestar psíquic i al seu caràcter dinàmic però també, en segon, es presenta una perspectiva clínica que apropa a l'alumnat a trastorns i patologies de les què té cura la psicologia, sobretot d'aquelles que poden tenir el seu origen en l'adolescència.

En definitiva, els sabers s'han organitzat tenint com a eix central l'activitat de l'alumnat en la classe de psicologia. Aquests permeten convertir-la en un laboratori que centre la investigació i les pràctiques de l'alumnat en les necessitats, curiositats, experiències i canvis que es produeixen en l'adolescència i facilite un aprenentatge significatiu; perquè ajuda a l'alumnat a la comprensió de la seua conducta, al coneixement dels elements que influeixen en ella i a la construcció de personalitats més equilibrades, relacions més saludables i amb capacitat de gestionar les incerteses i els conflictes de forma constructiva des de la comprensió i respecte de la diversitat i dignitat humana.

3.1. Bloc 1: Què és la psicologia?

3.1.1. Definició.

- Origen de la psicologia com a estudi de la *psiqué*.
- La psicologia com a ciència. Característiques i objectius.
- Àmbits d'aplicació: Psicologia bàsica i psicologia aplicada.
- Relacions amb altres àmbits del coneixement: antropologia, sociologia, neurociència.

3.1.2. Processos psicològics bàsics.

- Els processos psicològics: atenció, percepció, motivació, memòria, pensament.
- La relació dels factors biològics amb el comportament humà.
- Com aprenem? Processos i estratègies que intervenen en l'aprenentatge.

3.2. Bloc 2: L'educació emocional: la construcció d'una personalitat equilibrada.

3.2.1. Què és la intel·ligència emocional?

- Emocions bàsiques: correlats fisiològics, expressió i funcions.

- Emocions secundàries o socials.
- La importància de les emocions en el desenvolupament de la personalitat.

3.2.2. Com desenvolupar-la?

- Emocions i sentiments.
- Estratègies per a l'autoconeixement i l'autoestima.
- Aplicacions pràctiques. Prevenció i resolució de conflictes.

3.3. Bloc 3. La psicologia social.

- Conceptes fonamentals de la psicologia social.
- La percepció social d'una o d'un mateix/a.
- Socialització i relacions interpersonals.
- Rols, estereotips i prejudicis socials.
- Les teràpies de la psicologia social.

3.4. Bloc 4. La salut mental: un concepte en evolució.

- Elements clau en la construcció del benestar psíquic.
- Algunes patologies: trastorns de la personalitat, de l'alimentació, psicòtics i d'ansietat.

4. Situacions d'aprenentatge per al conjunt de les competències de l'àrea/matèria.

Es tracta d'una matèria enfocada a la comprensió dels processos psicològics que expliquen el comportament humà, així com a promoure personalitats equilibrades i saludables, mitjançant l'aprenentatge d'eines per a la gestió de les relacions interpersonals i del propi comportament des del autoconeixement i el desenvolupament de les habilitats cognitives, emocionals i socials. A més, pretén vincular la reflexió de l'alumnat als problemes actuals de la societat i el món i promoure el compromís actiu amb la transformació de la realitat.

Com s'ha assenyalat en la introducció, és important pel procés d'ensenyament i aprenentatge que el professorat conega les expectatives de l'alumnat i presente estratègies que permeten connectar els coneixements teòrics amb la pròpia experiència de l'alumnat per tal de promoure i mantenir la seua motivació.

Així doncs, les situacions d'aprenentatge recomanables transcendeixen els espais del centre i també tenen lloc en entorns naturals i urbans. Així mateix, no sols involucren el professorat i l'alumnat, també tota la comunitat educativa, especialment les famílies, i representants de les institucions i les associacions locals. És fonamental que estimulen la reflexió, el pensament divergent i l'esperit crític mitjançant la pràctica freqüent del diàleg i el debat. És clau l'organització de debats a l'aula sobre experiències o notícies d'actualitat sobre els temes relacionats amb la psicologia que permeten més d'una posició i que es poden relacionar fàcilment amb conflictes i situacions quotidianes de l'entorn habitual de l'alumnat. Amb el debat, a més a més, es fomenta la discrepància, el dubte i la legitimitat de les opcions minoritàries. A partir dels debats, dilemes i discussions plantejats, és important anar mostrant els tipus d'argumentacions utilitzats de forma espontània i la manera de centrar els arguments en els temes plantejats deixant de banda distraccions i fal·làcies. La capacitat de diàleg i el tracte respectuós a la resta de participants s'exerciten fent ús d'un llenguatge inclusiu i igualitari en totes les situacions que impliquen acords i treball en equip, debats sobre notícies d'actualitat, experiències i successos, contingut de textos presentats en formats convencional i multimodal i de produccions audiovisuals documentals i de ficció o durant les rutines del treball cooperatiu.

Així mateix, les situacions d'aprenentatge han d'impulsar coneixements valuosos i significatius. D'una banda, faciliten la comprensió i progressiva assimilació dels sabers de la humanitat, i d'altra, promouen l'aprenentatge significatiu amb exemples i models vinculats als interessos de l'alumnat, propostes d'accions i serveis rellevants per al creixement personal i la millora de les relacions socials, que repercutisquen en la millora de l'entorn proper i de la societat

en general i l'anàlisi de la seua relació amb dispositius digitals, Internet i les xarxes socials. En aquest sentit, el treball a través de tallers pràctics pot ser una eina molt valuosa per a aconseguir des de la pràctica i experiència personal aquests tipus d'aprenentatges. El treball en tallers pràctics al voltant de qüestions plantejades a la matèria poden ser situacions d'aprenentatge molt adients. El benestar emocional és premissa indiscutible per a l'èxit de l'aprenentatge i de la convivència i un factor que el condiciona és la capacitat d'expressar emocions i sentiments propis i d'identificar i comprendre els altres. Diàlegs, debats, produccions textuals orals i escrites, anàlisis de situacions lúdiques i de convivència, i especialment d'aquelles en què l'alumnat no veu satisfetes les seues expectatives, exerciten l'expressió d'emocions, opinions i posicionaments, promouen l'autoregulació emocional i reforcen el respecte i l'empatia.

Les estratègies i eines per a la provenció i resolució de problemes o conflictes possibiliten la resolució dialogada dels que han sorgit en la convivència diària amb companyes i companys, professorat i personal no docent, en tots els espais educatius de dins i fora del centre i en les xarxes socials, faciliten la convivència i promouen la cultura de la pau i la noviolència.

Garantir l'accés de tot l'alumnat a instal·lacions i materials del centre i les aules, activitats i sabers, així com la seua participació acadèmicament i emocionalment satisfactòria en l'experiència del centre educatiu són reptes ineludibles del sistema educatiu i de totes les persones involucrades en el seu funcionament. Per això, la detecció i eliminació de tot tipus de barreres i l'aplicació dels principis del Disseny Universal d'Aprenentatge (DUA) al llarg del procés educatiu són requisits imprescindibles.

Les situacions d'aprenentatge en què intervenen metodologies actives, com ara el treball cooperatiu o el basat en reptes, tasques i projectes, entre d'altres, fomenten l'autonomia de l'alumnat perquè ofereixen la possibilitat de gestionar el temps, decidir entre propostes de treball diferents, afrontar els desafiaments i els problemes de maneres diverses i elegir la manera de demostrar els aprenentatges. També són molt adequades les iniciatives que impliquen la relació d'alumnat d'edats diferents, ja que estimulen la responsabilitat individual i col·lectiva i, a més a més, propicien l'adquisició de valors democràtics essencials com la solidaritat i el sentit del bé comú.

També són interessants les iniciatives que susciten la implicació en la millora de la societat a partir de la presa de consciència de les necessitats existents en l'entorn proper. En consonància amb un dels Objectius per al Desenvolupament Sostenible, la lluita contra les injustícies, es proposen situacions d'aprenentatge encaminades a la seua detecció, denúncia i atenció, sobretot de l'assetjament escolar, a partir, per exemple, de l'anàlisi de casos de la vida real i dels presentats en produccions textuals narratives, periodístiques i audiovisuals. També, a propòsit de l'anàlisi de conflictes històrics i conflictes actuals i de les migracions de milions de persones provocades per catàstrofes naturals, guerres, fam, pobresa, etc. es convida a la formulació de propostes d'actuacions.

Així mateix, en el marc de la lluita contra les injustícies i de l'emergència derivada de les dramàtiques dades estadístiques, es revela com a prioritària la promoció de la igualtat entre dones i homes. S'incorpora la perspectiva de gènere posant una atenció especial a l'ús del llenguatge i dels espais del centre, les aportacions de les dones als sabers de la humanitat, la presència d'estereotips en contes, cançons, anuncis publicitaris, produccions audiovisuals, missatges dels mitjans de comunicació i situacions de l'entorn proper, i el tracte visual del cos de dones i homes en l'esport i els cànons de bellesa. A través de tallers es pot treballar l'educació afectiva i sexual, el llenguatge igualitari, la diversitat familiar, sexual i de gènere, la violència masclista, la ciberviolència i els abusos sexuals, i proposar projectes col·laboratius que estimulen la construcció de personalitats autònomes i lliures de prejudicis i estereotips socials. És necessari posar el focus sobre aquelles situacions i col·lectius invisibilitzats mitjançant l'anàlisi crítica de materials didàctics, missatges publicitaris i informacions dels mitjans de comunicació i de les xarxes socials i amb metodologies que requereixen la investigació social i que condueixen al disseny i realització de campanyes de visibilització al centre escolar i a la localitat.

Es promou la participació en campanyes per a planificar i aplicar de manera col·lectiva accions innovadores que fomenten la sostenibilitat, com ara, canvis en els espais de la ciutat per facilitar la mobilitat de les persones o el disseny d'itineraris segurs, o la col·laboració amb ONGs, associacions i institucions compromeses amb causes mediambientals i socials. Són especialment recomanables les metodologies que vinculen les dimensions de servei i aprenentatge ja que impulsen el compromís real amb la societat.

Les tecnologies de la informació i la comunicació poden amplificar l'impacte de tot tipus d'accions, i l'ús de xarxes i recursos com els *podcasts*, la ràdio i la televisió online són molt eficaços per a difondre missatges de sensibilització i per a implicar la resta de la comunitat educativa i promoure compromisos i aliances institucionals. A més de les situacions d'aprenentatge, convé tindre en compte les situacions que faciliten l'avaluació competencial.

També, l'elaboració individual i col·lectiva de produccions textuais convencionals o multimodals en què s'utilitzen conceptes clau del currículum i que impliquen els processos de síntesi, reformulació, anàlisi i investigació faciliten la comprovació de la seua adquisició.

És especialment rellevant el treball que es desenvolupa de manera col·lectiva, per mitjà de grups de treball, debats, exposicions orals, discussió de propostes i altres situacions i activitats perquè permet que entren en joc molts dels aspectes que es valoren en les diverses competències específiques.

Finalment, l'ús d'instruments d'autoavaluació i coavaluació com ara dianes, rúbriques, escales d'observació, portafolis, diaris, etc. presenta molts avantatges i d'entre elles l'oportunitat de reflexionar sobre els sabers i els processos d'aprenentatge.

5. Criteris d'avaluació.

5.1. CE 1. Buscar, seleccionar, analitzar i interpretar la informació relativa a temes tractats per la psicologia com a base dels treballs i investigacions a realitzar.

5.1.1. Establir i emprar criteris de recerca i selecció de informació fiables, comparant diferents fonts.

5.1.2. Analitzar de manera crítica la informació trobada per comprovar la seua veracitat i rigor.

5.1.3. Interpretar i exposar de forma rigorosa els resultats de la recerca i relacionar-los amb els temes objecte d'estudi i investigació.

5.2. CE 2. Practicar el diàleg i el debat de manera rigorosa, crítica i assertiva, emprant de forma adequada els diferents tipus d'argumentació i detectant els usos fal·laços, dogmàtics i esbiaixats de la informació a l'hora de defensar opinions i hipòtesis respecte als temes tractats per la psicologia.

5.2.1. Escoltar de forma activa i participar en els debats de manera assertiva i respectar el torn de paraula tant a l'argumentar i contraargumentar com a l'hora d'expressar acord o desacord.

5.2.2. Utilitzar els conceptes i els arguments de forma rigorosa a l'hora d'exposar les idees pròpies i els raonaments per aclarir dubtes i malentesos que es plantegen.

5.2.3. Identificar i analitzar críticament els usos dogmàtics i esbiaixats de la informació en la defensa d'opinions i hipòtesis i plantejar alternatives que s'ajusten als coneixements de la psicologia i a la lògica del discurs.

5.2.4. Utilitzar un llenguatge oral i escrit inclusiu i igualitari en qualsevol situació d'aprenentatge.

- 5.3. CE 3. Identificar i explicar el paper de les emocions davant els reptes, les incerteses i els conflictes que es produeixen en les relacions humanes, gestionar-les i explorar solucions equitatives i creatives.
 - 5.3.1. Distingir les emocions dels sentiments i explicar les diferències.
 - 5.3.2. Expressar-se de manera assertiva en les diferents situacions d'aprenentatge.
 - 5.3.3. Explicar els processos implicats en la construcció de personalitats resilients.
 - 5.3.4. Explorar i proposar solucions als conflictes centrant-se en els problemes mitjançant el diàleg, l'assertivitat i l'empatia.
- 5.4. CE 4. Utilitzar estratègies per millorar l'aprenentatge personal a partir dels coneixements i tècniques adquirits en l'estudi dels processos cognitius.
 - 5.4.1. Dissenyar estratègies amb passos concrets i realitzables que permeten millorar l'aprenentatge personal.
 - 5.4.2. Avaluar les estratègies i la planificació d'aquestes i detectar els problemes en el procés per aconseguir la millora de l'aprenentatge personal.
 - 5.4.3. Realitzar propostes de millora a partir de l'avaluació dels plans.
 - 5.4.4. Participar en equips de treball per aconseguir metes comunes assumint rols amb eficiència i responsabilitat.
- 5.5. CE 5. Identificar, denunciar i combatre les desigualtats, estereotips i exclusions propis del sistema patriarcal, incloent una mirada de gènere en l'anàlisi de les diferents teories psicològiques i pedagògiques.
 - 5.5.1. Identificar els valors que sustenten els estereotips i els prejudicis de gènere presents en diferents teories psicològiques i pedagògiques.
 - 5.5.2. Analitzar críticament les conseqüències dels estereotips i prejudicis de gènere en l'àmbit de la psicologia i les conseqüències d'adoptar-los com a patró de comportament i relació amb altres persones.
 - 5.5.3. Denunciar i explicar de forma oral, escrita o amb produccions multimodals les desigualtats i injustícies que generen els estereotips i prejudicis de gènere.
- 5.6. CE 6. Establir connexions amb els continguts d'altres matèries trencant amb visions parcials del coneixement per tal de tenir una visió més global que permeta l'anàlisi crítica.
 - 5.6.1. Establir i explicar algunes de les connexions de la psicologia amb altres disciplines.
 - 5.6.2. Identificar i explicar les conseqüències que es deriven de la connexió i relació dels coneixements de la psicologia amb altres disciplines respecte al propi aprenentatge.